

3 ฐาน ฐานพลังอำนาจชีวิต
: บทเรียนการเสริมสร้างพลังบวก +

3 ฐาน สานพลังต้นทุนชีวิต : บทเรียนการเสริมสร้างพลังบวก

พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม 2556
จำนวนพิมพ์ 1,500 เล่ม

เลขมาตรฐานหนังสือ

บรรณาธิการ

นายแพทย์สุริยเดว ทรีปาตี

กองบรรณาธิการ

สสสทพิพ่ เชียงทอง พรรณนิภา ลังข์ทอง สิริวิมล ศาลาจันทร์

จัดพิมพ์โดย

โครงการการบูรณาการกระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

สนับสนุนการจัดพิมพ์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

รูปเล่ม

อินทิดา วิทยสมบูรณ

ภาพประกอบ

อาทร ปล่องอัน

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจ็ยฮั่ว

คำนำ

ต้นทุนชีวิต (Life Assets) หมายถึง “ทุนชีวิตของเด็กและเยาวชนไทย ไม่ใช่แค่เพียงทักษะชีวิตเท่านั้น แต่รวมถึงจิตสำนึกทั้งต่อตนเองและสภาวะแวดล้อมด้วย” หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็เป็นปัจจัยสร้าง หรือเป็นปัจจัยเชิงบวกทางด้านจิตใจ อารมณ์สังคม และมีผลต่อการพัฒนาการทางด้านจิตใจ สังคม สติปัญญาที่จะหล่อหลอมให้เด็กคนหนึ่งเจริญเติบโตและดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง เราทุกคนเกิดมามีทุนชีวิตในระดับหนึ่งแล้ว ทั้งทุนชีวิตภายในและทุนชีวิตจากแวดล้อม ทุนชีวิตนี้จะเพิ่มขึ้นตามการเลี้ยงดูของพ่อแม่ สิ่งแวดล้อมที่ดี และความใกล้ชิดกับธรรมชาติ แต่โลกยุคเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้ชีวิตผู้คนมีความเป็นวัตถุนิยม ห่างไกลธรรมชาติมากขึ้น

“3 ฐาน สานพลังต้นทุนชีวิต : บทเรียนการเสริมสร้างพลังบวก” เป็นการถอดบทเรียนการทำงาน “ต้นทุนชีวิต” 3 บริษัท สำคัญ ได้แก่ ต้นทุนชีวิตบริบทครอบครัว บริบทชุมชน และ บริบทโรงเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนต้นไม้ที่เติบโตจากการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ หยั่งรากลงดิน และเติบโตแตกกิ่งก้านเป็นลำต้นใหญ่ ซึ่งแต่ละบริบทมีจุดเน้นต่างกัน แต่เป็นการเชื่อมโยงต่อกันเป็นห่วงโซ่ การพัฒนาต้นทุนชีวิตเด็กวัยเยาว์ เริ่มที่ครอบครัว สัมพันธภาพที่ดี การมีชีวิตที่เป็นแบบอย่าง พัฒนาเติบโตจนรู้จักสังคมแวดล้อม ผู้ใหญ่ในชุมชนที่มีใจรักเด็กและปรารถนาที่อยากเห็นเด็กในชุมชนเติบโตและพัฒนาตนไปในทางที่ถูกต้อง และเป็นผู้มีทักษะในการเป็นพี่เลี้ยง จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเด็กด้วยกระบวนการที่เหมาะสม ขณะที่โรงเรียนเป็นศูนย์กลางเด็กจากทุกชุมชน นอกจากพัฒนาการด้านวิชาการและสติปัญญาแล้ว เด็กยังต้องได้รับการพัฒนาทักษะด้านอื่นๆ ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกัน

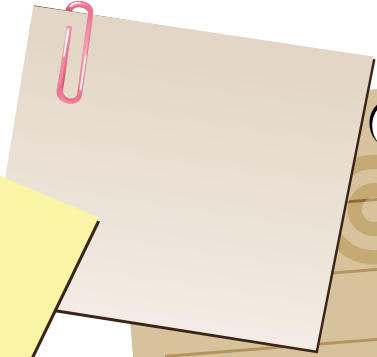
และเครื่องมือสำรวจจัดต้นทุนชีวิตเด็กเยาวชนทั้ง 3 ช่วงวัย พัฒนาโดยนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านเด็กเยาวชน ช่วงปฐมวัย ได้แก่ รศ.ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์และคณะ ช่วงวัยเรียน ได้แก่ แพทย์หญิงพรพรรณพิมล วิปุลากร และคณะ และช่วงวัยรุ่น ได้แก่ นายแพทย์สุรียเดว ทริปาตี และทีมงานเด็กพลัส อีกทั้งได้นำเครื่องมือทั้ง 3 ช่วงวัยไปปฏิบัติใช้ในพื้นที่ฐานชุมชน โดยการนำของ ดร.เพิ่มศิริ นิติมานพ และทีมงานเด็กพลัส ผลของการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตจึงได้ถอดบทเรียนให้เห็นจุดสำคัญ และได้นำเสนอผ่านหนังสือเล่มนี้

ทีมงานเด็กพลัส หวังเป็นอย่างยิ่งว่า **“3 ฐาน สานพลังต้นทุนชีวิต : บทเรียนการเสริมสร้างพลังบวก”** จะเป็นประโยชน์ต่อท่าน และสามารถจุดประกายความคิด และสามารถนำบทเรียนไปปรับใช้ต่อในกระบวนการทำงานของท่าน

นายแพทย์สุรียเดว ทริปาตี
มิถุนายน 2556

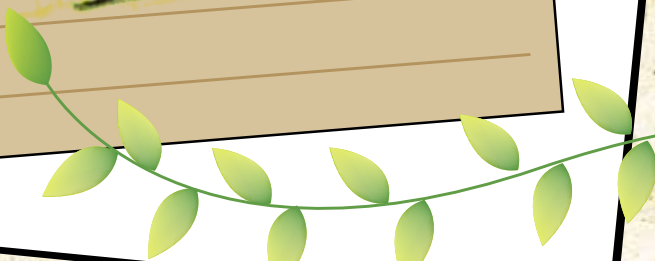
สารบัญ

-
- 20 ต้นทุนชีวิต
 - 27 ครอบครัว : ต้นกำเนิดพลังตัวตน
 - 50 ชุมชน : รากเหง้าของความเป็นเรา
 - ๙๙ โรงเรียน :
แปลงบ่มเพาะความรู้ เสริมศักยภาพชีวิต
 - 150 รู้จักเรา....ได้กพลัส

เปิดหน้าต่างความคิด
ด้วยพลังบวก

“พลังซุเปอร์ด้วยต้นทุนชีวิต ให้กับเด็กและเยาวชน”

นพ.สุริยเดว ทรีปาตี

พลังศักยภาพเป็นพลังที่แสดงออกมาเพื่อจัดการชีวิตที่ดี สร้างสรรค์ และสามารถฟันฝ่าอุปสรรค หรือวิกฤตนั้นๆ ได้ โดยอาศัยทั้งคุณสมบัติในตัวตนของเด็ก (I am) ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกัน (I have) และสมรรถนะในการต่อสู้และจัดการกับปัญหาอุปสรรคในทางสร้างสรรค์ (I can) โดยพลังซุเปอร์จะปรากฏขึ้นมาในเด็กคนหนึ่งนั้นต้องมีองค์ประกอบที่สมดุลกัน ทั้งคุณสมบัติ ทักษะ และศักยภาพนั่นเอง พลังนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่เกิดโดยธรรมชาติ หากแต่เกิดจากสภาวะทางสังคมล้อมรอบตัวเด็กที่ทำให้เด็กสามารถจัดการปัญหา อุปสรรค และข้อขัดแย้งพลิกฟื้นวิกฤตจนกลายเป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพตนเองแทนที่

“

แม้ว่าเด็กคนหนึ่งจะมีพลังคุณค่า
ในตนเองสูง แต่ถ้าขาดทักษะในการจัดการ
ที่ดีรวมทั้งขาดสมรรถนะในการต่อสู้กับ
ปัญหาและอุปสรรคในทางสร้างสรรค์ ก็ไม่
สามารถแสดงพลังซูปเปอร์ออกมาได้

”

กลยุทธ์ในการสร้างพลังศักยภาพและติดพลัง ซูเปอร์ให้กับเด็กและเยาวชน มี 3 วิธีการ

1. กลยุทธ์การต่อสู้ และเผชิญกับปัญหาอุปสรรคโดยตรง วิธีนี้ทำได้โดยอาศัยความเข้มแข็งของพลังต้นทุน ชีวิตที่สูง

วิธีการนี้จะก่อให้เกิดพลังซูเปอร์เด็กได้อย่างรวดเร็วแต่มีความเสี่ยง ขึ้นกับความเครียด ปัญหา และอุปสรรคที่ปะทะโดยตรงกับความเข้มแข็งของพลังต้นทุนชีวิตแสดงออกมาได้โดยสมดุลไม่เป็นอันตรายต่อกายและใจ ฉะนั้นผู้ที่มีพลังตัวตนอ่อนแอก็จะไม่เหมาะที่จะใช้วิธีนี้ ผู้ใหญ่หรือพี่เลี้ยงควรทำหน้าที่พัฒนาทักษะรู้คิด การจัดการปัญหาวิกฤตเป็นแนวทาง แต่เด็กต้องเปิดโอกาสให้เด็กคิดได้ และกระตุ้นให้เกิดการจัดการจนเกิดความภาคภูมิใจที่สามารถจัดการได้เองในที่สุด

2. กลยุทธ์การปรับระดับ ปัญหา อุปสรรคและความท้าทาย ให้เข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ วิธีการนี้เป็นวิธีที่เหมาะสมกับเด็กทุกๆ ไปที่ยังมีทุน ชีวิตในเกณฑ์ทุกๆ ไป

วิธีการนี้ก่อให้เกิดพลังซูเปอร์เด็กที่ต้องใช้ระยะเวลา ขึ้นอยู่กับพลังทุนชีวิตในแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน โดยพลังที่เกิดจากการจัดการความเครียดปัญหาและอุปสรรคที่ลงตัวระหว่างระดับของปัญหา อุปสรรค จากเบาไปสู่หนัก จากง่ายไปสู่ระดับซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ ผู้ใหญ่ (ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน) เป็นพี่เลี้ยงคอยเปิดประเด็นความคิด แต่ไม่รบกวนความคิดหรือไม่กำกับความคิดโดยที่พบว่าพลังซูเปอร์จะปรากฏขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อระดับความเครียดที่พอเหมาะ หากอ่อนมากเกินไปก็ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง เครียดมากจนล้าก็

ไม่สามารถปรากฏพลังซูปเปอร์ออกมาได้ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาในประชากรเด็กและเยาวชนกลุ่มใหญ่จนเกิดวิถีปฏิบัติสะสมพลังสร้างภูมิคุ้มกันตัวตนมากขึ้นเรื่อยๆ

3. กลยุทธ์การสร้างภูมิขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยต้นทุนชีวิต

ที่มีการส่งเสริมมาจากปัจจัยสร้างเสริมทั้งตัวตนและสิ่งแวดล้อม ทั้งในบ้าน โรงเรียน และชุมชน

วิธีการนี้เหมาะในผู้ที่ต้นทุนชีวิตต่ำมากหรืออยู่ในสถานะที่พลังคุณค่าในตัวเองต่ำ

วิธีการนี้เริ่มจากการสะสมพลังตัวตน คุณค่าในตนเอง จากเดิมที่เสียหายหรือไม่มี ก่อให้เกิดและพัฒนาขึ้นมา และพัฒนาให้เกิดคุณสมบัติในตนเอง (I am) ทักษะที่พัฒนามาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กทั้งในครอบครัว สถาบันการศึกษาและชุมชน (I have) เพื่อพัฒนาศักยภาพผ่าน ปัญหา อุปสรรค และข้อขัดแย้ง ในเวลาที่เหมาะสม (I can) ทำให้ในที่สุดก็แสดงพลังซูปเปอร์ (Resiliency) ออกมาได้

เด็กในกลุ่มนี้ที่มีพลังต้นทุนชีวิตต่ำควรหลีกเลี่ยงการเริ่มด้วยวิธีการที่ 1 และ 2 (เว้นเสียแต่ผู้ที่เป็นพี่เลี้ยงมีทักษะและความสามารถสูงด้านจิตวิทยา) เพราะจะล้มเหลวและมีโอกาสพบความเสี่ยงได้สูงทำให้นอกจากเด็กไม่สามารถแสดงพลังซูปเปอร์ได้แล้วยังอาจทำให้พลังที่เหลือก่อนหน้าหมดไปอย่างรวดเร็ว นำมาสู่ความท้อแท้ สิ้นหวัง ซึมเศร้า ไม่มีคุณค่าในตนเอง ในที่สุด

ทีมเด็กพลัสและคณะผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายๆ ภาคส่วนโดยการนำของ นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ได้ร่วมกันพัฒนากระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ที่มีเครื่องมือในการสำรวจฟังเสียงสะท้อนของเด็กครอบคลุมจิตสำนึก และทักษะรู้คิด ทั้งต่อตนเองและสังคมสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ (ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน) เรียกว่าพลังต้นทุนชีวิต ประกอบไปด้วย 5 พลัง กล่าวคือ 1 พลังตัวตน

และอีก 4 พลังสังคมแวดล้อมรอบตัวเด็ก ได้แก่ พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา พลังเพื่อน และพลังชุมชน โดยที่มีตัวชีวิตที่เป็นวิถีชีวิตสะท้อนความรู้สึกจิตสำนึก และทักษะรู้คิดหรือทักษะชีวิตต่อตนเอง (Self awareness and Self management) อีกทั้งสะท้อนความรู้สึกทักษะการอยู่ร่วมกับสังคม และ จิตสำนึกต่อสังคมแวดล้อม (Social awareness and Social management) ทุกตัวชีวิตขึ้นต้นด้วย “ฉัน” เพื่อสะท้อนเสียงจากตัวเด็กเอง เมื่อพัฒนาเครื่องมือจนเสร็จสมบูรณ์และเป็นที่แพร่หลายในสังคมคนทำงานด้านเด็กและเยาวชน ทีมเด็กพลัสได้ร่วมกับสำนักวิชาการ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ร่วมกันสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กมัธยมปลายทั่วประเทศ โดยวิจัยในโรงเรียนทั้งขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และใหญ่พิเศษ ทุกจังหวัดทุกภาค ในเด็กจำนวน 2 หมื่นกว่าตัวอย่าง เมื่อนำผลการสำรวจมาวิเคราะห์ตามหลักทางสถิติ โดยที่กำหนดว่าไม่ว่าพลังใดหรือแม้แต่พลังต้นทุนชีวิตในภาพรวม

 หากมีค่าต่ำกว่า ร้อยละ 60 ถือว่า สอบตก ต้องซ่อมแซม (เทียบได้กับเกรด F)

 หากมีค่าอยู่ระหว่าง ร้อยละ 60 - 70 ถือว่า พอใช้ ต้องพัฒนา (เทียบได้กับเกรด C)

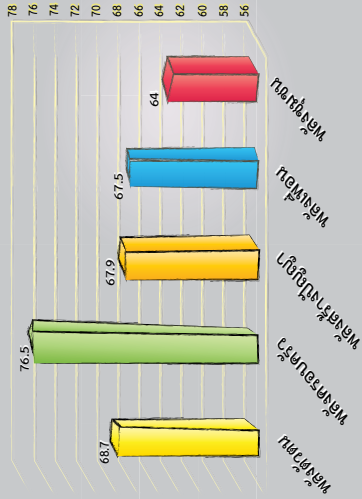
 หากมีค่าอยู่ระหว่าง ร้อยละ 70 - 80 ถือว่า อยู่ในเกณฑ์ ดี (เทียบได้กับ เกรด B)

 หากมีค่าอยู่มากกว่า ร้อยละ 80 ถือว่า ดีมาก (เทียบได้กับ เกรด A)

ในการสำรวจทั่วประเทศ ดังกล่าวในปี 2552 - 2553 พบว่า ภาพรวมพลังต้นทุนชีวิต ได้ร้อยละ 68.9 เท่ากับว่าต้นทุนชีวิตเด็กไทย ทั้งประเทศ เทียบได้เกรด C พอใช้ต้องได้รับการพัฒนา และเมื่อดูตาม ทฤษฎีทางจิตวิทยา I am , I have , I can จะพบว่า ต้นทุนชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของ I am และ I have ฉะนั้นแม้ว่ามีต้นทุนชีวิตอยู่ในระดับใด ต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพให้สามารถเกิด สภาวะ I can นั้นเอง โดยที่กระบวนการในการพัฒนาให้เกิด I can มี 3 วิธีการ กล่าวคือ หากมีต้นทุนชีวิตสูง เกรด A ให้สามารถเจอกับปัญหา และอุปสรรค ที่ยากและท้าทายได้ และคอยสนับสนุนอยู่ห่างๆ แต่ถ้าต้นทุนชีวิต ดี หรือพอใช้ (เกรด B และ C) ต้องพัฒนาโดยเริ่มจากโจทย์ปัญหา อุปสรรคแบบง่ายสู่ระดับยากขึ้น

พลังต้นทุนชีวิต ภาพรวม

เด็กระดับมัธยมทั่วประเทศ

ระดับของแต่ละพลัง

C+

พอใช้

หมายเหตุ ทุกพลัง มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับ พอใช้ ยกเว้น พลังครอบครัวซึ่งอยู่ในระดับ ดี

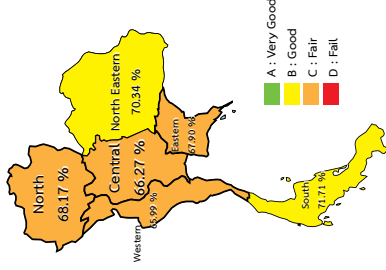
ภาพแสดง ระดับความเข้มแข็งพลังต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน ในปี 2552-3 ได้คะแนน ร้อยละ 68.9 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้ ในขณะที่ทุกพลังอยู่ในระดับพอใช้ มีเพียงพลังครอบครัว ที่อยู่ในระดับ ดี

แผนที่ต้นทุนชีวิต

สำรวจในระดับมัธยมทั่วประเทศ ปี 2552-3

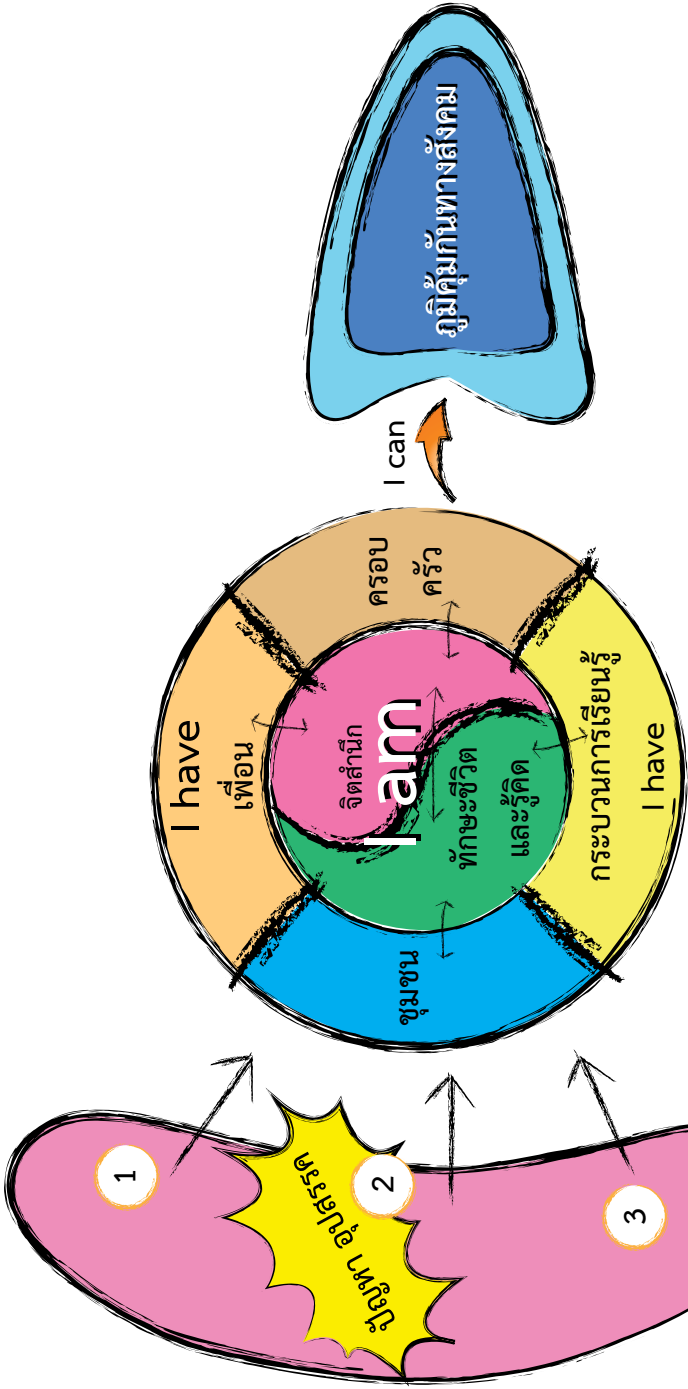
- หมายเหตุ
- เกณฑ์ ตีมาก สีเขียว
- เกณฑ์ ดี สีเหลือง
- เกณฑ์ พอใช้ สีส้ม
- เกณฑ์ ต้องปรับปรุง สีแดง

Thailand 69.10 %

Mapping Strength(Percent) Of Life Assets

ภาพแสดงในรูปแบบแผนที่ประเทศไทย ทุกภาค ซึ่งพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นสีส้ม อยู่ในระดับ พอใช้ ในขณะที่พื้นที่ภาคอีสาน และภาคใต้ สีเหลือง ปังบอก ว่าพลังต้นทุนชีวิต อยู่ในระดับ ดี แต่ไม่มีพื้นที่ไหนในประเทศไทย ที่ได้สีเขียว ระดับดีมาก และโชคดีที่ไม่มีพื้นที่ที่ติดสีแดงซึ่งบ่งบอกระดับที่ต้องปรับปรุงพื้นที่

ต้นทุนชีวิต

แผนผังการสร้างพลังซูเปอร์ ผ่านพลังต้นทุนชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน

แผนผังการเกิดพลังศักยภาพ หรือซูเปอร์ไนเด็ก ผ่านพลัง
ต้นทุนชีวิต (Life Assets) ที่มีองค์ประกอบของตัวชีวิตครอบคลุมทั้ง
I am มี 1 พลังคือพลังตัวตน ส่วน I have มี 4 พลังได้แก่ ครอบครัว
สร้างปัญญา เพื่อน และชุมชน โดยทั้ง 5 พลังนี้เมื่อผ่านกระบวนการ
จัดการของปัญหา อุปสรรคที่มาทั้ง 3 รูปแบบ 1.กลยุทธการต่อสู้
และเผชิญกับปัญหาอุปสรรคโดยตรง 2.กลยุทธการปรับระดับปัญหา
อุปสรรคและความท้าทายให้เข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ 3.กลยุทธการสร้างภูมิ
ขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยต้นทุนชีวิตที่มีการส่งเสริมมาจากปัจจัยสร้าง
เสริมทั้งตัวตนและสิ่งแวดล้อม ทั้งในบ้าน โรงเรียน และชุมชน
ดังกล่าวข้างต้นก็จะก่อให้เกิดพลังภูมิคุ้มกัน เป็นศักยภาพ I can ในตัว
เด็กที่พร้อมจะเป็นซูเปอร์เด็กในที่สุด

“

หากไม่มีปัญหา อุปสรรค และความ
เครียดที่พอเหมาะ และผ่านกระบวนการ
จัดการได้ พลังนี้ก็ไม่เกิด และไม่สามารถ
เป็นซูเปอร์เด็กได้”

”

(สุริยเดว ทรีปาตี 2556)

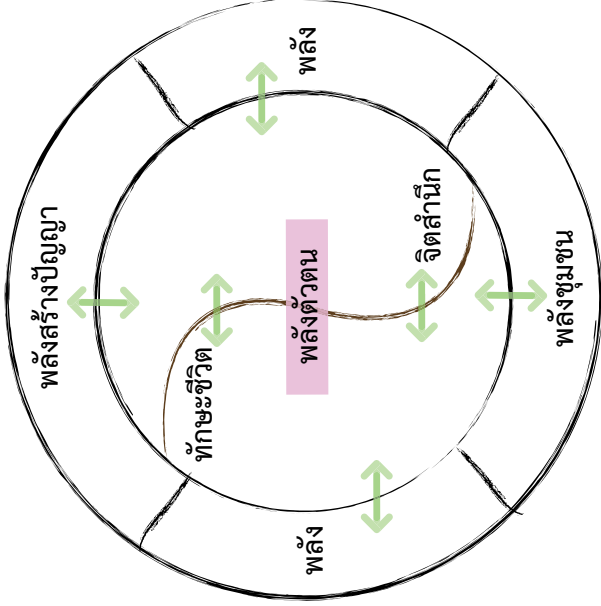
I am : ทักษะชีวิต / จิตใต้สำนึกในตัวเอง

II

↔ = ศักยภาพด้านต่างๆ

I can

- ศักยภาพการเห็นคุณค่า (ทั้งต่อตนเองและสังคม)
- ศักยภาพด้านการเรียนรู้
- ศักยภาพด้านการสื่อสาร
- ศักยภาพด้านการอยู่

III

I Have ทักษะชีวิตและจิตสำนึกต่อสังคมล้อมรอบตัวเอง

- ครอบครัว
- เรียนรู้
- ชุมชน

เป้าหมายจากบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
จากพึ่งพิงคนอื่น → พึ่งตนเอง → สามารถอยู่ร่วมกับสังคม

ภาพ โดอะแกรม แสดงองค์ประกอบของ I am ซึ่งเปรียบเสมือนการพัฒนาในระดับบุคคล โดยมีทักษะ และจิตสำนึก เป็นองค์ประกอบหลัก ส่วนวงนอกความเป็นตัวตนก็จะมีส่วนและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดทักษะด้านต่างๆ ในการเรียนรู้ ทั้งในบ้าน สถานศึกษา และชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือน I have และสุดท้ายคือ I can เป็นศักยภาพด้านต่างๆ ในการที่จะพัฒนาจากบุคคลที่ต้องพึ่งพิงตนเองได้และสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วย

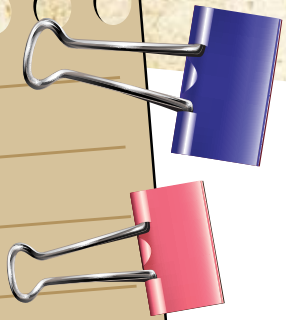
ปัจจุบันประเทศไทยขาดจุดเน้นของ I can ไม่สามารถเกิดการพัฒนาศักยภาพจากคุณสมบัติและทักษะ เหตุเพราะสัญญาณในการดูแลเด็ก ขาดความสนใจในกระบวนการการทำงานเป็นทีม การทำงานเป็นระบบ และที่สำคัญ ประเทศไทยทั้งในโรงเรียน และชุมชน มีกิจกรรม แต่กิจกรรมเหล่านั้นจบอยู่ที่การได้ร่วมกิจกรรม ขาดการถอดบทเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ปล่อยให้เด็กได้คิดเอง ทำเอง ผู้ใหญ่ต้องมีหน้าที่อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพผ่านกิจกรรม โดยที่เมื่อได้เจอกับปัญหา อุปสรรค และข้อขัดแย้งก็เกิดการเรียนรู้และจัดการปัญหาเหล่านั้น จนเอาชนะอุปสรรคเกิดความภาคภูมิใจพัฒนาเป็นศักยภาพด้านต่างๆ อาทิเช่น ศักยภาพในการเรียนรู้ ศักยภาพด้านความคิด ศักยภาพด้านสื่อสาร ศักยภาพในการจัดการและอยู่ร่วมในสังคม จนในที่สุดเด็กพัฒนาจากต้องพึ่งพาผู้อื่น สู่การพึ่งตนเอง และพัฒนาจนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- 1.Lerner,R.M.,&Benson,P.L.(Eds.)(2002).Development assets and asset-building communities: Implication for research, policy and practice.New York: Kluwer Academic/ Plenum.
- 2.Rew Lynn. Adolescent Health : a multidisciplinary approach to theory, research and intervention; Sage publication Inc. 2005.
- 3.Tripathi S. Life Asset Positive model to the base of strong community for children and youth. Thai Health Promotion Foundation; 2009.

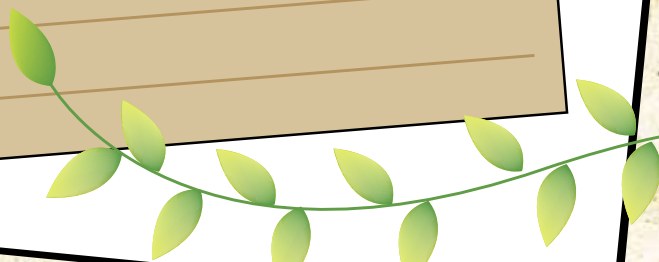

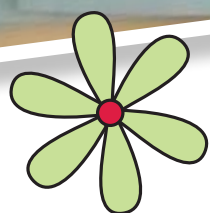

1.

"ต้นกุนชีวิต"

“ต้นทุนชีวิต” คืออะไร?

ต้นทุนชีวิต (Life Assets) หมายถึง “ทุนชีวิตของเด็กและเยาวชนไทย ไม่ใช่แค่เพียงทักษะชีวิตเท่านั้น แต่รวมถึงจิตสำนึกทั้งต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อมด้วย” หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็เป็นปัจจัยสร้างหรือเป็นปัจจัยเชิงบวกทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และมีผลต่อการพัฒนาการทางด้านจิตใจ สังคม สติ ปัญญาที่จะหล่อหลอมให้เด็กคนหนึ่งเจริญเติบโตและดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง

“ต้นทุนชีวิต” มาจากไหน?

จริงๆ เราทุกคนเกิดมามีทุนชีวิตในระดับหนึ่งแล้ว ทั้งทุนชีวิตภายในและทุนชีวิตจากสิ่งแวดล้อม ทุนชีวิตนี้จะเพิ่มขึ้นตามการเลี้ยงดูของพ่อแม่ สิ่งแวดล้อมที่ดี และความใกล้ชิดกับธรรมชาติ แต่โลกยุคเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้ชีวิตผู้คนมีความเป็นวัตถุนิยม ห่างไกลธรรมชาติมากขึ้น ต้องแย่งกันอยู่ แย่งกันกิน แย่งกันเรียน แย่งกันทำมาหากิน พ่อแม่จำนวนไม่น้อยเลี้ยงลูกแบบเครื่องจักรรถยนต์ ขาดความเข้าใจในพัฒนาการ มีความคาดหวังเกินความเป็นจริงจนเกิดความเครียด

เด็กๆ คร่ำเคร่งกับการเรียน ผู้ใหญ่คร่ำเคร่งกับการทำงานหาเงิน การวัดคุณค่าจึงแตกต่างจากอดีต คุณค่าที่จำเป็นต่อการมีชีวิตที่ดีถูกบั่นทอนโดยไม่รู้ตัว เด็กที่เกิดมาท่ามกลางครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่อบอุ่น มีความเข้าใจอกเข้าใจกัน ทุนชีวิตก็จะพัฒนาเพิ่มพูนเป็นทุนที่เข้มแข็ง หากเด็กคนใดเกิดมาท่ามกลางความขัดสน ด้อยโอกาส เติบโตในสังคม สิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้สิ่งที่ดี ทุนชีวิตก็จะค่อยๆ ถูกบั่นทอนลดลงไปเรื่อยๆ ทุนชีวิตจึงไม่ใช่ของใหม่ แต่เป็นสิ่งที่เรามีมาแต่เดิมแล้ว สมัยก่อนสังคมไทยเป็นครอบครัวขยาย มี

ชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสมานฉันท์ อยู่กันด้วยความรัก มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน รู้จักการแบ่งปัน การให้ การทำกิจกรรมร่วมกัน นี่คือทุนชีวิตแบบไทยๆ ที่ดีที่เรามีอยู่แล้ว

“ต้นทุนชีวิต” มีการพัฒนาแบบวัดประเมินง่ายๆ ที่ทำได้เอง โดยการสำรวจประเมินตนเองและสิ่งแวดล้อมในวิถีชีวิต ประกอบด้วย 5 พลังสำคัญ คือ พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน มีตัวชี้วัด 48 ข้อ แบบสำรวจนี้แม้ว่าไม่สามารถสำรวจวิถีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ 100 % เพราะคนเรามีพื้นฐานที่หลากหลายมาก แต่อย่างน้อยๆ กรอบแนวคิดนี้ จะช่วยให้เรารู้ว่าเราหลงลืมบางเรื่องที่สำคัญไปหรือเปล่า ที่สำคัญมันออกมาจากใจเราเอง

แผนภาพ : 5 พลังสำคัญในการเสริมสร้างต้นทุนชีวิต

5 พลังเสริมสร้างต้นทุนชีวิต ประกอบด้วย

พลังตัวตน เป็นการรวมพลังคุณค่าในตนเอง พลังสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นในตนเอง และพลังการสร้างทักษะชีวิต

พลังครอบครัว เป็นพลังความรัก ความเอาใจใส่ วินัยและการมีชีวิตที่เป็นแบบอย่าง มีการติดตามและช่วยเหลือที่เหมาะสมเชิงบวก มีปียาวาจาในบ้าน มีความอบอุ่นและปลอดภัย

พลังสร้างปัญญา เป็นพลังความมุ่งมั่นในการเพิ่มพลังปัญญา ได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

พลังเพื่อนและกิจกรรม เป็นพลังการทำกิจกรรมในหมู่เพื่อนๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน เกิดวินัยในหมู่เพื่อน เช่น กิจกรรมออกกำลังกาย การเล่นกีฬา สันทนาการนอกหลักสูตร

พลังเพื่อนและกิจกรรม

พลังชุมชน เป็นพลังของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร มีความเข้าใจ เป็นมิตรไมตรี มีวินัยและเป็นแบบอย่างที่ดี มีปียาวาจา มีจิตอาสา มีความอบอุ่นความปลอดภัยภายในชุมชน และมีกิจกรรมร่วมกัน

พลังชุมชน

2.

“ครอบครัว”

: ต้นกำเนิดพลังตัวตน

“ครอบครัว”

เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า เพราะเป็นเช่นนี้วัยเด็กจึงเป็นช่วงเวลาสำคัญของการเรียนรู้และการเติบโตเพื่อจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีไม่ว่าจะเป็นลูกไม้ไผ่ไถลต้นหรือลูกไม้ไผ่ลั่นต้นก็ตาม แต่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า พ่อ แม่ ครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์น้อยๆ เหล่านี้ ขณะที่เด็กหลายคนมีครอบครัวสมบูรณ์พร้อมแต่ก็ยังมีเด็กอีกมากมายบนโลกใบนี้ ที่ไม่มีแม่แต่ครอบครัวเป็นร่มเงาให้ได้พักพิง

“ครอบครัว” เป็นคำสองพยางค์สั้นๆ แต่มีความหมายลึกซึ้งและมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชีวิตคนสักคน เพราะครอบครัวเป็นหน่วยย่อยหรือองค์กรที่มีขนาดเล็กในสังคมเป็นหน่วยพื้นฐานของคนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทางสายเลือดหรือทางกฎหมายขณะเดียวกัน “ครอบครัว” ก็ยังเป็นหน่วยย่อยสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาทางจิตใจ...ครอบครัวจึงเป็นทั้งต้นทุนชีวิตและฐานที่มั่นของชีวิตๆ หนึ่งตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโต

ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในสังคมไทยที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางความไม่มั่นคงของหน่วยเล็กๆ อย่างครอบครัวที่ถูกทำลายจากคลื่นลมการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมในด้านต่างๆ ที่ถาโถม และกำลังลดทอนคุณค่าคำว่า “ครอบครัว” นั้น

นายพงษ์ศักดิ์ ฉิ่งสุวรรณโรจน์ หรือพีศักดิ์ แห่งสวนนายดำ อำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร คือต้นแบบหนึ่งของคนทั้งในสถานะ/บทบาทความเป็นลูก และสถานะ/บทบาทความเป็นพ่อ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญอย่างยิ่งยวดของครอบครัว

“ครอบครัวหาเข้ากินค่า เที่ยงไม่ได้กิน”

พีศักดิ์ เกิดเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2501 เป็นคนอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยกำเนิด เป็นลูกชายคนโตของนายดำและนางอรุณี ฉิ่งสุวรรณโรจน์ มีพี่น้องทั้งหมด 4 คน

“พ่อทำงานเป็นลูกจ้างโรงสีข้าว ลูกจ้างโรงน้ำแข็ง ส่วนแม่อยู่บ้านดูแลลูกๆ หลังจากนั้นครอบครัวได้เปลี่ยนอาชีพรับจ้างมาเป็นค้าขาย รับซื้อผลไม้ส่งกรุงเทพฯ ขาดทุนหมดเนื้อหมดตัว เนื่องจากน้ำท่วมทางรถไฟขาด สวนผลไม้ที่เหมาเก็บผลผลิตและที่ส่งไปขายเน่าเสียหายหมด”

๘๘

หลังจากหมดตัวครั้งนั้น ครอบครัวเราก็หันมาทำค้าขายเล็กๆ น้อยๆ แม่ทำข้าวเหนียวปิ้งขาย มีพ่อคอยช่วย ตอนนั้นเราเรียนอยู่ชั้นประถมที่ 4-5 ก่อนไปโรงเรียนจะมาช่วยแม่ขูดมะพร้าว ช่วยห่อข้าวเหนียวปิ้ง ข้าวต้มมัด ด้วยความที่เป็นพีคนโตเลยต้องรับผิดชอบหลายอย่างในบ้านสถานะครอบครัวตอนนั้นต้องบอกว่า เป็นครอบครัวหาเช้ากินค่ำ เที่ยงไม่ได้กิน”

๘๙

“ด้วยสมัยนั้น ยังไม่มีสิ่งเร้ามากนัก พอเลิกเรียนเสร็จ เราก็กลับบ้าน บ้านอยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณหนึ่งกิโลเมตร เราก็เดินไปกลับบ้าน - โรงเรียน กลับมาบ้านก็ไม่มีทีวีดู ดังนั้นช่วงเวลาทุกเช้าทุกเย็นจึงเป็นช่วงเวลาของครอบครัว ครอบครัวเราจะมีเวลาในการกินข้าวล้อมวงกัน นั่งคุยกันสารพัดเรื่อง ...เรื่องชีวิต เรื่องเรียน เรื่องทั่วๆ ไป และในทุกครั้งที่เราอยู่ด้วยกัน พ่อก็จะสอนลูกๆ เสมอ เรื่องการช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ...แต่ไม่ใช่แค่คำสอนจากพ่อเท่านั้น แต่พ่อทำสิ่งต่างๆ ที่สอนเราให้ลูกๆ เห็นด้วย”

ภาพที่พีศักดิ์เห็นจนจินตนาการ คือ ภาพของพ่อแม่ที่ทำงานอย่างหนัก พึ่งพาตนเอง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ภาพเหล่านี้กลายเป็นคำสอนที่พีศักดิ์เรียนรู้และซึมซับอย่างไม่รู้ตัว จนกลายเป็นลักษณะนิสัยที่ติดตัวมาตั้งแต่เด็กๆ

ความมุมานะ อุตสาหะทำงานของพ่อแม่ ทำให้ครอบครัวดิ้งสุวรรณโรจน์ เริ่มมีเงินเก็บจำนวนหนึ่ง เป็นเงินจำนวนมากพอที่จะลงทุนซื้อที่ดินแปลงย่อยๆ เพื่อสร้างอนาคตใหม่ร่วมกัน

“สักประมาณประมปีที่ 6 พ่อเริ่มมีเงินเก็บหมิ่นกว่าบาทจากการขายของในตลาด พ่อเอาเงินไปซื้อสวนที่อำเภอทุ่งตะโก(สวนนายดำในปัจจุบัน) พื้นที่ 13 ไร่ 2 งาน 20 ตารางวา สาเหตุที่ซื้อสวนเพราะพ่อคิดว่าอาชีพทำไร่ทำสวนเป็นวิถีของคนหลังสวนที่มีสภาพพื้นที่เหมาะกับการทำสวน ปลูกผลไม้ ประกอบกับครอบครัวเราก็มีประสบการณ์เรื่องการค้าการขายผลไม้มาก่อนนี้

การเดินทางจากอ.หลังสวนไป อ.ทุ่งตะโก พ่อใช้จักรยานยนต์เป็นพาหนะในการเดินทาง โดยมีแม่นั่งซ้อนท้าย เสาร์ - อาทิตย์ เราก็นั่งบนถังด้านหลังนำรถ....”

๖๖

ความเหนียวแน่นกลมเกลียวกันอย่างมากของครอบครัวฉิ่งสุวรรณโรจน์ เป็นสิ่งที่ก่อเกิดขึ้นจากกระบวนการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ประกอบกับเงื่อนไขปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทำให้ครอบครัวฯ นี้อยู่ด้วยกันเสมอช่วยเหลือกันและกันมีกันและกันและต่างเป็นเรี่ยวเป็นแรงให้แก่กันและกันเสมอ ภาพที่พี่ศักดิ์จดจำเรียนรู้จากพ่อแม่จึงเป็นภาพเดียวกับกับภาพที่น้องๆ อีก 3 คนจดจำและเรียนรู้

๖๖

จากเด็กชายสู่นายพงษ์ศักดิ์ : จากชุมพรสู่กรุงเทพฯ

ตั้งแต่เด็กจนโต พี่ศักดิ์อยู่กับพ่อแม่และน้องๆ มาตลอด แต่ด้วยเส้นทางการศึกษาและ ชีวิตที่เติบโตขึ้น ...การตัดสินใจก้าวแรกในการออกจากบ้านจึงเกิดขึ้น เส้นทางชีวิตที่ได้ถูกกำหนด ตัดสินใจด้วยตัวเองในฐานะคนหนุ่มคนหนึ่ง

“ที่ผ่านมา พ่อแม่ก็ไม่ค่อยรู้เรื่องเรียนของลูกๆ เพราะทำงานตลอด ขอแค่ให้สอบผ่านก็พอ เลยมีโอกาสคิดถึงสิ่งที่เราชอบ เราถนัด เพื่อตัดสินใจเรียนต่อด้วยตัวเอง เราชอบศิลปะ เรียนแล้วได้เกรดสี่มาตลอด จึงคิดว่านี่แหละเส้นทางที่ใช่ ครูที่โรงเรียนสวนศรีวิทยาก็สนับสนุน เลยเข้าไปกรุงเทพฯ เพื่อไปเรียนตีวเพิ่มเติมก่อนสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย พ่อไปเรียนตีวแล้ว ก็เห็นความแตกต่าง ความสามารถในการศิลปะที่ว่าแน่ของเราเป็นแค่ปลายแถว ระหว่างนั้นก็คิดว่าจะเอาอย่างไรกับชีวิต เลยตัดสินใจไปสมัครเรียนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง จะเลือกคณะอะไรดี คณะวิทยาศาสตร์ก็ได้เพราะเราเรียนศิลป์มา จะเรียนบัญชีก็ได้เพราะคะแนนคณิตศาสตร์ไม่ถึงไหน จะเลือกเรียนคณะรัฐศาสตร์ก็ต้องไปทำงานอยู่ในแวดวงราชการ เลยตัดสินใจลงเรียนคณะนิติศาสตร์”

หลังจากเรียนจบคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เส้นทางชีวิตเส้นใหม่ก็เริ่มท้าทายพี่ศักดิ์อีกครั้ง และด้วยความเป็นคนชอบคิดชอบลอง พี่ศักดิ์จึงตัดสินใจเข้าสู่เส้นทางสายเนติบัณฑิตอย่างไม่รีรอ ช่วงเวลา 2 ปีกับอาชีพทนายความ ได้เรียนรู้ชีวิตทำให้เขาทั้งเกิดคำถามและเกิดความเข้าใจชีวิต เข้าใจโลกมากขึ้น และเป็นช่วงสำคัญในการพาชีวิตกลับสู่ฐานที่มั่นอย่างเต็มตัว บนเส้นทางที่มีคำว่า **“ความสุข”** เป็นปัจจัยสำคัญ หลายปีในการแวดวงทนายความ ทำให้ชีวิตเขามีความชัดเจนมากขึ้น ชัดเจนทั้งในเรื่องตัวตน ทักษะคติ ความคิด ความเชื่อ และด้วยความเป็นลูกคนโตของครอบครัวที่ตั้งมั่นอยู่บนเส้นทางของความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรงและพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบสูง พลังตัวตนเหล่านี้ได้นำพาพี่ศักดิ์กลับสู่ครอบครัวอย่างเต็มตัว

...ที่ที่มีรักรออยู่และเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการใช้พลังของตัวเอง
สร้างสรรค์สิ่งดีๆ สู่สังคม

จากนักวิชาการสวนนายดำ สู่นักวิชาการเกษตรหลังสวน

ชีวิตการเรียนนิติศาสตร์ ได้สร้างตัวตนที่สำคัญให้แก่พี่ศักดิ์
ทำให้เขาเป็นคนรักการอ่าน มีความคิดเป็นระบบ มีหลักการและเหตุผล
ตัวตนที่หล่อหลอมจากระบบการศึกษามานานกับตัวตนที่บ่มเพาะ
จากพื้นฐานครอบครัว ทำให้พี่ศักดิ์กลายเป็นนักวิชาการสวนนายดำที่
ทำงานพัฒนาสวนในแบบที่แตกต่างจากชาวสวนคนอื่นๆ เอาทั้งความ
ชอบในงานศิลปะ ความรู้ในเชิงนิติศาสตร์ และจิตวิญญาณของการ
เป็นนักกิจกรรม ผู้นำมาปรับประยุกต์ใช้

ทั้งนี้ ความเป็นคนชอบช่วยเหลือ และไฟของการทำงานของ
พี่ศักดิ์นั้น ไม่ได้หยุดอยู่แค่การทำให้สวนนายดำเป็นที่รู้จักเท่านั้น หาก
แต่ไฟนั้นได้ลุกโชนสู่เกษตรกรคนอื่นๆ ทั้งภายในอำเภอหลังสวน และ
ทั่วประเทศอีกด้วย

“ต้องบอกว่าผลจากการได้รับรางวัลเกษตรกรแห่งชาติใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้เราคิดเรื่องการแบ่งปันความรู้สู่
คนอื่น ทำให้เพื่อนชาวสวนผลิตผลผลิตที่มีคุณภาพได้จำนวนมากเป็น
สิ่งที่ดี แต่ก็เกิดปัญหาขึ้นมาเพราะผลผลิตออกมาพร้อมกัน ทำให้
ราคาตกต่ำ พอเจอสถานการณ์นี้ เราเริ่มคิดที่จะจัดการเกิดการมาจับ
เข้าคุยกันเพื่อหาทางออก

เราก็เริ่มมองที่ตัวเราที่ครอบครัวเราทุกปีจะมีการไปเที่ยวไป
ดูงานสวนต่างๆ โดยเฉพาะภาคตะวันออก พอไปดูงานก็ได้เรื่องความ
สัมพันธ์กลับมาด้วย เกิดการรู้จักมักจี่กัน มีการพบปะกัน จึงคิดว่า
น่าจะแก้ปัญหาเรื่องผลผลิตที่ออกมาพร้อมกัน โดยการให้ความรู้ที่
หลากหลายพื้นที่ กระจายไปจุดต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้รู้ข้อมูลของ
กันและกัน ใครปลูกผลไม้อะไร ออกดอก ออกผลเมื่อไหร่ จะได้วางแผน
เรื่องผลผลิตไม่ให้ชนกัน”

จากครอบครัวฉิ่งสุวรรณในรุ่นพ่อแม่ ได้ขยายแตกหน่อเกิดครอบครัวฉิ่งสุวรรณโรจน์ในรุ่นที่สอง ...ครอบครัวที่พีศักดิ์และพีรุ่งคู่ชีวิต บอกว่าครอบครัวของทั้งคู่นี้ใช้ชีวิตครอบครัวโดยมีครอบครัว มีพ่อแม่ของตัวเองเป็นต้นแบบในการสร้างครอบครัวจากต้นทุนชีวิตของพ่อแม่ ผู้การสร้างต้นทุนชีวิตให้แก่ลูกๆ ของตัวเอง

เพาะหวานเมล็ดพันธุ์ ดูแลด้วยความรัก

เฝ้ามองด้วยความเข้าใจ รอวันเก็บเกี่ยวโดยไม่คาดหวัง

ครอบครัวของพีศักดิ์และพีรุ่ง เติบโตขึ้นบนร่มเงาใหญ่ของครอบครัวฉิ่งสุวรรณโรจน์ ...ที่กล่าวได้ว่าไม่เหมือนกับครอบครัวอื่นๆ เพราะนี่เป็นครอบครัวขยายที่มีขนาดใหญ่ ที่เหลือน้อยเต็มทีในสังคมไทย

หากย้อนกลับไปมองสภาพวิถีชีวิตสังคมไทยสมัยก่อน สังคมเกษตรกรรม...อะไรจะสำคัญเท่าแรงงาน ดังนั้นครอบครัว ครัวเรือนจึงเป็นฐานสำคัญอย่างยิ่งในวิถีเกษตรกร และความสัมพันธ์ของครอบครัวขยาย ครอบครัวใหญ่นี้ก็ความสัมพันธ์พื้นฐานที่บ่มเพาะและหล่อหลอมคนให้เติบโตขึ้นมาในสังคม จึงไม่แปลกที่สังคมไทยสมัยก่อน ผู้คนจะมีความเคารพนบถนอบต่อผู้อาวุโสสูง มีความอ่อนน้อมถ่อมตน และอยู่ด้วยกันอย่างเกื้อกูลอิงอาศัยกันและกัน ...แต่สภาพครอบครัวเช่นนี้ ก็สูญหายไปพร้อมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม มีครอบครัวเดี่ยวเกิดขึ้นมาแทนที่ พร้อมๆ กับการล่มสลายของครอบครัวขนาดใหญ่

ขณะที่คนรุ่นกลางคนคนหนุ่มสาวมากมายพยายามที่จะแยกครัวเรือนออกไปเพื่อมีครอบครัวของตัวเอง แต่สำหรับพีศักดิ์และพีรุ่ง ...การอยู่ร่วมกันได้ร่วมเงาครอบครัวใหญ่กลับเป็นเส้นทางชีวิตคู่ที่ทั้งสองคนมุ่งเดิน

พี่รุ่ง “เราไม่เคยมีความคิดที่จะแยกครอบครัว
ที่นี่เหมือนเป็นเสาค้ำยัน เกื้อหนุน ช่วยเหลือกันและ
กัน อยู่อาศัยด้วยกัน สนับสนุนให้ต่างคนต่างทำสิ่ง
ที่มีความสุข พอคนในบ้านมีความสุข สุขนั้นก็ส่งผล
กลับมายังครอบครัว”

พี่ศักดิ์ “การมีครอบครัวใหญ่ที่พี่น้องอยู่ร่วมกัน
เป็นพลังที่เกื้อหนุนเรา ที่เราออกไปทำงานต่างๆข้าง
นอกได้ก็เพราะเรามีพลังจากครอบครัวสนับสนุน
ทำให้เราไปทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ พลังตัวตนของเรา
เกิดจากครอบครัว และพลังครอบครัวก็เกื้อหนุนให้
เราทำสิ่งดีๆ แก่สังคม”

ครอบครัวของพี่ศักดิ์และพี่รุ่งคล้ายภาพทับซ้อนกันกับ
ครอบครัวของพ่อแม่พี่ศักดิ์ เพราะพี่ศักดิ์และพี่รุ่งมีลูกทั้งหมด 4 คน
เหมือนกับพ่อแม่ของพี่ศักดิ์ที่มีลูกทั้งหมด 4 คน และครอบครัวที่ตั้งมั่น
อยู่ในคำสอนเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต และการพึ่งพาตนเองอย่างไม่
เคยเปลี่ยนแปลง แตกต่างกันเพียงวิธีการเลี้ยงดูที่มีการปรับให้สอดคล้อง
กับยุคสมัย และประสบการณ์ชีวิตที่ต่างจากรุ่นพ่อแม่

“พอเรามีครอบครัวของเราเอง เราก็ออกแบบชีวิตครอบครัว
ของเราตามแบบพ่อแม่...ที่ผ่านมาเราไม่เคยเห็นพ่อแม่ทะเลาะกันเลย
ซึ่งจริงๆ เขาอาจจะทะเลาะกันได้แต่ไม่เคยให้เราเห็น แต่เชื่อว่าเรา
จะดำเนินชีวิตตามทุกเรื่องทุกอย่าง เราก็ปรับการใช้ชีวิตครอบครัวให้
เหมาะสมกับเรา ยิ่งเราอ่านหนังสือมากขึ้นก็ยิ่งเห็นแนวทางที่จะเอา
ความรู้นั้นมาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตของครอบครัวมากขึ้น มีความ
ปล่อยวางมากขึ้น และขณะที่เราดูแลครอบครัว เราก็ยังสามารถทำ
งานสังคมได้เหมือนเดิม”

โดยพี่ศักดิ์และพี่รุ่งมีหลักสำคัญในการเลี้ยงลูกด้วยความรัก การเอาใจใส่ ครอบครัวยุนี้จะกอดกันทุกวัน กอดกันจนเป็นเรื่องปกติ มีวงคุยกันอย่างสม่ำเสมอ คุยกันสารพัดเรื่อง ลูกคนไหนมีปัญหา มีเรื่องอะไรจะเล่าจะบอกก็คุยกันได้เสมอ และไม่คาดหวังในตัวลูกแค่ ต้องการให้ลูกมีความสุขก็เป็นพอ

“ช่วงเวลาพักผ่อนของครอบครัว เราจะนั่งคุยกัน อาจเป็น ตอนเย็นระหว่างทานข้าว หรือก่อนนอน ใครมีปัญหาอะไรจะปรึกษา วงคุยจะเกิดขึ้นเมื่อลูกคนใดคนหนึ่งมีปัญหาซึ่งเราจะเรียกลูกๆ ทุกคน มาคุยด้วยกันหมด สิ่งที่เราทำจึงต้องเฝ้ามองเขา สังเกตเขา

การเลี้ยงลูกของเรานั้น เราไม่ได้คาดหวังในตัวลูกไม่เรียกร้องอะไรจากลูก ลูกแต่ละคนมีสไตล์ที่ต่างกัน เราแค่สอนให้เขารู้จักเวลา หน้าที่ และจากนั้นความรับผิดชอบจะมาเอง สิ่งที่เรานำมาเลี้ยงดูเขาก็มาจากคำสอนของพ่อแม่ที่เราเอามาปรับใช้เอาบทเรียนเอาสิ่งที่ผิดพลาดในวัยเด็กของเรามาปรับ รวมทั้งอ่านหนังสือหาความรู้เพิ่มเติม สิ่งที่พ่อแม่ต้องการเพียงแค่ออให้ลูกมีความสุขในการใช้ชีวิตในทุกๆ วันก็เพียงพอแล้ว”

ภารกิจใหม่ “นักวิชาการเรื่องแม่และเด็ก”

พลังตัวตนของพีศักดิ์ทำให้เขาใช้ชีวิตก้าวไปข้างหน้าอยู่เสมอ พลังตัวตนของเขาขับเคลื่อนให้เกิดเรื่องสร้างสรรค์มากมายทั้งสำหรับชีวิตตัวเอง ชีวิตคนรอบข้าง และสังคม ด้วยความที่พีศักดิ์ผ่านมาหมดแล้วกับบทบาทนักวิชาการเกษตรของสวนนายดำ นักวิชาการเกษตรของหลังสวน จึงไม่แปลกเมื่อวันที่เขามีลูก พีศักดิ์จะกลายเป็นนักวิชาการเรื่องแม่และเด็กด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง

“การจัดรายการวิทยุให้ความรู้เรื่องเกษตรก็ยังคงทำอยู่ ยังเป็นงานที่สนุกอีกที่จะทำ แต่พอมีครอบครัวมีลูกด้วยความที่แต่งงานค่อนข้างจะช้า เราเลยให้ความสำคัญกับการวางแผนครอบครัว วางแผนชีวิต และการหาข้อมูล หาความรู้ ประกอบกับเราชอบอ่านหนังสือ อ่านค้นคว้าอยู่แล้ว คราวนี้เลยอ่านหนังสือเกี่ยวกับแม่และเด็ก เรียกว่าอ่านหนังสือเยอะมาก ยิ่งตอนมีลูกคนแรก ความเป็นนักวิชาการของเราทำให้เราอ่านหนังสือแล้วทำทุกอย่างตามตำราเป๊ะๆ ฝ้าดูแลตั้งแต่รู้ว่าแม่เริ่มตั้งครรภ์ กระบวนการ วิธีการต่างๆ ในการดูแลแม่ช่วงตั้งครรภ์เราทำหมด เช่น การนวด การฝึกกำหนดลมหายใจ การจับจังหวะหายใจเข้า - ออก เรามองภาพของการมีลูกอย่างมีคุณภาพ วางแผนชีวิตครอบครัวของเราอย่างมีระบบ

จากการมีความรู้มากในเรื่องแม่และเด็ก เราก็เลยอยากเผยแพร่ความรู้นี้บ้าง เราเลยจัดระบบฐานข้อมูลเรื่องแม่และเด็ก การเลี้ยงลูก การดูแลต่างๆ จากเรื่องแม่และเด็กก็เชื่อมโยงไปสู่เรื่องสังคม ประกอบกับที่ผ่านมาโรงพยาบาลประจำอำเภอหลังสวนไม่มีหมอเด็กสักคน มีแต่หมอทั่วไปที่รักษาทุกโรคทุกอาการ จนพอปี พ.ศ. 2539 เรามีลูกคนแรก เราศึกษามากอ่านมาก พอถามหมอก็ไม่ได้คำตอบที่ตรงกับความรู้ที่เราอ่านมา เราก็ยิ่งรู้สึกว่าจะต้องแบ่งปันความรู้นี้ เมื่อมาเจอกับหมอเด็กที่เพิ่งย้ายมาอย่าง นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ที่เป็นหมอเด็กหนึ่งเดียวของอำเภอหลังสวนด้วยแล้ว พอถามตอบคุยกันแล้วเจอคนที่มียุทธศาสตร์เหมือนกัน มีคำอธิบายเชิงวิชาการ

เหมือนกัน เราก็ยังเห็นพลังเรื่องการสร้างต้นทุนชีวิตให้กับเด็กมากยิ่งขึ้น เพราะสิ่งที่หมอมพูดคือสิ่งที่เราทำมาอยู่แล้ว เจอของจริง”

ต้นทุนชีวิต : “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น”

เมื่อนักวิชาการด้านเด็กอย่างพีศักดิ์ ได้เจอกับนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กตัวจริงเสียงจริง ด้วยฐานคิดเชิงวิชาการเหมือนกัน ด้วยทัศนคติที่มีเรื่องเด็กที่คล้ายคลึงกัน การส่งต่อทางความคิดของ นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ในเรื่องต้นทุนชีวิต จึงสร้างประทับใจและสัมผัสถึงใจของพีศักดิ์อย่างมาก

“

ที่ผ่านมาต้องบอกว่าเราเชื่อในพลังตัวตนของตัวเองเพราะเราเชื่อมั่นเราจึงลงมือทำสิ่งต่างๆ จนกระทั่งมาเจอหมอเดวและได้ฟังสิ่งที่หมอให้ความสำคัญอย่างเรื่องต้นทุนชีวิต 5 พลัง ซึ่งเราพบว่านี่คือสิ่งที่เราทำอยู่แล้ว เราเชื่อว่า คนไหนมีพลังตัวตน เมื่อโตขึ้นก็จะสร้างครอบครัวที่ดี สร้างสังคมที่ดี แต่คนที่ไม่มีพลังตัวตน ก็ต้องอาศัยพลังครอบครัวเข้ามาช่วยเกื้อหนุน เหมือนอย่างตัวเราที่ถูกบ่มเพาะด้วยพลังครอบครัว ทำให้พลังตัวตนของเราแข็งแกร่ง ยิ่งเราเชื่อมั่น ศรัทธา รักตัวเองก็สร้างให้เกิดพลังความรู้เพิ่มพูนศักยภาพตัวเอง พลังต่างๆ ดีก็ย่อมส่งผลต่อการพบปะเพื่อนฝูง พลังเพื่อนก็จะดีตามมา

”

“ตั้งนั้นเมื่อเราเห็นพลังของการสร้างต้นทุนชีวิต เราจึงเลี้ยงลูกด้วยการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตให้แก่เขา นิ่งคุยกับลูก ตั้งคำถามว่าลูกเข้าใจความหมายเรื่องต่างๆ ที่พ่อพูดหรือไม่ ทานข้าวร่วมกัน แลกเปลี่ยนกัน จากสิ่งที่เราทำ เราพบว่า ลูกชาย ลูกสาวเขาอาจต่างกันด้วยความเป็นตัวเด็กผู้ชาย หรือเด็กผู้หญิง แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ ลูกๆ ใช้ชีวิตด้วยความสบายๆ ลูกชายมีจิตอาสาสูง ชอบช่วยเหลือคนอื่น ส่วนลูกสาวมีความละเอียดอ่อนในการมองโลก”

กระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตที่พี่ศักดิ์และพี่รุ่งให้ความสำคัญและใช้บ่มเพาะลูกๆ นั้น ผลลัพธ์เบื้องต้นที่ก่อเกิดขึ้น คือ ลูกๆ ของพี่ทั้งสองคน เป็นลูกไม้ที่หล่นไม่ไกลต้น ลูกๆ ต่างได้จุดดีจุดเด่นของพ่อและแม่ และมีพลังในตัวตนสูงโดยมีพลังจากครอบครัวคอยค้ำยัน สนับสนุนสิ่งที่อยากจะทำ

“พอสวนนายดำกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ก็มีคนมาดูงานเยอะมาก พอคนมาดูงานเยอะก็ต้องมีห้องส้วม ห้องน้ำรองรับ เราเลยมีความคิดทำส้วมที่มีคอนเซ็ปต์ “ส้วมในสวน” เน้นที่สะอาด โปร่ง โล่ง สบาย ไร้ร่มไม้ และเสียงน้ำ

ช่วงนั้นปี พ.ศ.2548 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นแม่งานเตรียมงานจัดประชุมส้วมโลกที่จะจัดขึ้นในปี พ.ศ.2549 โดยมีประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ก่อนการประชุมจะเกิดขึ้น กรมอนามัยก็มีการค้นหาส้วมดีๆ ในประเทศ มีการจัดประกวดกันหลายระดับตั้งแต่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับศูนย์อนามัย ระดับภาค และระดับชาติ สุดท้ายส้วมของสวนนายดำได้รับรางวัลสุดยอดส้วมแห่งปี ประเภทแหล่งท่องเที่ยว โดยตอนนั้นมีส้วมเพียง 2 จุดคือ ส้วมคุณชายและส้วมคุณหญิง ส้วมของสวนนายดำ นอกจากจะเป็นส้วมในสวนมีความสะอาด ไม้ร้อนไม่สกปรกแล้ว เราก็นำเอาสื่อการเรียนรู้มาปรับใช้ มีการหาคำ หาข้อความแนวคิดเชิงบวกต่างๆ มาติดรอบส้วม”

มองเชิงบวก เปลี่ยนแนวคิด ชีวิตก็เปลี่ยน

คงไม่ผิดนักหากจะกล่าวว่านายพงษ์ศักดิ์ ฉิ่งสุวรรณโรจน์ หรือพีศักดิ์ เป็นต้นแบบของคนที่มีความหวังเชิงบวกอย่างเต็มเปี่ยม ทั้งพลังตัวตนในความซื่อสัตย์ พึ่งตนเองที่ได้รับการบ่มเพาะเรียนรู้จากการทำงานอย่างขยันแข็ง สัตย์ซื่อของพ่อและแม่

พลังตัวตนที่มีความเชื่อมั่น มีความรับผิดชอบ และความมีน้ำใจ จากการเป็นพี่คนโตที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลน้อง ดูแลบ้านมาโดยตลอด ทำให้ใช้พลังนี้ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีๆ แก่คนอื่นอยู่เสมอ นับตั้งแต่การเป็นหัวหน้าห้องในระดับเด็กๆ จนกระทั่งการเป็นทูตสวรรค์ที่ทำงานขับเคลื่อนในระดับชาติ

พลังตัวตนที่มีความกระตือรือร้น ความมุ่งมั่น ความพากเพียร ที่เป็นผลทั้งจากการเติบโตในครอบครัวที่ทุกคนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการทำงาน ครอบครัวหาเช้ากินค่ำที่บอบอุ้มซึ่งทำให้ความเพียร ความมุ่งมั่นเป็นสมบัติติดตัวอันล้ำค่า รวมทั้งการร่ำเรียนในศาสตร์ด้านกฎหมายที่บ่มเพาะสร้างตัวตนที่รักการศึกษาค้นคว้า มีความเป็นวิชาการ หลักการ และมีเหตุผล

พลังตัวตนในมิติต่างๆของพีศักดิ์เหล่านี้จะเติบโตขึ้นอย่างแข็งแกร่งและกลายเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นเกราะประจำตนไม่ได้เลย หากขาดซึ่งพลังของครอบครัวที่เกื้อหนุน ส่งเสริม และเป็นหลักให้พักพิงอยู่เสมอ

ครอบครัวที่ดี ไม่ใช่ครอบครัวที่มีฐานะ มีเงินทอง แต่ขาดซึ่งความรัก ความเข้าใจ ...ครอบครัวที่ดีไม่ได้เกิดขึ้นจากใครคนใดคนหนึ่ง ในครอบครัว แต่ต้องเกิดจากความรู้สึกที่หมั่นเติมใส่ให้แก่กันและกัน ใส่ใจ เอาใจใส่ มองเห็นคุณค่าของกันและกัน

ต้นทุนชีวิตก็เช่นเดียวกัน ครอบครัวเป็นรากฐานหนึ่งในกระบวนการขัดเกลาบ่มเพาะชีวิตเด็กและเยาวชนเป็นบ้ำหลอมหนึ่งในอีกหลายบ้ำหลอม แต่สิ่งสำคัญที่สุดที่ครอบครัวควรจะต้องเป็นคือการเป็นพื้นที่ที่คนในครอบครัวรู้ว่าสามารถกลับไปได้เสมอ เป็นที่ที่ยอมรับและรักกันในตัวตนที่แต่ละคนเป็น

พีศักดิ์และพีรุ่ง “หัวใจสำคัญที่สุดในการเลี้ยงลูกนั้น เราไม่สามารถทำให้เขามีความสุขได้ ถ้าตัวเขาเองไม่สุข พลังที่มีอยู่ในตัวตนของเรา คือการต้องหาสุขของตัวเองให้เจอ ทุกวันนี้เอาศาสนามาปรับใช้กับชีวิตมองศาสนาในการใช้ชีวิตทั้งชีวิตเราและชีวิตครอบครัว เราต้องปรับทัศนคติ มองเชิงบวกให้เป็น พอแนวคิดเปลี่ยน ชีวิตก็เปลี่ยน ดังนั้นสิ่งที่พ่อแม่ต้องการจากลูกจึงไม่คาดหวังว่าเขาจะเลิศเลอ สิ่งที่เราต้องการค่าเดียวสั้นๆ คือ สุข แค่ต้องการให้ลูกมีความสุขเท่านั้นจริงๆ”

มุมมองต่อต้นทุนชีวิต

“ต้นทุนชีวิตเป็นคำที่มีอยู่แล้ว ซึ่งคนเราก็จะรับรู้เข้าใจว่าเป็นเรื่องของตัวเราแต่ละคน ตัวเราเองก็เข้าใจแบบนั้น เรียกว่าทุกคนเข้าใจได้ แต่อาจไม่ได้เข้าใจลึกซึ้ง จนเมื่อได้มีโอกาสฟังทีนพ.สุรียเดว ทริปาตี พูดเรื่องต้นทุนชีวิต ก็ทำให้เข้าใจอย่างชัดเจนมากขึ้น เพราะคุณหมอได้จัดประเภทของต้นทุนชีวิตไว้เป็น 5 พลัง

ขณะที่เรื่องต้นทุนชีวิตเป็นเรื่องสำคัญแต่เรากลับพบว่า ผู้ใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญ อย่างในแวดวงการศึกษา เราจะพบว่าเรื่องการพัฒนาสร้างเสริมต้นทุนชีวิตไม่ได้รับการผลักดันสนับสนุน ทั้งๆ ที่นี่เป็นเรื่องตัวตนของคนเราแท้ๆ แต่กลับไปสร้างหรือทำแต่เรื่องนอกตัว นอกกายทั้งหมด

คำถามคือทำไมถึงไม่ให้ความสำคัญกับต้นทุนชีวิต ต้องบอกว่า เรื่องต้นทุนชีวิต หรือเครื่องมือต้นทุนชีวิตนั้นไม่ใช่เรื่องระยะสั้น เพราะการสร้างต้นทุนนั้นต้องบ่มเพาะ ต้องใช้เวลากว่าจะเห็นผล สร้างต้นทุนตั้งแต่เด็กกว่าจะเห็นผลก็ต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว พอเรื่องนี้เป็นการบ่มเพาะใช้เวลา เช่นนี้ จึงทำให้ไม่มีใครเริ่มผลักดันหรือทำอย่างจริงจัง ขณะที่เรื่องนอกกาย นอกตัวนั้นทำง่าย เพราะมีปัจจัยดึงดูดมาก ปัจจุบันผู้คนติดกับการบริโภค กระแสโลกที่เปลี่ยนไปก็ทำให้เรื่องนอกตัวกลายเป็นเรื่องที่คนให้ความสนใจ

ดังนั้นเมื่อมีโอกาสได้ฟังคุณหมอพูดเรื่องต้นทุนชีวิต หรือเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิต และพูดเรื่องการจับถูก ต้องบอกว่าพอเจอคำนี้แล้วโดนใจมาก เพราะที่ผ่านมามีต้องยอมรับว่าสังคมไม่เคยมองในสิ่งดีๆ จดจ้องจับผิดอยู่ตลอดเวลา พอได้ยินคำนี้แล้วเรารู้สึกว่าใช่เลย ชีวิตต้องจับถูก ซึ่งในการจับถูกนั้นต้องเริ่มจากการต้องทำถูกด้วย ไม่ใช่ทำผิดแต่จะให้อภัยถูกอย่างนี้ก็ไม่ใช่จากคำๆ นี้ทุกวันนี้น่าก็ยังเอามาใช้กับ

ตัวเอง ใ้กับครอบครัว และสิ่งที่ดีคือค่าๆ นี้ได้ขยายไปถึง
สาธารณสุขจังหวัดชุมพร สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม
ที่เขาได้ยินได้ฟังจากเราก็นำไปปรับใช้ต่อ

ดังนั้นการขับเคลื่อนเรื่องต้นทุนชีวิตในมิติต่างๆ
จึงเป็นเรื่องที่ดีมาก เป็นเรื่องภายในของคน เพราะอย่างน้อย
หากมีคนเริ่มต้นลงมือทำ คนบางกลุ่มที่เขายังมีชีวิตเรียบง่าย
และยังเห็นคุณค่าของเรื่องภายในตัวเอง ก็จะเข้ามา
มีส่วนร่วมด้วย

ส่วนเรื่องแรงบันดาลใจที่ทำให้ตัวเองมาทำเรื่อง
ต้นทุนชีวิตนั้น ต้องบอกว่าด้วยการงานที่ทำอยู่ทำให้มีโอกาสได้
เข้าไปเชื่อมร้อยการทำงานเกือบทุกกระทรวง เราก็มองเห็น
สภาพปัญหาอย่างต่อเนื่องมาตลอด เต็มไปด้วยเสียงสะท้อน
ปัญหาต่างๆ เห็นชีวิตเด็กที่วิ่งตามกระแสความเปลี่ยนแปลง
โลก วิ่งตามเทคโนโลยี ซึ่งเรื่องเช่นนี้เป็นเรื่องที่เราต้องไล่
ตามไม่รู้จบ

พอเห็นปัญหา เห็นสภาพสังคมเช่นนี้ ประกอบกับได้
รับฟังแนวคิดต้นทุนชีวิตจากคุณหมอมายอย่างต่อเนื่อง เราก็มอง
เห็นว่าหากมาทำเรื่องต้นทุนชีวิต เราจะเห็นทิศทางชีวิตที่
ควรจะมีไป เราจะมองเห็นอนาคตลูกหลานเราได้ว่าจะ
เป็นอย่างไร อย่างคนสมัยนี้ขาดศรัทธา ไม่ภาคภูมิใจในตัวตนเอง
ตัวเอง ผลสุดท้ายตัวเองอยู่ตรงไหน เขายังไม่รู้เลย ตอบไม่ได้
เพราะอะไรเพราะเขาขาดพลังตัวตน สถานการณ์แบบนี้
เด็กก็ทำตามผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ใหญ่ปัจจุบันขาดพลังในตัวเองเลย
ต้องทำตามกระแสสังคมตลอด กลายเป็นว่าคนเราอยู่ด้วย
หน้าตาอยู่ด้วยความพึงพอใจของคนอื่นต้องให้คนอื่นดูเราดี
มีบ้านใหญ่ มีรถขับหรูๆ ทุกอย่างล้วนทำเพื่อให้คนอื่นดู แต่
ตัวเองไม่ได้ดูเลย

ต้นทุนชีวิตของตัวเองนั้น เราพบว่า เรามีพลังตัวตนสูงมากโดยเป็นพลังที่เกิดจากการสั่งสมสะสมมาทั้งจากครอบครัว ชุมชน โรงเรียน เราโชคดีที่มีชีวิตที่อยู่ในครอบครัวที่บ่มเพาะดี อยู่ในยุคสมัยที่การเรียนรู้ ครูอาจารย์สอนด้วยความเอาใจใส่ สอนอย่างบูรณาการ สอนให้มีความรู้ในการเอาชีวิตรอดขณะที่การศึกษาปัจจุบันสอนให้เด็กรู้เฉพาะทาง รู้เฉพาะเรื่อง เอาตัวรอดไม่ได้ เลี้ยงตัวเองไม่รอด

ด้วยสภาพแวดล้อม เงื่อนไขเช่นนี้ หากไม่มีการขับเคลื่อนเรื่องต้นทุนชีวิต สังคมก็จะแย่งหนักมากขึ้น และจะหาทางออกไม่ได้ เพราะเครื่องมือต้นทุนชีวิตเป็นเครื่องมือที่ทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา ไม่ใช่เครื่องมือที่เอามาแก้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้ว เครื่องมือดีๆ เช่นนี้จึงต้องนำมาปรับใช้ นำมาส่งเสริมคุณหมอเดวิดทำหน้าที่ของตนเองในการจุดประกาย สร้างเครื่องมือแล้ว ผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมืองก็ต้องนำไปใช้ ไปทำให้เกิดผล ขับเคลื่อนต่อไป ต้องให้การสนับสนุนช่วยเหลือ เพราะงานการสร้างต้นทุนชีวิตไม่ใช่งานที่เห็นผลรวดเร็ว การสร้างคนต้องใช้เวลาการให้ความสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบจึงจำเป็น

โดยปัจจุบันเครื่องมือต้นทุนชีวิต ได้นำมาปรับใช้แล้วกับโรงเรียน สถานศึกษา สิ่งที่ต้องขับเคลื่อนต่อไปในอนาคตคือ การขยายแนวคิดนี้ เครื่องมือนี้ลงสู่พื้นที่ชุมชนท้องถิ่นอย่างหลายพื้นที่ทำเรื่องเมื่อน่าอยู่ ก็น่าจะไปขยายผลทำเรื่องบ้านน่าอยู่ ทำกระบวนการเริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นหน่วยสำคัญ หากบ้านยังไม่น่าอยู่แล้วเมืองจะน่าอยู่ได้อย่างไร ดังนั้นจึงต้องสร้างกระบวนการจากครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวที่เข้มแข็งบ่มเพาะสร้างพลังตัวตนที่แข็งแรง ซึ่งการทำงานขยายผล ขยับจากโรงเรียนไปยังชุมชน เช่นนี้ ต้องไปเชื่อมการทำงานกับท้องถิ่น เชื่อมเทศบาล ตำบล โดย

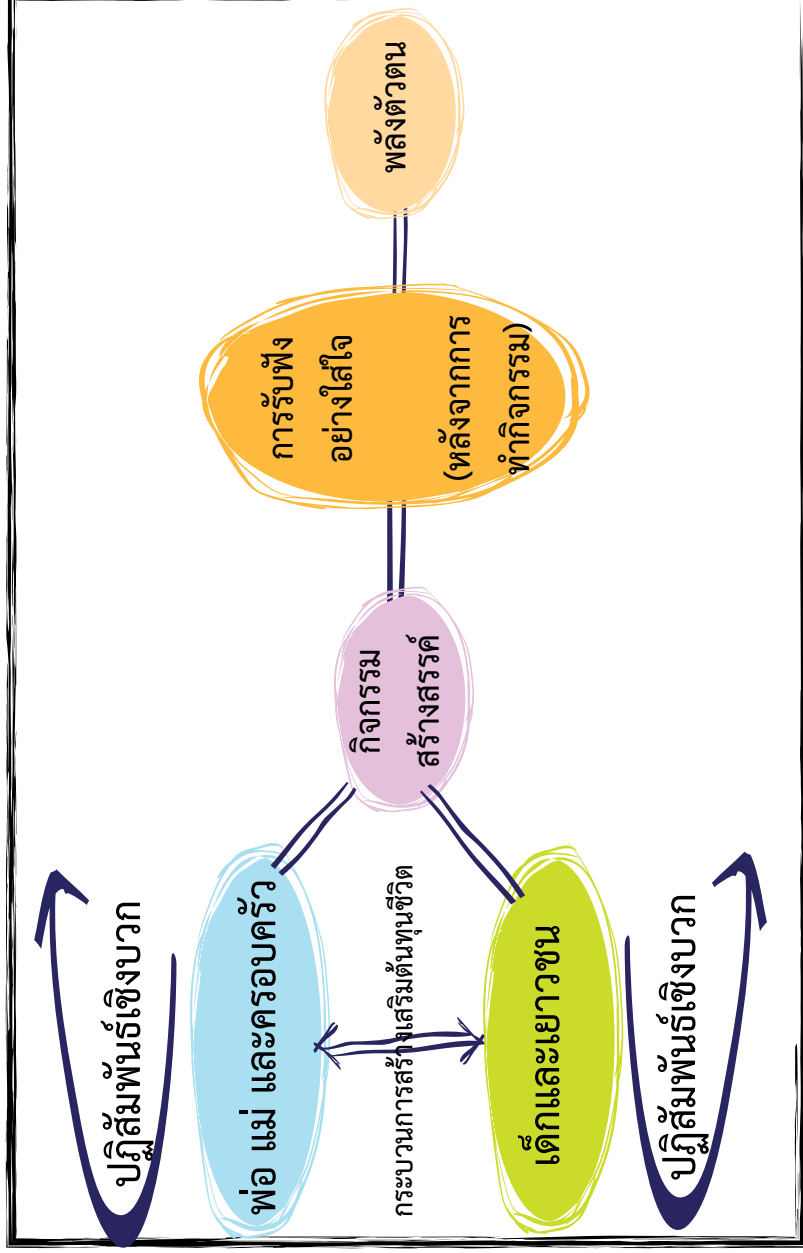
คุณหมออาจไปวางรูปแบบต้นทุนชีวิตในครอบครัว การดูแลเด็กร่วมกับสาธารณสุขอำเภอ สาธารณสุขจังหวัด เพื่อให้ นำเครื่องมือนี้ไปติดตั้งกับอาสาสมัครที่ทำงานกับชุมชนก็จะ เป็นแนวทางที่เป็นไปได้”

จากบทเรียนชีวิตของ พงษ์ศักดิ์ ฉิงสุวรรณโรจน์ หรือ พี่ศักดิ์ กล่าวได้ว่า นี่เป็นชีวิตที่สะท้อนและยืนยันได้เป็นอย่างดี ถึงพลังของการเรียนรู้ พลังของการคิดบวก และพลังพื้นฐานของครอบครัวที่คอยเสริมหนุนจนทำให้พี่ศักดิ์มีพลังตัวตนอย่างล้นเหลือในการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขและยังแบ่งปันพลังนั้นมาสร้างสรรค์สังคมในรูปแบบต่างๆ ตามศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นแกนสำคัญคนหนึ่งในการขับเคลื่อนและขยายผลแนวคิดและเครื่องมือต้นทุนชีวิต

“โมเดลมีชีวิต”

: รูปแบบต้นทฤษฎีชีวิตครอบครัว

ปัจจัยที่ทำให้ต้นทุนชีวิตครอบครัว ครอบครัวเกิดความเข้มแข็ง

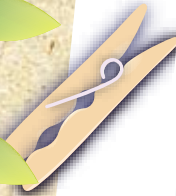
จากการถอดบทเรียนของครอบครัว นายพงษ์ศักดิ์
ฉิ่งสุวรรณโรจน์ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างให้ต้นทุน
ชีวิตครอบครัวเกิดความเข้มแข็งนั้น ประกอบด้วย

การมีชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ในการ
อบรมสั่งสอนลูกนั้นจะต้องปฏิบัติให้เห็นจริง แบบอย่างที่ดี
ของรุ่นปู่ย่า ตายาย ถูกนำมาถ่ายทอดบอกเล่าประสบการณ์
ชีวิต การงาน ให้คนรุ่นต่อไป

สัมพันธ์ภาพที่ดีภายในครอบครัว การยอมรับ ใฝ่ใจ
มีปิยวาจา ไม่ใช้อารมณ์ในการพูด/ ตัดสินใจ มีความ
ปรารถนาดีซึ่งกันและกัน โดยกระบวนการเสริมสร้างต้นทุน
ชีวิต (Life Assets Tool and intervention) สามารถ
พัฒนาให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวมากขึ้น เกิด
ทัศนคติเชิงบวก นำไปสู่กิจกรรมสร้างสรรค์ หรือกิจกรรมดีๆ
ที่ทำร่วมกัน (Creative Activities) ซึ่งเป็นกิจกรรมใหม่ๆ
หรือกิจกรรมที่มีอยู่แล้ว เช่น การปลูกต้นไม้ การทำอาหาร
ร่วมกัน การดูทีวีร่วมกัน ฯลฯ เกิดการพูดคุย การรับรู้ การ
สะท้อนความคิด ความรู้สึก พร้อมทั้งจะรับฟังอย่างใส่ใจ
(Deep Listener) เมื่อครอบครัวได้ทำกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้
อย่างต่อเนื่อง ก็จะนำไปสู่การพัฒนา “พลังตัวตน” (Power
of self) ที่เข้มแข็งต่อไป

เก็ท

ป้าอ้อม

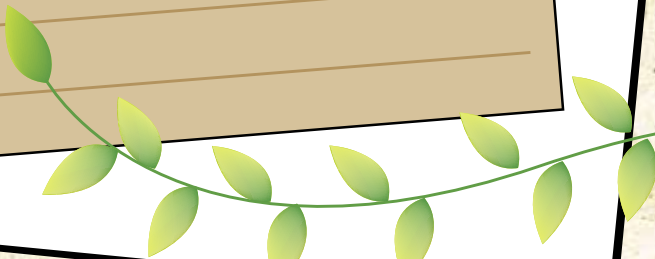

3.

"ชุมชน"

: รากเหง้าของความดีของเรา

เคหะชุมชนร่มเกล้า

เคหะชุมชนเป็นลักษณะการจัดรูปแบบที่อยู่อาศัยที่หลากหลายเพื่อผู้มีรายได้น้อย เช่น กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง ผู้ประกอบอาชีพอิสระ หาบเร่ แผงลอยซึ่งมีรายได้แต่ละเดือนไม่แน่นอน และกลุ่มข้าราชการ พนักงานลูกจ้างหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ที่ยังไม่มีบ้านเป็นของตนเอง

โครงการเคหะชุมชนร่มเกล้า ถนนร่มเกล้า เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ เป็นหนึ่งในโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามนโยบายของรัฐบาลโดยมอบหมายให้การเคหะแห่งชาติรับผิดชอบในการจัดสร้างที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐาน สำหรับประชาชนผู้มีรายได้น้อย โดยจัดสร้างเคหะชุมชนบนพื้นที่ 3 พันกว่าไร่เพื่อรองรับผู้มีรายได้น้อย

เคหะชุมชนร่มเกล้านี้มีความน่าสนใจในการเป็นพื้นที่เรียนรู้กระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนในชุมชนเขตเมือง กระบวนการเพาะหวานเมล็ดพันธุ์ต้นทุนชีวิตที่มีฐานสำคัญที่ชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครองที่ร่วมกันใส่ปุ๋ย ใส่ใจ จนเกิดดอกผลที่เติบโตและผลิบาน

ปราณี รัตนไกรศรี หรือเด็กๆ ในชุมชนร่มเกล้าจะเรียกว่า **ป้าอุ้ม** ผู้หญิงตัวเล็กๆ ที่ใช้ชีวิตอยู่ที่เคหะชุมชนร่มเกล้ามาตั้งแต่การก่อตั้งพื้นที่ร่มเกล้า อพยพผู้คนจากคลองเตย ป้าอุ้มเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการการพัฒนางานเด็กและเยาวชนให้ผลิบานและเติบโต

“เคหะชุมชนร่มเกล้าเป็นหนึ่งในโครงการตามนโยบายสร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้มีรายได้น้อยของรัฐบาล โดยตั้งอยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบของการเคหะแห่งชาติ ก่อนที่จะมีเคหะร่มเกล้า เริ่มแรกก็มีเคหะชุมชนคลองจั่น แต่ด้วยมีคนอยู่กันจำนวนมาก จึงได้ขยายมายามาร่มเกล้า เคหะชุมชนร่มเกล้ามีบ้านหลายลักษณะ ทั้งอาคาร แฟลต บ้านหลัง รวมทั้งพื้นที่สาธารณะ โดยในตอนแรกนั้นเป็นชุมชนพื้นราบ ทั้งหมดรวม 6 โซน (โซน 1 – 6) จำนวน 5,946 หลังคาเรือน

ในช่วงแรกๆนั้นถนนหนทางลำบากเนื่องจากสมัยก่อนบริเวณร่มเกล้ายังถือว่าเป็นพื้นที่ห่างไกล การเดินทางลำบาก ต้องใช้บริการรถเอกชนที่ให้บริการรับส่ง แต่กำหนดเวลาให้บริการ ร่มเกล้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่ผู้คนส่วนใหญ่รู้จักกัน เพราะต้องช่วยเหลือพึ่งพิงกัน มีคณะกรรมการกลางชุดหนึ่งที่เคยดูแลจัดการเรื่องต่างๆ

แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องการเดินทาง ส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนอย่างมาก เพราะทำให้ประกอบอาชีพลำบาก คนที่อาศัยอยู่ในเคหะส่วนใหญ่เป็นแรงงาน ดังนั้นเมื่ออยู่ไกลจากแหล่งงาน เขาก็ต้องย้ายกันออกไป ช่วงปี พ.ศ.2525 หลายบ้าน หลายคนทยอยย้ายออกจากบ้านและแฟลต

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 มีการไล่รื้อชุมชนคลองเตยครั้งใหญ่ในตอนนั้นทางราชการได้แก้ปัญหาคนที่เดือดร้อนเพราะโดนไล่รื้อจากคลองเตยให้ย้ายเข้ามาอยู่ที่เคหะร่มเกล้า เพราะเคหะร่มเกล้ามีพื้นที่จำนวนมาก 3,000 กว่าไร่ ทำให้มีคนจากคลองเตยย้ายเข้ามา ร่มเกล้ากันเป็นจำนวนมาก โดยเคหะได้จัดสรรพื้นที่รอบนอกล้อมรอบโซนที่อยู่อาศัยเดิม และเรียกบริเวณนี้ว่าโซนพื้นที่นคร (โซน 7 – 12) จำนวน 3,250 หลังคาเรือน เนื่องจากเป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบ

จากการไต่เรือ จึงได้รับการฟื้นฟู เยียวยา มีเงินสำหรับจัดสร้างบ้าน
มีมูลนิธิ องค์กรทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานราชการเข้ามา
ช่วยเหลือดูแล”

การก่อเกิดขึ้นของเคหะชุมชนรุ่มเกล้านั้น เป็นภาพสะท้อนที่ดี
อย่างหนึ่งของสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างสังคม
เมืองและสังคมต่างจังหวัด อีกทั้งยังสะท้อนได้ดีถึงความเป็นเมืองที่
โตเกินขนาดของกรุงเทพมหานคร พื้นที่ชุมชนที่มีลักษณะผกผันไปตาม
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ แหล่งงาน แหล่งอาชีพ ความเปลี่ยนแปลงครั้ง
ใหญ่และครั้งใหม่ที่มีผลต่อเคหะชุมชนรุ่มเกล้าอย่างมาเกิดขึ้นเมื่อ
คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ.2534 อนุมัติให้มี
การเวนคืนที่ดินในเขตลาดกระบังจำนวน 645 ไร่ เพื่อก่อสร้างสถานี
บรรจุและแยกสินค้ากล่องลาดกระบัง จำนวน 6 สถานี (Inland Con-
tainer Depot : ICD) การก่อสร้างแล้วเสร็จ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม
พ.ศ.2537 และเปิดทำการเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2538

“เกิดการสร้างงานครั้งใหญ่ขึ้นในเขตลาดกระบัง ผู้คนจำนวน
มาก ทะลักเข้ามาอาศัยในรุ่มเกล้ามาตามแหล่งงาน ทั้งเข้ามาเป็น
แรงงานในสถานีขนส่ง พ่อค้าแม่ค้า ค้าขายหาบเร่ ร้านค้า มีการโยก
ย้ายเข้ามาในเคหะจนบ้านที่ร้างจำนวนมากนั้น มีคนเข้ามาจับจองอยู่
อาศัยจนเต็มทำให้มีการสร้างแฟลตเพิ่มขึ้น เกิดชุมชนอาคารสูง 36
อาคาร จำนวน 8,862 หน่วย ปัจจุบันการเคหะแห่งชาติได้ขยายที่
อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นอีก 1 พื้นที่ คือ ชุมชนบ้านเอื้ออาทร มี 127 อาคาร
จำนวน 6,024 หน่วย จำนวนประชากรประมาณแสนกว่าคน

จากเดิมที่มีคณะกรรมการกลางชุดเดียวในการทำหน้าที่ดูแล
ความสงบเรียบร้อยเรื่องต่างๆ ของทั้งเคหะ ที่ทำให้มีภาพของความ
เป็นชุมชนร่วมกัน เมื่อคนมากขึ้น ครว้เรือนมากขึ้น พื้นที่บ้านเรือน
ขยายกว้างขึ้นเกิดการแบ่งพื้นที่อยู่อาศัยเป็นโซนและมีคณะกรรมการ
บริหารตามโซนขึ้นตรงกับสำนักงานเขตลาดกระบัง

เมื่อคนจำนวนมากอยู่ร่วมกัน ปัญหามากมายเริ่มเกิดขึ้น เช่น อาชญากรรม ลักเล็กขโมยน้อย ยาเสพติด และเรื่องเด็กทะเลาะวิวาทที่พบเห็นได้โดยทั่วไป ในขณะที่เดียวกัน ก็มีมูลนิธิต่างๆ เข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก เช่น สำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund - SIF) ที่เข้ามาส่งเสริมสร้างฐานอาชีพ โดยเฉพาะกับการสร้างอาชีพให้กับกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี รวมทั้งมูลนิธิที่ทำงานด้านครอบครัวและเด็ก ที่เข้ามาจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นตามแต่ละโซน”

“เงิน” ไม่ใช่คำตอบสำหรับทุกปัญหา โดยเฉพาะเรื่องเด็กและเยาวชน

สถานการณ์ปัญหาต่างๆ อันเป็นผลพวงมาจากการขยายของ เศรษฐกิจชุมชนรุ่มเก่านั้น ไม่ได้แตกต่างไปจากวัฏจักรของเศรษฐกิจชุมชนอื่นๆ หรือชุมชนแออัดอื่นๆ โดยเฉพาะปัญหาด้านเด็ก...เด็กอยู่ในชุมชนที่ปล่อยปละละเลย เกิดแหล่งอบายมุขทั่วทุกหนแห่ง นักเรียนทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกัน เสพและค้ายาเสพติด หลุดจากระบบโรงเรียน มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร แม่วัยใสเพิ่มจำนวนมากขึ้น และเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว เด็กเล็กมีภาวะบกพร่องทางพัฒนาการ

หากแต่การพยายามแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยมุ่งสร้างที่อยู่อาศัย แต่ไม่ได้มีการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างสังคมที่เป็นปัจจัยผลักดันทำให้เกิดปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจขึ้นมาเลย ท่ามกลางปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในเศรษฐกิจชุมชนรุ่มเกล้า แน่นอันว่าย่อมมีคนในชุมชนเองที่มองเห็นถึงปัญหา มีความเดือดเนื้อร้อนใจ และหวังใยต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จากความตื่นตัวของแต่ละคนก็ขยายไปสู่อีกคน อีกกลุ่ม อีกโซน จนเกิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

“ปัญหาที่เกิดขึ้น ทุกองค์กรที่เข้ามาทำงาน กับชุมชนในเคหะร่มเกล้ามองเรื่องเดียวกันหมด โดยมองว่าถ้าสร้างอาชีพ ทำให้คนมีเงิน ก็จะแก้ ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น เชื่อว่าหากพ่อแม่มีงาน มีเงิน ลูกจะไม่มีปัญหา เป็นต้น ที่เอาเข้าจริงกลับพบว่า ไม่ว่าเศรษฐกิจจะดีหรือไม่ดี เด็กก็มีปัญหา การพัฒนา กลุ่มอาชีพจึงไม่ใช่คำตอบในการแก้ไขปัญหาทาง สังคม ที่กล้ายืนยันเช่นนี้ เพราะเรามีตัวอย่างจาก ลูกของเราเอง ครอบครัวเราเอง ซึ่งลูกมีเพื่อนที่ เสพยาแต่ลูกเราไม่ได้เสพยาตามไปด้วย เพื่อนฝูง หลายคนก็จะพูดกับเราว่า ให้ย้ายออกจากเคหะ เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกอยู่ในกลุ่มเสี่ยง”

“จากจุดนี้เองเราก็เริ่มมามองตัวเราเองมองครอบครัวเราเอง เราพบว่า หากสังคมจะแย่แล้ว ย้ายไปอยู่ที่ไหนก็แย่ เด็กจะแย้มไม่แย้ม นั้นอยู่ที่ฐานการเลี้ยงดู การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว พอเราคิดได้ มองเห็นความสำคัญเรื่องนี้แล้ว เราก็ชวนเพื่อนฝูงในชุมชนมาคุยกัน เริ่มเอาปัญหาเด็กมาพูดคุยกัน ซึ่งในตอนนั้น ปี พ.ศ.2544 มีปัญหา เรื่องเด็กหนีเรียนจำนวนมาก ก็คุยกันว่าเด็กหนีเรียนแสดงว่าไม่ยอม เรียน การไม่ยอมเรียนนั้นสะท้อนหลายอย่างในสังคมของเรา หาก เด็กไม่เรียน หนีเรียน ก็จะเอาเวลาไปทำเรื่องอย่างอื่นร่อนไปร่อนมา

คนที่มานั่งคุยกันก็เลยมองว่าเราต้องเริ่มต้นทำอะไรสักอย่าง โดยอันดับแรกควรเริ่มที่การให้ความรู้กับพ่อแม่ เพราะที่ผ่านมา ภาพ ที่เกิดคือ พอลูกไม่ยอมเรียน หนีเรียน พ่อแม่ก็ดุด่า ทูบตี แทนที่จะมี การพูดคุยถามสาเหตุที่ไม่ยอมเรียน และอีกอย่างที่สังเกตเห็น คือ เด็กทำการบ้านไม่ได้ พ่อแม่ก็ไม่สามารถช่วยได้ พ่อบางคนทำงานหนัก กลับถึงบ้านก็หลับไปแล้ว แม่บางคนทำงานเหนื่อย ตอนเย็น หัวค่ำก็

นั่งดูทีวีไม่ใส่ใจลูก เขาก็เลยมองย้อนกลับมาที่ตัวเราเอง ลูกเรานั้น วันเสาร์- อาทิตย์ ลูกไม่ต้องเรียนพิเศษ แต่วันจันทร์- ศุกร์ เขาจะได้เรียนเสริมเพื่อทำการบ้าน มีการพูดคุยกันตลอด นี่แสดงให้เห็นว่า เพราะครอบครัวไม่ได้ใส่ใจต่อชีวิตของเด็กเลย”

เดินออกไปหาความรู้ ค้นหาวิทยาการ

จุดประกายสร้างพลังการเปลี่ยนแปลง

เมื่อเริ่มมองเห็นถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงแล้ว ป้าอุ้มชักชวนเพื่อนๆ ในชุมชนพูดคุยกัน เริ่มจากคนสองคน เมื่อมีผู้ปกครองสนใจมากขึ้น ก็จัดเป็นกลุ่มปรึกษาพูดคุยกัน โดยมีกลุ่มเป้าหมายสำคัญคือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง บนโจทย์ที่ว่า จะทำอย่างไรให้คนเหล่านี้เข้าใจความสำคัญของการดูแลลูกที่มีครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญในการเลี้ยงดู

“โจทย์ที่เรามีนั้น เราอยากให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจความสำคัญเรื่องครอบครัวจริงๆ เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของเขาในฐานะพ่อแม่ ผู้ปกครอง แต่เราจะพูดเองใครกันจะเชื่อถือ เราเลยคิดถึงคนข้างนอก ชุมชน บุคคลที่สามารถให้ข้อมูล ให้ความรู้ได้”

“ด้วยตัวเองมีประสบการณ์ในการทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนอยู่บ้าง จึงได้เริ่มต้นจากการออกไปหาความรู้ใส่ตัวเพื่อจะได้มีข้อมูล มีความรู้ในการมาทำงานเรื่องครอบครัวในชุมชน มีความรู้ในระดับหนึ่งก็คิดอยากทำห้องเรียนพ่อแม่ ที่จริงๆ ไม่ใช่ห้องเรียนแบบห้องเรียนในโรงเรียน แต่เป็นพื้นที่ที่ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมานั่งพูด นั่งคุยกัน เรียนรู้เรื่องครอบครัว เรื่องลูกๆ ร่วมกัน เรามีความคิดเช่นนี้

จากความคิดและเป้าหมายที่มี เราเริ่มค้นหาวิทยากร มองหาหน่วยงานที่มีความถนัด เชี่ยวชาญเรื่องครอบครัว เรื่องเด็กที่จะมาช่วยทำกระบวนการให้ จนกระทั่งได้ไปร่วมงานกิจกรรมหนึ่งที่จัดขึ้นที่เมืองทองธานี เราเห็นศูนย์นิทรรศการของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จึงได้พูดคุยแล้วบอกเล่าสิ่งที่เราอยากทำให้มูลนิธิ ฟัง”

จากวงคุยพ่อแม่ ขยับสู่กิจกรรมเด็กและเยาวชน

“ไม่ใช่การเริ่มต้นที่ผู้ใหญ่ แต่ต้องเริ่มจากเด็ก”

ปี พ.ศ.2549 นับเป็นปีที่มีการเริ่มต้นทำงานเรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างเป็นรูปเป็นร่างขึ้นในคณะชุมชนร่มเกล้าโดยเชื่อมประสานกับหน่วยงานภายนอกอย่างมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2542 ที่เกิดจากการรวมกลุ่มของพ่อแม่กลุ่มหนึ่งที่ต้องการร่วมกันปฏิรูปการศึกษา และพัฒนาเติบโตขึ้นเป็นมูลนิธิ ที่มีเป้าหมายกว้างขวางขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวไทยมีความเข้มแข็ง มั่นคง

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวมีบทบาทหน้าที่ในการประสานงาน และสร้างความตระหนักในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้เกิดขึ้น ทั้งในบุคคล ชุมชน สังคม และโดยเฉพาะในหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ด้วยการนำเสนอรูปแบบกิจกรรมครอบครัวที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยให้ เข้มแข็ง และรวมกลุ่มครอบครัวต่างๆ เข้าเป็นเครือข่ายเพื่อให้ความช่วยเหลือกันและกันและเรียกร้อง

ต่อรองทางสิทธิอันพึงมีของครอบครัว (เว็บไซต์มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว <http://www.familynetwork.or.th>)

“เราเริ่มทำกระบวนการเมื่อปี พ.ศ.2549 ทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเป็นผู้เตรียมกระบวนการต่างๆ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับเรา ส่วนทางชุมชนทำหน้าที่ในการเตรียมคน เตรียมพื้นที่ โดยกิจกรรมครั้งแรกคนยังไม่ให้ความสนใจผู้ใหญ่มาร่วมเวทีกันน้อยมาก แม้จะเป็นเช่นนี้ แต่เราก็กังวลมือทำวางคุยครั้งที่สองต่อ โดยมูลนิธิฯ เป็นผู้จัดกระบวนการให้ ทำให้เราก็จะเรียนรู้วิธีการจัดกระบวนการไปด้วย จนกระทั่งเวทีครั้งต่อๆ มา เราจึงเริ่มต้นลงจัดกระบวนการนำความรู้ที่ได้จากครูพักลักจำมาปรับใช้จัดวางคุยขึ้นในวันที่ 5 ธันวาคม ด้วยเป็นวันพ่อเราจึงใช้ประเด็นเรื่องพ่อเป็นจุดเชื่อมโยง โดยเชิญพ่อเข้ามาร่วมวงคุยกันเรื่องบทบาทหน้าที่ของพ่อ ผลปรากฏว่ามีพ่อเข้ามาร่วมวงคุยเพียง 10 - 15 คน แต่เด็กๆ เข้ามาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก จนทำให้ผู้ใหญ่ในชุมชนนำขมมาแจกเด็กๆ เราเลยปรับรูปแบบให้เด็กๆ เขียนถึงพ่อ โดยให้เด็กๆ ค้นหาความทุกข์และความสุขในใจที่มีต่อพ่อของเขา

หลังจบวงคุยไปแล้ว คนทำงานก็มาสรุปบทเรียนกัน จากสิ่งที่เด็กๆ เขียนสะท้อนหลายอย่างที่ทำให้เราต้องปรับทัศนคติที่มองเด็กๆ ใหม่ กระดาษที่เด็กเขียนถึงพ่อของเขานั้น เด็กบางคนเขาว่าเขาเห็นว่าพ่อขี้ขลาดเสียจริต เขาถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี และคาดหวังให้พ่อเลิกขี้ขลาด ข้อมูลที่เราได้ทำให้เรารู้สึกว่า จริงๆ แล้วเด็กรู้ แม้เขาจะเป็นเด็กเล็ก แต่อะไรดีไม่ดี เด็กรู้ เด็กเข้าใจ”

เมื่อวิธีการมองเห็น ทศนคติเปลี่ยน เครื่องมือในการทำกิจกรรมจึงเปลี่ยน จากฐานคิดแรกที่เชื่อมั่นว่า การแก้ไขปัญหาต้องเริ่มที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องเริ่มที่การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ เรื่องครอบครัวและเด็กเพื่อนำมาสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลี้ยงดูลูกๆ นั้น เกิดการปรับกลุ่มเป้าหมายในการทำงานมาที่เด็กและเยาวชน กิจกรรมที่ไม่ได้เริ่มต้นจากผู้ใหญ่ แต่เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากเด็ก เพื่อตัวเด็กเอง

“เราลองปรับวิธีการ คราวนี้เรามองเรื่องการเชื่อมโยงกับโรงเรียน โรงเรียนเองก็มีความทุกขใจเรื่องเด็กด้วยเช่นกัน เราจัดห้องเรียนพ่อแม่ขึ้นอีกครั้ง โดยใช้ประเด็นเรื่องเด็กติดเกมส์ โดยให้โรงเรียนออกจดหมายเชิญพ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามาร่วม โดยมีคะแนนจิตพิสัยของลูกเป็นเงื่อนไข

ปี 2550 จัดห้องเรียนพ่อแม่ คุยกันเรื่องเด็กติดเกมส์ พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามาร่วมจำนวนมากเกือบร้อยคน และในครั้งนี้อเอง นายแพทย์สุริยเดว ทรีปาตี ผู้จัดการแผนงานสุขภาวะเด็กและเยาวชน หรือเรียกสั้นๆ ว่าเด็กพลัส ได้รับเชิญจากมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในหัวข้อเรื่องทำอย่างไรให้ลูกรักการเรียน”

วิทยุชุมชน - ห้องสมุดมีชีวิต

“ห้องเรียนพ่อแม่ ปี 2550 ได้จุดประกายหลายสิ่งหลายอย่างให้เกิดขึ้นในเคหะชุมชนร่มเกล้า ทั้งจุดประกายความตื่นตัวของพ่อแม่ผู้ปกครองที่ได้รับฟังข้อมูลความรู้จากการบรรยายของ นพ.สุรียเดว ทริปาตี ทั้งจุดประกายเป้าหมาย ชี้นำแนวทางในการขยับต่อให้แก่คณะทำงาน”

“หลังจบห้องเรียนพ่อแม่ครั้งนั้น นำมาสู่การรวมตัวกันอย่างจริงจัง ก่อนนี้เด็กๆ พูดอยู่บ่อยๆ ว่า อยากให้จัดกิจกรรมอีก แต่เราเองจะจัดทุกครั้งก็ทำไม่ได้เพราะติดเรื่องงบประมาณ ดังนั้นเราเลยมองกิจกรรมที่จะต่อเนื่องและได้ประโยชน์ ..เริ่มกลับมามองต้นทุนภายในชุมชนของเราเอง ที่พบว่า เคหะชุมชนร่มเกล้ามีสถานีวิทยุชุมชน ทำให้เราเกิดความคิดว่าจะจัดรายการวิทยุ ที่มีเด็กๆ เป็นผู้จัดรายการเอาความรู้มาบอกเล่าให้คนในชุมชนได้ฟัง

จากความคิดเรื่องวิทยุชุมชน เราก็มาคิดว่าจะจัดรายการเด็กก็ต้องมีความรู้และแหล่งความรู้ที่เข้าถึงได้คือหนังสือ ซึ่งพอเรามองย้อนกลับไป พบว่า ที่ผ่านมาก็เด็กทำข้อสอบไม่ได้นั่น จริงๆ แล้ว มาจากการที่เด็กอ่านหนังสือไม่คล่อง ทำให้เขาตีโจทย์ไม่ออก อ่านไม่ทันเวลา และจับประเด็นไม่เป็น

เมื่อเราเชื่อมโยงเรื่องการจัดรายการวิทยุ การอ่านหนังสือ การเรียน การสอบเป็นภาพที่เชื่อมต่อกันแล้ว เราก็คิดถึงสิ่งที่จะทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นได้ สิ่งที่คุณหมอเดว เคยบอกผ่านทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเรื่องการทำห้องสมุด โดยมองว่า เคหะชุมชนร่มเกล้ามีพื้นที่กว้างขวาง และในพื้นที่เคหะก็มีโรงเรียนตั้งอยู่ น่าจะทำห้องสมุดมี

ชีวิต ซึ่งก็สอดคล้องกับความคิดของเราด้วยเช่นกัน เพราะการมีห้องสมุดจะมีประโยชน์มากต่อการจัดรายการวิทยุ และการฝึกเด็กให้อ่าน และจับประเด็นที่จะเป็นผลดีต่อการสอบของเด็กด้วย ที่ผ่านมา เด็กๆ จะค้นคว้าหาความรู้ที่ตรงมาที่บ้านเรา ซึ่งบ่อยครั้งเข้าเด็กๆ เองเขาก็เกรงใจ

จากจุดนี้เองจึงเริ่มคุยกันอย่างเป็นทางการภายในกลุ่มคนทำงาน เริ่มต้นคุยกับพวกผู้ใหญ่ในชุมชน แล้วจึงสื่อสารกลับไปยังคุณหมอสุริยเดว ทริปาติ แล้วทีมงานก็ลงมาในพื้นที่ เกิดการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ มองหาพื้นที่นำร่องที่มีความพร้อมทั้งผู้ใหญ่ ทั้งเด็กที่พร้อมจะร่วมมือกับเรา

วิเคราะห์พื้นที่ คือ สิ่งที่เราเริ่มทำ พื้นที่ชุมชนที่จะเริ่มต้นทำกิจกรรม มองดูชุมชนที่เป็นแฟลต หรือโซนที่เป็นอาคาร (นิติบุคคล) ก็ดูจะไม่เหมาะเพราะความเป็นกลุ่มก้อนมีน้อย และการทำให้เกิดกลุ่มก้อนได้ยากด้วยข้อจำกัดของลักษณะที่อยู่อาศัย ... ชุมชนโซนพื้นนครมีต้นทุน เพราะชุมชนนี้เดิมมาจากฐานปัญหา ผ่านการต่อสู้ ผ่านการไล่รื้อ มีทั้งองค์กร หน่วยงาน มูลนิธิต่างๆ เข้าไปทำงานด้วยมาก และในชุมชนเองก็มีผู้ใหญ่จำนวนมากไม่น้อยที่มีศักยภาพ เคยผ่านกระบวนการอบรมเป็นแกนนำ มีคนทำงานพัฒนาชุมชน และเด็กเยาวชนในพื้นที่เองก็ผ่านการทำกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์พื้นที่ จนเจอแกนนำที่จะเชื่อมต่อได้แล้ว เราจึงไปประสานพูดคุยกับแกนนำคนหนึ่งของโซนพื้นนคร ที่ปรากฏว่าเขาสนใจและเห็นประโยชน์จากการทำงานเรื่องนี้

พอเราได้พื้นที่หลักแล้ว เราก็เชื่อมโยงไปยังพื้นที่อื่น ในพื้นที่นิติฯ หรืออาคารสูงนั้น มีกลุ่มเด็กที่จัดรายการวิทยุซึ่งเป็นกลุ่มใช้ประโยชน์จากการมีห้องสมุด เราจึงจับพื้นที่พื้นนคร และพื้นที่นิติมาคุย โดยมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่มากแลกเปลี่ยนกันว่าจะทำห้องสมุดอย่างไร เพราะที่ผ่านมา มีบทเรียนว่าห้องสมุดที่ราชการจัดตั้งให้ส่วนใหญ่จะไม่มีใครใช้ประโยชน์ หลังจากคุยแล้วก็เขียนโครงการขึ้นในปี 2551

โดยมีกิจกรรมสำคัญหลายอย่าง โดยเฉพาะการทำห้องสมุดเคลื่อนที่ที่เป็นรถเข็น ที่ใช้รถเข็นนั้นเพราะมองว่าเด็กๆ เองก็จะไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นภาระที่ต้องมารับผิดชอบดูแล เขาพร้อมเขาก็มาเข็นรถห้องสมุดออกไป ไม่พร้อมก็ไม่ต้องเข็น งบประมาณที่ได้มาก็บริหารจัดการโดยแบ่งกันรับผิดชอบสลับกันรายเดือน โดยตอนนั้นมีผู้ใหญ่จากโชนินิติ 5 คน และผู้ใหญ่จากโชนพื้นนคร 3 คน และมีเด็ก 10 คนที่เข้ามาทำกิจกรรมห้องสมุดมีชีวิตร่วมกัน

พอทำห้องสมุดมีชีวิตไปได้สักระยะ เราก็มีโอกาสไปเข้าร่วมประชุมกับสภาเยาวชนที่เขตลาดกระบังก็ไปเจอครอบครัวจากโชนพื้นนคร ที่แม่พาลูกมาเล่นดนตรีไทยในการประชุมด้วยทำให้เกิดความสนใจที่จะเชื่อมโยงกัน จึงมีการพูดคุยและร่วมทำงานด้วยกันจนทำให้การทำงานขับเคลื่อนของเราขยายจาก 2 พื้นที่ เป็น 3 พื้นที่ครอบคลุมทุกลักษณะบ้านเรือนอยู่อาศัยภายในคณะชุมชนร่มเกล้า”

ต้นทุนชีวิต และแบบสำรวจต้นทุนชีวิต

จากความคิดที่อยากมีกิจกรรมทำกับเด็กๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเป็นกิจกรรมที่สนุกและได้ความรู้ จนเกิดเป็นการจัดทำรายการวิทยุผ่านสถานีวิทยุชุมชน ก็ขยับไปสู่การทำกิจกรรมห้องสมุดมีชีวิต การเขียนโครงการเพื่อขับเคลื่อนงาน จนเกิดกระบวนการคิด คุย ปรึกษาหารือ และเกิดการเชื่อมร้อยทั้งคนทำงาน พื้นที่ปฏิบัติการ และกระบวนการในการดำเนินงาน และแน่นอนว่าเกิดผลลัพธ์ที่บูรณาการและเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน มีเด็ก มีห้องสมุดเคลื่อนที่ มีกิจกรรม มีการสร้างการเรียนรู้ และมีการขยายความรู้ ก่อนที่โครงการจะเสร็จสิ้นตามระยะเวลาดำเนินการนั้น...เครื่องมือใหม่เครื่องมือหนึ่งก็ถูกนำมาใช้ในชุมชน

“เราทำโครงการมาสักปีจะจบโครงการแล้วทางแผนเด็กฯ ให้แบบสำรวจต้นทุนชีวิตมา โดยให้ไปเก็บข้อมูลจากเด็กๆ ในชุมชน เด็กเยาวชนอายุ 12 - 25 ปี ตอนนั้นเราไม่ค่อยเข้าใจว่าต้นทุนชีวิตคืออะไร แต่ทางแผนเด็กฯ มีกระบวนการจัดอบรม เราก็ไปเข้าอบรมจนพอจะเข้าใจว่า ต้นทุนชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวคน ที่จะเกิดขึ้นมาได้ ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้จนกลายเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของเราเหมือนเด็ก เขาจะได้ดีหรือไม่ได้ดีก็อยู่ที่สิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างต่างๆ จากครอบครัว จากการศึกษาที่พ่อแม่เอาใจใส่ จากการศึกษาที่มีกิจกรรม มีพื้นที่ดีๆ ให้เขาทำกิจกรรม มาใช้ชีวิต

แบบสำรวจต้นทุนชีวิต เป็นเครื่องมือใหม่ที่ลงในชุมชน เราแบ่งแบบสำรวจให้แต่ละโซนรับผิดชอบ ไปจัดการสำรวจเก็บข้อมูลในพื้นที่ของตัวเอง เช่น บางพื้นที่นัดเด็กๆ มากินขนมแล้วทำการสำรวจ เป็นต้น ตอนแรกเราก็กังวลว่าจะสำรวจกันไม่ได้ไหม เพราะคิดว่าเป็นเครื่องมือเหมือนงานวิจัยแต่ปรากฏว่าเด็กส่งแบบสำรวจกลับเร็วมาก ขณะเดียวกันก็เริ่มมีเสียงจากเด็กที่ไม่ได้อยู่ในกิจกรรมบอกว่าอยากทำบ้าง”

“สิ่งที่เราเห็นจากกระบวนการสำรวจข้อมูลนั้น คือ เด็กๆ กระตือรือร้นที่จะตอบ เพราะแบบสำรวจนี้สำรวจในสิ่งที่เขาอยากจะทำอยู่แล้ว แต่ที่ผ่านมาไม่มีใครเคยอยากจะทำ จะรู้ นอกจากนี่ผลจากการร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจ ทำให้เรารู้ว่า ชุมชนไม่เคยให้ความสำคัญกับเด็กเลย เพราะไม่มีกิจกรรมให้เขาสามารถเข้าร่วมได้ ข้อมูลที่สะท้อนกลับมานี้ทำให้เราต้องหันกลับมาดูตัวเราเองและคิด

**ได้ว่า เราไม่ต้องทำอะไรมากมายเลย ทำกิจกรรม
อย่างเดียวให้เด็กเห็นว่า ชุมชนมีอะไรให้เขา มี
พื้นที่ที่เปิดให้เขาทำกิจกรรมตามที่เขาต้องการ
ตามที่เขาคิดอยากทำ ตามที่เขาสนใจและอยาก
เข้าร่วม”**

กระบวนการพัฒนาต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน

ข้อมูลจากการทำแบบสำรวจต้นทุนชีวิตนั้นสะท้อนให้ชุมชน
มองเห็นสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในชุมชน และมองเห็นแนว
ทางในการพัฒนาให้ต้นทุนด้านต่างๆ ที่อ่อนแอขึ้นเกิดพลังและมีความ
เข้มแข็งเพิ่มขึ้น จนนำมาสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการ
เสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน โดยเด็กและเยาวชนเป็นผู้คิด
ผู้ออกแบบ เพื่อตัวของพวกเขาเอง

จากการวิเคราะห์ผลสำรวจต้นทุนชีวิตจึงนำมาเป็นแนวทาง
พัฒนารูปแบบกิจกรรม โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นเรื่องการแบ่งปัน/
การควบคุมอารมณ์/ การสร้างความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเด็กและ
เยาวชนร่วมกันคิดกิจกรรม เกิดกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การพัฒนา
จิตอาสาสัมพันธ์เยาวชน ห้องสมุดมีชีวิตสัญจร เยาวชน IDOL การ
อ่านเพื่อสร้างเด็กฉลาด เด็กดี กีฬาดี มิตรภาพดี และก้านเสียไว้ว
กั้น

“เราเริ่มต้นกิจกรรมเพื่อเพิ่มต้นทุนชีวิตด้านต่างๆ ให้แก่เด็ก เยาวชน เพราะการพัฒนาเด็กนั้นควรจะเริ่มจากการทำกิจกรรมที่ต้อง เป็นกิจกรรมที่มาจากความถนัด ความสนใจของเด็ก โดยในระหว่าง การเกิดกิจกรรมนั้น นับตั้งแต่การเตรียมการ การลงมือจัดกิจกรรม ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ นั้น จะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ สำคัญในการพัฒนาเด็ก เด็กบางคนจากเคยเมียงมองก็เริ่มเข้ามามี ส่วนร่วม ทั้งร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนากิจกรรม และเข้าร่วม กิจกรรม

ตัวอย่าง ห้องสมุดมีชีวิต ห้องสมุดรถเข็นนั้นเป็นกิจกรรมที่มุ่ง เน้นสร้างการเรียนรู้ สร้างความรู้ให้กับเด็กๆ มีนิสัยรักการอ่าน ขณะ เดียวกัน ...ภายใต้กิจกรรมนี้ล้วนเป็นกระบวนการในการฝึกภาวะผู้นำ สร้างสำนึกเรื่องความรับผิดชอบให้แก่เด็ก สิ่งที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม ห้องสมุดมีชีวิต คือ เราเห็นเด็กโตรับผิดชอบมาดูแล มาเข็นรถเข็นห้อง สมุดออกไป ขณะเดียวกันเราก็เห็นเด็กเล็กๆ เข้ามาหยิบจับ ดูหนังสือ อ่านหนังสือ โดยมีเด็กโตคอยดูแลน้องๆ รวมทั้งทำหน้าที่ในงาน ห้องสมุดด้วย

ความเปลี่ยนแปลงที่เราเห็นจากกิจกรรมห้องสมุดมีชีวิต ต้อง บอกว่า เราเห็นความเชื่อมโยงของวัย ของเด็กแต่ละช่วงอายุ จากเด็ก กลุ่มแรกๆ ที่เข้ามาทำกิจกรรม ตอนที่เขาเริ่มเข้ามาทำ เขาอาจเป็น เด็กมัธยม มีสถานะทั้งเป็นพี่และเป็นน้องด้วย แต่พอทำไปเรื่อยๆเด็กๆ เหล่านี้ก็โตขึ้นจนกลายเป็นพี่ ที่ในระหว่างทางของกิจกรรม เขาก็ทั้ง ดูแลน้องๆ และก็สร้างน้องๆ รุ่นใหม่ขึ้นมาด้วย ภาพที่เกิดขึ้นเช่นนี้ ทำให้กิจกรรมห้องสมุดมีชีวิตเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ที่ดีที่พ่อแม่ผู้ ปกครองยอมรับ และไว้วางใจให้ลูกหลานเข้ามาทำกิจกรรม และ รู้สึกปลอดภัยที่จะฝากลูกฝากหลานไว้ได้”

การทำงานเชื่อมโยง 3 ช่วงวัย

“โครงการสานเสริมพลังบวกเพื่อเด็กเยาวชนร่มเกล้า”

กระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมห้องสมุดมีชีวิต ทำให้เห็นภาพของการพัฒนาเสริมสร้างต้นทุนชีวิตที่สำคัญรอบด้าน ทั้งตัวเอง ชุมชน ความรู้ ภาพของกระบวนการเช่นนี้เอง ประกอบกับข้อมูลที่สะท้อนจากแบบสำรวจต้นทุนชีวิตครั้งที่ 2 ปี 2554 จุดประกายทำให้คณะทำงานด้านเด็กและเยาวชนเคหะชุมชนร่มเกล้าเห็นทิศทางในการทำงานด้านเด็กและเยาวชน จากการขับเคลื่อนของแผนงานเด็ก พื้นที่ต้นทุนชีวิตขยายตัวกว้างขวางขึ้น เด็กและเยาวชนกระตือรือร้นต่อการจัดกิจกรรม ผู้ใหญ่คอยให้การสนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยง แต่การพัฒนาศักยภาพของแต่ละพื้นที่ไม่เท่ากัน ชุมชนร่มเกล้าก็เช่นกัน มีพื้นที่ต้นทุนชีวิต 3 พื้นที่ แต่ละพื้นที่มีความพร้อมแตกต่างกัน บางพื้นที่มีทีมทิมกลไกที่เป็นผู้ใหญ่และเยาวชนร่วมกันทำงาน แต่บางพื้นที่มีเพียงการพัฒนากิจกรรมของเยาวชนเท่านั้น ขาดผู้ใหญ่ที่จะเป็นพี่เลี้ยงที่ปรึกษา แผนงานเด็กจึงจัดอบรม และให้ทีมพื้นที่ออกแบบกิจกรรมเป็น 2 แผน คือ

แผนที่ 1 เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมทิมกลไก โดยมีการจัดอบรมผู้ใหญ่ในเรื่องของการเป็นพี่เลี้ยงที่ปรึกษา พัฒนาการของเด็ก ภาวะผู้นำ ลักษณะของผู้นำ โดยให้ทุกคนได้พูดถึงปัญหาของตัวเองออกมา แล้วร่วมกันทำ จัดอบรมเด็กและเยาวชน ให้มีความรู้และทักษะของการคิด วิเคราะห์ และกระบวนการกิจกรรม เช่น การทำสื่อ ให้เด็กสามารถทำสื่อที่ถ่ายทอดเรื่องชีวิตของเด็กเยาวชนในชุมชนของเขาได้ เน้นแนวคิดของการทำสื่อไม่ใช่แค่เรื่องเทคนิคของการถ่ายทำ การจัดค่ายกลางวัน พร้อมให้เด็กทำโครงการ และสนับสนุนงบประมาณให้เยาวชนรู้จักบริหารจัดการ ทำกระบวนการเอง

แผนที่ 2 เพื่อพัฒนากิจกรรมเด็กและเยาวชน แต่ละพื้นที่เด็กและเยาวชนร่วมกันวางแผนกิจกรรม ตามความสนใจและความถนัด โดยมีการจัดทัศนศึกษาพาเด็กๆ ไปเรียนรู้ร่วมกัน จัดค่ายเด็กยิ้มละไม

มีกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการสืบค้น ให้เด็กเป็นนักสืบ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กเกิดการสังเกต รู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบ มีการจัดทำกิจกรรมชุมชนเท่าทันสื่อ เน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้รู้เท่าทันโฆษณา ขนบกรูบกรอบต่างๆ และละครทางโทรทัศน์ ให้เด็กลองฝึกการจับประเด็น ฝึกให้กล้าพูด กล้าแสดงออก

“แกนนำมีโอกาสเข้าไปร่วมกระบวนการอบรมเข้าค่ายพัฒนา กิจกรรมสร้างสรรค์เชิงบวกต่างๆ เด็กโตหลายคนก็เริ่มมีความชัดเจนในตัวเองมากขึ้น เริ่มมองเห็นกิจกรรมที่อยากทำเรื่องอื่นๆ โดยเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจตามวัยมากขึ้น พอเป็นเช่นนี้เราก็มองขยายพื้นที่ ปรับบทบาทหน้าที่ของเขาให้ตรงตามศักยภาพและวัย”

จากการประสานพลังกับภาคีอย่างแผนงานเด็กพลัส ในการขับเคลื่อนงาน จนเกิดเป็นโครงการสานเสริมพลังบวกเพื่อเด็กเยาวชนร่วมเกล้า ปี 2555 โดยมีแนวคิดสำคัญต่อยอดจากกระบวนการทำงานเสริมสร้างต้นทุนชีวิตในระยะแรก เห็นถึงการพัฒนาการของเด็กที่เริ่มจากชวนเพื่อนวัยเดียวกันที่อยู่ในชุมชนใกล้เคียงกันมารวมกลุ่มทำกิจกรรม และขยายต่อไปยังชุมชนอื่นๆ ด้วยอาศัยเพื่อนชวนเพื่อน เกิดการพัฒนากิจกรรมที่สร้างสรรค์ที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับวัย

“กิจกรรมห้องสมุดมีชีวิต อย่างที่บอกว่าเราเห็นความชัดเจนและความเชื่อมโยงของแต่ละช่วงวัยอย่างมาก เราเห็นวัยของเด็ก เราเห็นพื้นที่ศักยภาพของเด็กที่เชื่อมโยงกัน เด็กเริ่มทำงานตามศักยภาพ เด็กบางคนชอบห้องสมุดก็รับผิดชอบเคลื่อนรถเข็น เข็นห้องสมุดออกไป เด็กบางคนอยากทำสื่อ ทำหนังสือ บางคนอยากรำ อยากรำเต้น ดังนั้นเราจึงพยายามเชื่อมทุกวัย ทุกความสนใจ ทุกศักยภาพให้เกิดขึ้นในเนื้อกิจกรรมเดียวกัน เกิดการต่อยอดงานทำโครงการสานเสริมพลังบวกเพื่อเด็กเยาวชนร่วมเกล้า”

เมื่อเด็กพลัสพัฒนาเครื่องมือปฐมวัยและวัยเรียนเสร็จในปลายปี พ.ศ.2553 ได้นำเครื่องมือไปทดลองเก็บกับกลุ่มเป้าหมายร่วมเกล้าเป็นหนึ่งพื้นที่ที่ได้รับเลือกจากทั้งหมด 5 พื้นที่ ป้าอุ้มจึงได้ประสานภาคีในพื้นที่ทำงานด้านเด็กปฐมวัย นั่นก็คือศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนพื้นนครรุ่มเกล้าระยะ 4 โซน 10 เขตลาดกระบัง ส่วนเด็กวัยเรียนก็จะเป็นการขยายกลุ่มเป้าหมายเดิมให้ครอบคลุมเด็กระดับชั้นประถมมากขึ้น โดยมีกลุ่มที่พัฒนามาแล้วทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง หลังจากสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กทั้งสามช่วงวัยแล้ว ทีมเด็กพลัสได้ชวนคิด ชวนคุยต่อ จากเห็นจุดอ่อนของต้นทุนชีวิต และจะต้องเสริมพลังด้านใดบ้าง ทีมพี่เลี้ยงจึงร่วมคิดและออกแบบโครงการที่เด็กทุกคนและผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้

“ภายใต้โครงการสานเสริมพลังบวกเพื่อเด็กเยาวชนรุ่มเกล้า เราได้ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเชื่อมโยงทุกวัยให้มามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม มีการพูดคุยกันในโครงการฯ ปี 2555 นี้ เราน่าจะออกแบบกิจกรรมจากการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนชีวิตคือ

สำหรับเยาวชนพบว่า เขาต้องการที่จะมีบทบาทที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน แต่สิ่งที่ขาดคือเรื่องของสื่อ ชุมชนควรสร้างเวที และมีพื้นที่สำหรับเขา สร้างสื่อเพื่อคุณค่าของตัวเองและชุมชน

เด็กวัยเรียนต้องการกิจกรรมในพื้นที่มาก ๆ เป็นกลุ่มที่โยเยหา กิจกรรม ต้องสร้างกิจกรรมที่เหมาะสม และเป็นกิจกรรมที่เด็กอยากทำ

ส่วนเด็กปฐมวัย มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องปฏิสัมพันธ์ของพ่อแม่และผู้ปกครอง เราจะทำอย่างไร? ให้มีกิจกรรมที่มุ่งสร้างสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก และชุมชน จากผลสำรวจต้นทุนชีวิต ได้สะท้อนมุมมองของชุมชน ซึ่งพ่อแม่มีภาระหน้าที่การงาน และต้องทำมาหากิน โดยยังขาดความตระหนัก และเห็นความสำคัญ ของการมีปฏิสัมพันธ์ การกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก ”

ดังนั้น โครงการสานเสริมพลังบวกเพื่อเด็กเยาวชนรุ่มเกล้า มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างให้เกิดการบูรณาการต้นทุนชีวิต ทั้ง 3 ช่วงวัยในพื้นที่รุ่มเกล้า กรุงเทพมหานคร ผ่านการวางแผนกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างมีระบบและทิศทาง กล่าวคือ

 กิจกรรมนิทานและวันसानสายใยรัก บูรณาการกิจกรรม เข้าสู่การเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน พี่นนครโซน 10 และผู้ปกครอง

 กิจกรรมอาสาสมัครรักการอ่าน เพื่อเด็กวัยเรียน และเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็ก จากห้องสมุดมีชีวิตสัญจรเป็นแกนนำ

 กิจกรรม “เด็กมีเรื่องเล่า” เยาวชนเป็นแกนนำเพื่อให้เด็กวัยเรียนและพี่เยาวชนร่วมเรียนรู้ และถ่ายทอดสิ่งดี ๆ ผ่านสื่อ

กิจกรรม “ตลาดนัดเด็กहरษา” เปิดพื้นที่ให้เด็กวัยเรียนและเยาวชนฝึกความพร้อมด้านการทำงานร่วมกันโดยผ่านการเป็นทีมบริหารกิจกรรม

“กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ทำให้เยาวชนที่ไม่รู้จักกัน อยู่กันต่างชุมชน สามารถพูดคุยกันได้ อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้เรื่องการวางแผน เด็กที่เข้ามาในตลาดต้องเรียนรู้ที่จะวางแผนการใช้จ่าย เพราะเรามีการแจกคูปองให้เด็กที่เข้าร่วมงาน คนละ 30 บาท โดยในงานครั้งนั้น มีเด็กเล็กกลุ่มหนึ่ง 7 คน มาเที่ยวงานแต่ตอนนั้นไม่มีคูปองแจกแล้ว แต่เด็กอยากกินขนมเลยต้องไปขอคูปองจากพี่ๆ ซึ่งเหลือเพียงชุดเดียวเท่านั้น จำนวนเงิน 30 บาท เมื่อมีเด็ก 7 คนกับเงิน 30 บาท ดังนั้นเขาก็เลยต้องมาคุยกัน จนใช้วิธีการให้แต่ละคนไปแลกซื้อขนมแล้วมานั่งกินด้วยกัน ทำให้ทุกคนจะได้กินทุกอย่างเหมือนกัน สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ จะเห็นได้ว่าเด็กๆ เขาต้องเรียนรู้ว่าจะใช้จ่ายเงินอย่างไร และเรียนรู้เรื่องการแบ่งปันไปด้วย”

ขณะเดียวกันตลาดนัดยังทำให้ครอบครัว พ่อแม่ลูกได้มาร่วมกิจกรรมกันพร้อมหน้าเด็กมีทัศนคติมุมมองใหม่ เกิดความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพค้าขาย กลับไปมองแม่ของตัวเองใหม่เกิดความคิดอีกด้านขึ้นมา กรณีน้องคนหนึ่ง เป็นทีมขายไมโครภูเขาไฟ ขายดีจนตักไม้ทันทีเมื่อนับคุปองได้กำไรจากการขายมากมาย จึงสะท้อนความรู้สึกว่า แม่มีอาชีพขายส้มตำ ให้นำหลักฐาน หนูรู้สึกขยะแขยงเศษอาหารมาก ไม่ชอบใจที่แม่ให้ทำงาน แต่ตอนนี้ไม่คิดอย่างนั้นแล้ว

เมล็ดพันธุ์ที่หวานเพาะ กิ่งก้านที่ออกเงย

กล่าวได้ว่า จุดเริ่มต้นงานด้านพัฒนาเด็กเยาวชนของเคหะชุมชนร่มเกล้าก่อเกิดขึ้นจากความตื่นตัว ตระหนักถึงปัญหาและความสำคัญของเด็กเยาวชน จนนำมาสู่การริเริ่มกิจกรรมหลายรูปแบบ แม้ในช่วงแรกจะเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายคือพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อสร้างความรู้ สร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของครอบครัวในฐานะหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมที่มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างการเรียนรู้ สร้างกระบวนการขัดเกลาทางสังคมแก่ลูกหลานในครอบครัว (Social Organization)

ที่ต่อมา การเดินทางไปหาความรู้จากภายนอก เพื่อมาหนุนเสริมเติมให้กิจกรรมของชุมชนมีพลังมากขึ้นนั้นได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดการเชื่อมร้อยกับภาคีหน่วยงานภายนอกที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน ทั้งมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และเด็กพลัส

การเชื่อมร้อยกับภาคีเหล่านี้ ทำให้ชุมชนมี
เข้มทิศ มองเห็นทิศทางในการทำงานพัฒนาเด็ก
และเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เครื่องมือ
อย่างแบบสำรวจต้นทุนชีวิต คำตอบของเด็กๆ ใน
แบบสำรวจได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริง
หลายเรื่องที่คุณใหญ่ละเอียดหรืออาจมองไม่เห็น
ความสำคัญ จนนำมาสู่การออกแบบกิจกรรมที่
ตระหนักถึงความสำคัญ ความต้องการ ศักยภาพ
ของเด็กและเยาวชน โดยตัวของเด็กเยาวชนเอง
จากต้นทุนต่างๆ ที่หว่านเพาะลงไปชุมชน เพื่อ
สร้างให้เกิดกิจกรรมพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น
ได้เกิดเป็นกิ้งก้านที่ออกเงยหลายด้านด้วยกัน

“ผลจากกระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน
นั้น เราเห็นความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย”

“

เด็กและเยาวชน เด็กๆ ที่มาร่วมกิจกรรม
จากเดิมหากเขาไม่ผ่านกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เขา
ก็จะเหมือนเด็กที่ไม่มีอะไร แต่พอผ่านกระบวนการ
การพัฒนา แกนนำเด็กเยาวชนหลายคนเห็นเลย
ว่าเขามีวิธีคิดที่เปลี่ยนไป มีความเป็นผู้นำมากขึ้น
กล้าทำเรื่อง กล้าคิดแผน เขียนโครงการ และที่
สำคัญเขามีทัศนคติใหม่ มองมุมบวกมากขึ้น ที่
นำมาสู่การรู้จักจัดการกับความรู้สึกตัวเอง รู้จัก
ปรับตัว ตัวอย่าง น้องคนหนึ่งทำกิจกรรมห้อง
สมุด น้องคนนี้เป็นลูกคนเล็กใครๆ ก็ตามใจ แต่พอ
มาทำกิจกรรมเขาจะให้ทุกคนตามใจก็ไม่ได้
เพราะทุกคนพากันปฏิเสธกันหมด ดังนั้นเมื่อน้อง
คนนี้ต้องการการยอมรับ เขาก็ต้องเรียนรู้ที่จะ
พิจารณาตัวเองและปรับตัว จนน้องเขาเริ่มปรับ
ตัว ปรับวิธีคิดทำให้ใครๆ ก็พากันยอมรับ

”

“

พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องบอกว่า หลายคน
ที่เข้ามาทำงานร่วมเป็นคณะทำงานนั้นเข้ามา
ด้วยใจรักเด็ก แต่ในทัศนคติหลายๆ แล้ว ก็ยังไม่ได้
เข้าใจเรื่องเด็กเยาวชนอย่างแท้จริง พ่อได้มาทำ
งาน ทำกิจกรรมร่วมกันหลายเรื่อง เกิดการเรียนรู้
รู้ร่วมกัน เรียนรู้กันและกัน เกิดการปรับทัศนคติ
ที่มีต่อเด็กทั้งในการทำงานกิจกรรมร่วมกันและ
การใช้ชีวิตประจำวัน.... เพราะการมีทัศนคติเชิง
บวกนั้นสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตได้ เกิดการ
จัดการชีวิตตัวเองและชีวิตครอบครัวให้เกิด
ความสุข

”

“

ชุมชน จากความคิดเดิม กิจกรรมต่างๆ ชุมชนนั้นมักจะรอให้รัฐเข้ามาจัดการให้ รอให้รัฐ ดำเนินการแล้วค่อยทำ ขณะที่กิจกรรมที่เราทำ อยู่ด้านการพัฒนาต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน นั้น เริ่มต้นมองที่ตัวเราเองเป็นหลัก เราคิดร่วม เราลงมือทำร่วมกัน มีผู้ใหญ่เข้ามาร่วม ผู้ใหญ่ ที่ยอมรับและยอมให้ลูกหลานเข้ามาร่วม กิจกรรม ให้ความร่วมมือร่วมมือในการสร้างให้ เกิดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนใน ชุมชน แม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากนัก เพราะผู้ใหญ่ หลายคน หลายครัวเรือนก็มีข้อจำกัดเรื่องการ ประกอบอาชีพก็ตาม แต่เราก็ตอบรับมาไกลถึงการ มีภาคประชาชนในรูปองค์กร ที่มีความเข้มแข็ง แตกต่างจากรูปองค์กรเดิมที่เกิดจากโครงสร้าง ราชการ

”

“สิ่งที่เราทำ แม้ว่าจะก่อเกิดผลลัพธ์ เกิดความเปลี่ยนแปลง หลายด้าน แต่ก็ยังมีอีกหลายส่วนที่เรายังไม่ได้เชื่อมร้อยการทำงาน ด้วย หรือบางคนมีความพยายามจะเชื่อมร้อยแต่ก็ยังไม่เกิดผลลัพธ์ อย่างชัดเจน หรือจริงจัง เป็นปัญหาอุปสรรคที่จะต้องดำเนินการจัด การกันต่อไป

เช่น สำนักงานเขตลาดกระบัง ที่ผ่านมาเราไม่ได้มีส่วนร่วม กับท้องถิ่นมากนัก ยังไม่ได้มีการร่วมมือกันอย่างจริงจัง หรือมองเห็น ภาพเห็นแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมกัน หากจะร่วมมือก็เป็นเรื่อง เป็นกิจกรรมๆ ไป ที่อาจจะเป็นเรื่องสนับสนุนงบประมาณหรือการไป ร่วมในกิจกรรมที่เขตจัดแล้วเราไปร่วมมากกว่า”

“

โรงเรียน ที่ผ่านมาเราใช้ความพยายามอย่างมากในการเชื่อมโยงการทำงาน เพราะเรามองว่าหากทำร่วมกับโรงเรียนได้ก็จะเกิดการเชื่อมร้อยปัญหาที่แต่ละฝ่ายเข้ามาร่วมกันจัดการได้อย่างจริงจัง แต่ก็มักจะติดปัญหาอุปสรรคเรื่องฝ่ายบริหาร หากฝ่ายบริหารของสถานศึกษาไม่เห็นด้วยไม่ร่วมมือด้วยก็จะเชื่อมร้อยการทำงานยาก แม้ว่าเราจะพยายามเชื่อมเครือข่ายผู้ปกครอง แต่เครือข่ายผู้ปกครองก็จะติดกับการทำงานตามยุทธศาสตร์ที่โรงเรียนกำหนดเป็นหลัก

”

ต้นทุนชีวิตกับชุมชน

สำหรับคณะทำงานฯ เคหะชุมชนร่มเกล้า นั้น คำว่า “ความสำเร็จ” มีความหมายในแง่มุมมองของการสร้างต้นทุนชีวิตอย่างยั่งยืนให้เด็กและเยาวชน ให้ความสำคัญในเชิงรูปธรรมของการแก้ไขปัญหาเรื่องเด็กและเยาวชน ดังนั้น ตัวชี้วัดความสำเร็จของชุมชนภายใต้กระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตฯ จึงไม่ใช่การมองแง่ไปที่ปัญหาว่าลดน้อยลงหรือหมดไป หากแต่เป็นการพัฒนาเด็กและเยาวชนแต่ละคนให้มีฐานพลังในด้านต่างๆ ที่เรียกกันว่า “ต้นทุนชีวิต” ทั้งการรู้จักตนเอง เข้าใจตัวตน เท้าทันอารมณ์และความรู้สึก รู้ศักยภาพที่ตนมี การมีความรู้ มีสติปัญญา รู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีสติ การมีชุมชนหรือพื้นที่ที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความเป็นพี่เป็นน้อง ลูกหลาน เครือญาติที่สามารถช่วยเหลือดูแลกันและกัน

“ทำไมชุมชนถึงมีความสำคัญต่อเด็กและเยาวชน คำตอบคือเพราะชีวิตของเด็กๆ อยู่ในโรงเรียนต่อวันเพียงไม่กี่ชั่วโมง หลังจากนั้นตัวเข้มเด็กกลับบ้าน ชีวิตเขาก็อยู่ในบ้าน อยู่ในชุมชนแล้ว ดังนั้นต้องสร้างกระบวนการที่ชุมชน ต้องทำให้ชุมชนเป็นพื้นที่ของการเรียนรู้ แม้จะมีความสำคัญเช่นนี้ แต่จะทำอย่างไรที่จะทำให้ชุมชนโรงเรียนทุกภาคส่วนมาร่วมมือกันสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ แก่เด็กและเยาวชนได้ เพราะปัญหาเรื่องเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องซับซ้อน เช่น เด็กไม่ทำการบ้าน แค่เรื่องนี้ก็ก้าวไปสู่ปัญหาต่างๆ ท้องก่อนแต่ง หรือติดยาเสพติด ซึ่งภาครัฐก็จะแก้ด้วยการหยุดแม่ร้ายไส ขณะที่พ่อแม่ยังเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี และไม่มีเวลาในการใส่ใจสอนลูกด้วยซ้ำ ดังนั้นกระบวนการทำงานเรื่องเด็กและเยาวชนจึงต้องมีทิศทางมีแนวทางในการเดินไป ต้นทุนชีวิตเป็นเครื่องมือหนึ่ง เป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้มองปัญหาแบบสงบนิ่งมากขึ้น ไม่ทुरนทुरายและไม่วิ่งตามปัญหา มองการแก้ปัญหาแบบตรงจุดมากขึ้น เรียกว่าเป็นเข็มทิศก็ได้ โดยภายใต้การทำงาน กระบวนการต่างๆ ของต้นทุน

ชีวิตนั้น สิ่งหนึ่งที่ต้องเข้าใจร่วมกันคือ ต้นทุนชีวิตไม่ใช่การแก้ไขปัญหา ในทันทีทันใด แต่กระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน เป็นการเติมเต็มในส่วนที่เด็กขาด เติมให้เขาตั้งแต่เล็กๆ เพื่อให้เขามี ต้นทุนในการที่จะจัดการชีวิตในอนาคต ไม่ว่าจะในยามสุขหรือทุกข์ก็ตาม'

ฉันเป็นดอกไม้ที่ผลิบานและเติบโต

เสียงสะท้อนของป่าอู๋ม คือ เสียงสะท้อนของผู้ใหญ่ใจดีที่มองเห็นความสำคัญของกระบวนการพัฒนาต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน เป็นเสียงที่สะท้อนได้เป็นอย่างดีว่า ที่ผ่านมานั้นในกระบวนการแก้ไข ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาและอุปสรรคสำคัญนอกเหนือจากเรื่อง โครงสร้างความสัมพันธ์ของปัญหาที่ซับซ้อนแล้ว "ทัศนคติ" ยังเป็น เรื่องสำคัญต่อกระบวนการจัดการอีกด้วย

การได้พูด ได้คิด ได้แสดงออก และการได้รับฟัง มองเห็น และการยอมรับกลับเป็นกลวิธีพื้นฐานที่เด็กๆ ต้องการมากที่สุดเหนือสิ่งอื่นใด

ในพื้นที่ที่ป่าอู๋มได้เริ่มต้นทาง เตรียมดิน เตรียมปุ๋ย และลงมือเพาะหวานเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งดูแลเอาใจใส่ในนั้น มียอดอ่อนหลาย ยอดแตกหน่อและผลิบาน กลายเป็นพลังสำคัญในการทำงานพัฒนา เด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างจริงจัง

นายวงศ์จิตภัทร เขมอัคราณกุล หรือ เกี๊ย กำลังศึกษา ระดับปริญญาตรีปีที่ 2 แกนนำเยาวชนที่สำคัญคนหนึ่งของคณะ ชุมชนร่มเกล้า เด็กผู้ชายตัวสูง ที่มีภาพลักษณ์เหมือนเด็กคงแก่เรียน หากแต่สิ่งที่เกี๊ยคิด ลงมือทำ และสะท้อนให้ฟังนั้น กลับเปี่ยมพลัง และเต็มไปด้วยมุมมองที่น่าสนใจ เขาเป็นดอกไม้ดอกหนึ่ง ที่ผลิบานและเติบโตขึ้นจากกระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน

“ช่วงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อนที่มีบ้านอยู่ในโซนแฟลตมาชวนบอกว่าไปเที่ยว แต่บ้านเราอยู่ในโซนพื้นราบ พอเพื่อนมาชวนก็ไป เพราะเห็นว่าไปเที่ยวก็น่าไป พอไปถึงกลับพบกับค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำ ซึ่งที่ผ่านมาเราไม่เคยร่วมกิจกรรมเหล่านี้เลย เพราะมีความรู้สึกว่าคุณทำงานกับเด็กคือคนที่หากินกับเด็ก เราก็จะไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับค่าย แต่พอมาถึงแล้วก็ต้องเข้าร่วมกิจกรรมค่ายไปด้วย

ในค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำ เขามีกิจกรรมให้เราได้อยู่ตลอดเวลา เขามีคำถามให้เราคิดกิจกรรม โดยถามว่า หากเป็นผู้นำจะทำกิจกรรมอะไร เราก็คิดหลายเรื่อง หลายกิจกรรม ที่ปรากฏว่าหลังจบค่าย สิ่งที่เราได้คิดไว้ เขาให้เราทำจริงๆ มีงบประมาณมาให้ หนึ่งคนทำหนึ่งโครงการ โดยตอนนั้นเราทำเรื่องการเยี่ยมบ้านเด็กกำพร้า

จากเป้าหมายที่ตั้งไว้ว่าน่าจะมีเด็กสนใจเข้าร่วมสักหนึ่งรถตู้ กลับต้องเพิ่มจำนวนรถตู้เป็นสองคัน เด็กๆ อยากร่วมกิจกรรมมาก หลังกิจกรรมจบลง เราารู้สึกว่าเราได้หลายอย่างจากกิจกรรมที่เราทำ ทั้งเกิดประโยชน์ต่อน้องๆ ที่บ้านเด็กกำพร้า เด็กๆ ในชุมชนที่เข้าร่วมก็ได้ทำสิ่งดีๆ ร่วมกัน ตัวเราเองก็ได้เรียนรู้การทำโครงการ การจัดการเรื่องต่างๆ รู้จักเพื่อนๆ มากขึ้น และสิ่งที่ทำให้เรารู้สึกว่ายิ่งใหญ่มากคือ การที่สิ่งที่เราทำนั้น น้องๆ ที่บ้านเด็กกำพร้ารับรู้และกล่าวคำขอบคุณแก่พวกเรา”

จากน้องเป็นพี่... จากผู้ตามกลายเป็นผู้นำ

เสียงกล่าวขอบคุณในวันนั้น ... สำหรับเด็กที่กลายเป็นสิ่งที่จุดประกายให้เด็กผู้ชายที่ไม่สนใจกิจกรรม เกิดการตื่นตัวและอยากจะเดินหน้าต่อ ขณะเดียวกัน กิจกรรมที่เก๋ทำนั้นได้ทำให้เด็กกลายเป็นที่รู้จักของเด็กๆ ในชุมชน เด็กที่มีบ้านอยู่กันต่างโซนและไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย แม้เพียงสิ่งเล็กๆ ที่ก่อเกิดขึ้นจากกิจกรรมเยี่ยมบ้านเด็กกำพร้า แต่สำหรับเด็กแล้ว สิ่งนี้ยิ่งใหญ่พอตัวและกลายเป็นแรงผลักดันให้เด็กได้เข้ามาคลุกคลีและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจัง เข้าร่วมกิจกรรม มาช่วยตามงานต่างๆ จากการเป็นน้องเติบโตกลายเป็นพี่ พัฒนาตัวเองจนกลายเป็นแกนนำเด็ก และเยาวชนคนสำคัญทั้งในคณะชุมชนร่มเกล้า ในสภาเด็กและเยาวชน เขตลาดกระบัง

“คำขอบคุณในวันนั้น การได้รับการท้าทายจากน้องๆ ในชุมชนกลายเป็นสิ่งที่จุดประกายเราหลายๆ เราเริ่มลงมาทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มาช่วยป้าอุ้มทำนั่นทำนี่ ทำกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ป้าอุ้มแบ่งบทบาทหน้าที่ให้รับผิดชอบ ทำให้ตัวเราเกิดการเรียนรู้ มีการพัฒนาทักษะต่างๆ ทั้งเรียนรู้จากกระบวนการทำกิจกรรม และเรียนรู้จากการเข้าอบรมพัฒนาศักยภาพ

“

ในช่วงแรกๆ ของการทำกิจกรรมนั้น ผู้ใหญ่ จะตั้งเป้าหมายเพื่อพัฒนาพวกเรา เด็กๆ ที่เข้ามา ทำกิจกรรม ต่อมาพอพวกเราโตขึ้น มีประสบการณ์ มากขึ้นก็เริ่มลงมือทำกิจกรรมโครงการของตัวเอง เพื่อสร้างผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมา โดยในกลุ่มเยาวชนที่ ทำงานนั้นก็จะมีรุ่นราวคราวเดียวกัน 10 คน ที่ ทำงานร่วมกัน แม้เราจะเป็นเด็กแต่เราก็รับฟังกัน และกัน มีการเสนอความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยน มีปัญหาที่จะคุย โดยมีผู้ใหญ่เป็นพี่เลี้ยงและเป็นที่ ปรึกษา ในบางกิจกรรมก็มาช่วยวางแผน มาเสนอ แนะนำให้รวมทั้งช่วยเชื่อมร้อยพวกเราในการทำงาน ร่วมกัน

”

“ในการทำงานนั้น มีทั้งคนที่ไม่ได้ทำกิจกรรมแล้ว และคนที่ เข้ามาใหม่ เพื่อนที่ออกไปจากการทำกิจกรรมก็จะมีทั้งโตขึ้น เรียน มหาวิทยาลัยและมีการบ้านมาก มีกิจกรรมในสถาบัน รวมทั้งการ เรียนที่หนักขึ้นทำให้ต้องถอยออกไป แต่เมื่อมีคนถอยไปแล้ว ก็จะมีคน เข้ามาทำงานรับไม้ต่อ เพราะในกระบวนการต่างๆ ที่เราทำ มีการ เชื่อมโยงคนหลายวัย หลายอายุ มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อยู่ตลอด จาก ผู้ตามก็กลายเป็นผู้นำ สิ่งที่เกิดขึ้นเช่นนี้ น้อยๆ เขาเห็น เขาก็บอกว่า เขาอยากเป็นอย่างพี่ๆ ...เราเองก็เป็นตัวอย่างให้กับน้องๆ ด้วย”

“ฟังเสียงเราบ้าง”

กล่าวได้ว่า กิจกรรมของเคหะชุมชนร่มเกล้า มีความโดดเด่น เพราะเป็นกิจกรรมที่ถูกออกแบบอย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับผู้ร่วมกิจกรรม และมีฐานการพัฒนากิจกรรม และลงมือปฏิบัติที่สำคัญ อยู่ที่แกนนำเด็กและเยาวชน อีกทั้งกระบวนการในกิจกรรมต่างๆ ยังเป็นกระบวนการในการสร้างและพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ให้เด็กเติบโตกลายเป็นผู้นำได้ เกิดวงจรการทำงานที่เชื่อมโยงเด็กเยาวชน 3 ช่วงวัยที่มีการส่งต่อ รั้งไม่อย่างต่อเนื่อง และไม่หยุดนิ่ง

“ตอนที่เราริเริ่มทำกิจกรรมใหม่ๆ ตอนยังเรียนชั้น ม.4 เวลาคิดเรื่องกิจกรรม อันดับแรกเราถามตัวเองก่อนเลยว่า เราอยากทำอะไร อยากได้อะไร แต่พอเราโตขึ้นจากน้องกลายเป็นพี่และเป็นแกนนำแล้ว เราจะถามน้องๆ ว่า ตอนนี้น้องอยากได้อะไร อยากทำกิจกรรมอะไร มีปัญหาอะไร ฟังเสียงที่เขาสะท้อนกลับมาหาเรา

หลายเสียงที่สะท้อนกลับมาหาเรา พบว่า เด็กๆ มีความกดดันภายในจิตใจ เขาอยากเล่นกีฬา อยากไปเที่ยวต่างจังหวัด อยากทำกิจกรรมสนุกสนาน อยากมีพื้นที่ แต่ติดอยู่ที่ผู้ใหญ่ก็จะไม่ให้จัด ไม่อยากให้ทำ ทั้งๆ ที่เสียงเหล่านี้เป็นเสียงสะท้อนที่เป็นความจริง ดังจะเห็นได้จากเมื่อเราจัดกิจกรรมตลาดนัดเด็กहरรรษา ...จากที่คาดว่า เด็กจะมา 100 คน แต่จริงๆ แล้วเขามากันเกือบ 300 คน แสดงว่าเด็กๆ เขาอยากมีกิจกรรมสร้างสรรค์แบบนี้จริงๆ

ด้วยสภาพเช่นนี้ ทำให้เราคิดว่า เราต้องทำให้การพัฒนาเด็กและเยาวชนมีพื้นที่ มีสิทธิ มีเสียง มีพื้นที่ที่ผู้ใหญ่จะฟังเราจริงๆ ก็เริ่มขยับไปสู่การทำงานในระดับของเขต โดยป้าอู๋มาบอกว่าจะมีการเลือกตั้งสภาเด็กและเยาวชน ให้ลองไปสมัคร หากได้ตำแหน่งก็จะทำให้ไปมีส่วนร่วมในกลไกที่สำคัญ ผลปรากฏว่า ได้รับการเลือก และยังได้เป็นประธานสภาเด็กและเยาวชน เขตลาดกระบัง ที่พอลงไปทำแล้ว เราก็อจะพบว่า มีเพื่อนๆ รุ่นราวคราวเดียวกัน ต่างเขตที่คิดแบบเดียวกับเรา อยากพูด อยากสะท้อนปัญหา อยากให้ผู้ใหญ่รับฟัง

แม้ว่าเมื่อลงไปทำงานจริงๆ แล้ว ก็จะมีเงื่อนไขหลายอย่างที่ทำให้เราไม่สามารถเคลื่อนไหวของสภาพเด็กและเยาวชนได้จริงๆ ก็ตามแต่เราก็เชื่อมั่นงาน เชื่อมั่นประมาณมาบูรณาการกับงานที่แผนเด็กฯ สนับสนุน”

ความเปลี่ยนแปลง

ภายใต้ความรับผิดชอบที่มีมากกว่าเพื่อนในวัยเดียวกัน ทั้งการเป็นประธานสภาเด็กและเยาวชน เขตลาดกระบัง และการทำงานในส่วนของการพัฒนาต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน เคหะชุมชนร่มเกล้า เกือบไม่ใส่ใจเด็กน้อยอีกต่อไป เขาเป็นหนุ่มน้อยที่โตขึ้นทั้งความคิด ความอ่าน และทัศนคติที่มีต่อโลก ต่อชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และเขายังเป็นความภาคภูมิใจของพ่อและแม่อีกด้วย

“ตัวเราคนเดิม ก็เป็นเหมือนวัยรุ่นทั่วไป อารมณ์ร้อน ไม่ได้สนใจอะไรทั้งนั้น แต่พอมาทำงานกับเด็กเราต้องปรับตัวอย่างมาก ต้องใจเย็นมากขึ้น เพราะเราต้องชักจูงให้น้องๆ สนใจ เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรม เรียกว่าต้องปรับทัศนคติที่มีต่อตัวเอง ต่อคนอื่นไปเลย และจากที่ไม่เคยคิดว่าจะชวนคนเฒ่าคนแก่มาร่วมงานมาทำกิจกรรม เราก็เปลี่ยนไป เราเห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าของเขา สิ่งที่เราเปลี่ยนแปลงทั้งความคิดอ่าน มุมมอง และบุคลิกภาพนั้นเป็นการค่อยๆ สัมผัสจากการทำงาน จากประสบการณ์ต่างๆ ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในทันใดอย่างตัวเราเองเป็นการเปลี่ยนแปลงในระยะเวลาร่วม 2 ปี

“นอกจากตัวเราเองจะเปลี่ยนแปลงแล้ว คนในครอบครัวด้วย พ่อกับแม่เองก็ปรับทัศนคติอย่างมากจากตอนแรกๆไม่สนใจว่าเราจะทำอะไร เคยถามด้วยซ้ำว่า ทำแล้วได้เงินไหม ไม่ได้จะทำเพื่ออะไร เสียเวลา ...ความคิดความเข้าใจแบบนี้ของพ่อแม่ค่อยๆ เปลี่ยนไปเพราะสิ่งที่เราทำเวลาไปเดินตลาดแล้วมีเด็กเดินมาไหว้ มาสวัสดี พ่อแม่เขาก็เริ่มเห็นคุณค่าที่เกิดขึ้นหรือเวลาเขตส่งหนังสือมาเชิญไปร่วมประชุม เขาก็รู้สึกภูมิใจว่าลูกเราไปทำงานร่วมกับผู้หลักผู้ใหญ่ ได้รับการยอมรับ และไม่ใช่ว่าแค่พ่อแม่ที่ภูมิใจ ตัวเราเองก็ภูมิใจ”

สมดุลของชีวิต

แม้ว่าเก็ทจะเติบโตขึ้น มีความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นกับตัวตนของเขา แต่วิถีชีวิตของเขาในช่วงวัยที่เรียนมหาวิทยาลัย ก็กำลังเป็นอีกโจทย์ท้าทายต่อความมุ่งมั่น ความพยายามของเก็ทที่จะต้องจัดการชีวิตตัวเองในทุกด้านให้เดินไปพร้อมกันได้อย่างสมดุล

“เราต้องพยายามจัดการตัวเองเพราะเราต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เราเลือกทำ วันไหนมีเรียนก็ต้องเรียน หากมีงานก็จะพยายามจัดการให้ได้ เช่น ปฏิเสธหรือออกแบบเวลาให้เกิดการ

**จัดการที่เข้าร่วมกันได้เพราะส่วนตัวนั้นเชื่อมั่น
ว่า หากจะทำจริงๆ ไม่มีเหตุผลที่ไม่ว่าง หากจะ
ทำแล้ว การจัดการไม่ใช่ปัญหา เพราะหากไม่
อยากทำจริงๆ ก็จะมีข้ออ้างต่างๆ มากมาย”**

“กับชีวิตในมหาวิทยาลัย ก็ใช้ชีวิตทั่วไป เราก็จะบอกเล่าสิ่งที่
เราทำให้เพื่อนๆ เราฟัง พอเขาฟังแล้วเขาก็บอกว่าอยากทำเหมือนเรา
บ้าง แต่เขาไม่มีโอกาส สิ่งนี้สะท้อนเลยว่า จริงๆ แล้ว เราต้องการ
โอกาสในการทำอะไรเหล่านี้จริงๆ

หากถามว่า สิ่งที่เชื่อมร้อยพี่น้องในชุมชนให้เชื่อมสัมพันธ์กัน
นั้นคืออะไร สิ่งนั้นคือกิจกรรม เพราะการมีกิจกรรมทำให้เรามีพื้นที่
ร่วมกัน ทำสิ่งที่อยากทำ สิ่งที่ดีๆ รุ่นพี่ๆ ที่อาจจะไม่ได้ร่วมกิจกรรม
เป็นหลักแล้ว พอถึงเวลาเราจัดงาน จัดกิจกรรมเราก็เชิญเขามาร่วม
เราก็จะเห็นภาพพี่ๆ กลับมาร่วมงาน มาสนุกมาช่วยกัน นื่องๆ เอง
ก็เฝ้ามองภาพเหล่านี้ และเชื่อแน่ว่า วันหนึ่งข้างหน้าเขาจะเป็นคนที่
รับไม้ต่อจากพี่ๆ จากน้องที่เล่นก็เล่น ร้องเพลงก็ร้อง เขาก็จะกลายเป็น
ผู้นำ คิดและฟังเสียงของน้องๆ รุ่นต่อไป”

ต้นทุนชีวิตกับชุมชน

เสียงสะท้อนเรื่องราวกระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนของ เก็ท ...กั๋งวานใส เห็นภาพของความฝัน ความหวังมากมายที่เขา คิดอยากจะทำ เห็นถึงความภูมิใจของคนๆ หนึ่งในอายุอานามยังน้อย คนที่คิดแล้วมีโอกาสได้ลงมือทำจริงๆ ทำในสิ่งที่ไม่ต้องใหญ่โตแต่เกิด ประโยชน์มากมายเพื่อคนอื่น เกิดสุขสำหรับคนอื่น และเกิดสุขสำหรับ ตนเองด้วย

“ต้นทุนชีวิตคืออะไรแรกๆไม่เข้าใจแต่ก็จะฟังจากป้าอุ้มพูดให้ ฟังเราก็จะรับรู้ ว่า ต้นทุนของคนเราไม่เหมือนกัน เรามาจากครอบครัว ที่ต่างกัน ชุมชนที่ต่างกัน ย่อมมีต้นทุนที่ต่างกัน แต่พอเราโตขึ้นทำงาน มากขึ้น เรามองเห็นเองเลยว่า ต้นทุนชีวิตมีความสำคัญ นี่เป็นธงเป็น เข็มทิศนำทางในการขับเคลื่อนงานของเรา พอเราทำงานอย่างมีทิศ ทาง ชุมชนก็อยากเข้ามามีส่วนร่วม มาสนับสนุน จากแรกๆ ชุมชนไม่ ค่อยอยากให้เราทำกิจกรรม แต่ตอนนี้ก็มีส่วนร่วมมากขึ้น สนับสนุนมาก ขึ้น”

“

สิ่งที่เราทำกันอยู่ ไม่ใช่การแก้ไขปัญหา เพราะกิจกรรมไม่ได้มีไว้แก้ปัญห ปัญหายังคงอยู่ เราทำงานโดยมองถึงสิ่งดีๆ เป็นตัวตั้ง เราต้องการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ให้เด็กๆ เข้ามา ร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่เขาคิด ต้องการ อยากทำ และเกิดพลังภูมิคุ้มกันในตัวไว้สู้กับปัญหาได้ด้วยตัวเอง

”

“อย่างการมีห้องสมุดมีชีวิตนั้นต่างจากห้องสมุดทั่วไปตรงไหน ตรงที่ห้องสมุดทั่วไปก็เหมือนท่อนไม้ คนเห็นประโยชน์ก็หยิบจับ เก็บไปใช้ ไม่เห็นค่าก็ปล่อยทิ้งไว้ แต่ต้นทุนชีวิตทำให้เราเห็นว่า เราเก็บมาทำประโยชน์ได้สร้างอะไรได้หรือเราสามารถหยั่งกล้าลงไปในดิน แล้วกล้านั้นแตกรากออกจากดิน เกิดการเติบโต ต่อยอด แตกสาขาต่างๆ ได้”

เสียงสะท้อนจากเด็กๆ

นอกจากเด็กแล้วนั้น ยังมีเด็กเยาวชนอีกจำนวนไม่น้อยที่เป็นกำลังสำคัญในการเข้ามาทำงานด้านเด็กและเยาวชนในชุมชน เสียงสะท้อนที่บอกเล่าถึงงานที่ทำ และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเขาและเธอ

นางสาวเหมวรรณ เหมแดง หรือ ทิพย์ “ตอนแรกที่ได้เข้ามาทำงานกับป่าอู๋ เราแค่ไปทำเล่นๆ ไม่ได้คิดจริงจัง และไม่คิดว่าจะทำมาถึงทุกวันนี้ แรกๆ ไม่ค่อยอยากทำเพราะซีเกียจ ประกอบกับช่วงนั้นติดเพื่อน เราก็มีสงคมของเรา เราไปเรียนอยู่กับเพื่อน ไปเรียนก็ไม่ค่อยได้เรียน แต่พอมาทำงานกับป่าอู๋ เราก็มีความรับผิดชอบมากขึ้น และเราต้องรับผิดชอบน้องๆ ด้วย จากตอนแรกๆ พอไม่ชอบให้ออกจากบ้าน ยิ่งถ้าไปค้างคืนยิ่งไม่ไหว นอกจากไปกับโรงเรียน แต่พอได้มาทำกับป่าอู๋ ทางบ้านก็ยินดีที่จะให้ทำกิจกรรม”

“

การได้มาทำงานตรงนี้ทำให้เราได้ใช้ความคิดของตัวเอง คือป่าอู๋จะถามก่อนเลยว่า จะจัดกิจกรรมแบบไหน จะให้เราเป็นคนคิดเองว่าเราจะจัดแบบไหนเราได้แลกเปลี่ยนกับเพื่อน ได้คุยกับเพื่อน ที่การใช้ความคิดแบบนี้สามารถนำไปปรับใช้เวลาเราทำงานอย่างอื่นได้ เพราะเราสามารถคิดวางแผนได้ ทำงานเป็นทีมเป็น

”

นายฉัตร วงษ์ชาติ หรือ ฉัตร “ตอนแรกเป็นคนทีพอเวลาว่างส่วนใหญ่ก็จะเล่นกีฬา ไม่เคยทำงานจิตอาสามาก่อน ได้เริ่มทำตอนประมาณ ม.4-ม.5 ครั้งแรกได้ไปร่วมอบรม ซึ่งในตอนนั้นเป็นคนแบบไม่ค่อยรับผิดชอบ ไม่ค่อยกล้าพูดกล้าทำ แต่หลังจากมาทำงานกับป่าอู่ม ก็ได้พัฒนาตัวเองขึ้นจนกลายเป็นคนกล้าพูดกล้าทำ มีภาวะผู้นำเพิ่มขึ้น เหมือนกับว่าเรามีจิตอาสาเพิ่มขึ้น จนมาช่วงหลังจนถึงทุกวันนี้ ถ้ามีค่ายที่ไหนที่สามารถไปช่วยเหลือคนอื่นได้ ก็อยากไป

และด้วยเรียนด้านสื่อสารมวลชนก็สามารถนำความรู้จากการทำกิจกรรมไปปรับใช้กับการประกอบอาชีพ การทำงานในอนาคตได้ เช่น การนำเสนอข่าว ที่เราสามารถนำเสนอแนวคิดที่ใส่ลงไปในช่วงได้ เพราะในสังคมทุกวันนี้เต็มไปด้วยสื่อที่เป็นด้านลบซึ่งนักสื่อสารในอนาคตควรพยายามเสนอสิ่งที่ดีๆ เพื่อให้สังคมดีขึ้น เพราะสื่อมีส่วนอย่างมากในการชักจูงคน มีทั้งสิ่งยั่วยว สิ่งที่มีความรุนแรง แล้วทุกวันนี้เด็กตัวเล็กๆ สามารถเข้าถึงสื่อพวกนี้ได้ง่ายขึ้น ยิ่งพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาให้ ก็ไม่มีคนคอยดูแลเด็ก ดังนั้นสื่อจึงมีบทบาทอย่างมากต่อชีวิต”

แตกยอด ขยายสาขา เพาะกล้าสร้างความปลอดภัย

เรื่องราวการทำงานของป่าอู่มและเด็กๆ เป็นชิ้นส่วนหนึ่งของจิ๊กซอว์ผืนใหญ่ของพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อเด็กและเยาวชน เป็นต้นกล้าจำนวนหนึ่งที่รากหยั่งลงดิน ต้นโผล่พื้นดินรอวันเติบโต ภารกิจของป่าอู่มหรือคณะทำงาน ไม่ใช่ภารกิจสำหรับคณะชุมชนร่มเกล้าเท่านั้น หากแต่นี้เป็นภารกิจร่วมกันของเด็กเยาวชนและผู้ใหญ่ทั้งหลาย ภารกิจในการสร้างต้นทุนชีวิตที่ดีให้แก่กันและกัน

ป่าอู่ม “สิ่งที่เราอยากจะทำต่อไปคือ การผลักดันให้เกิดพื้นที่กลางสำหรับเด็กๆ เขาควรมีสุนัขกลางของตัวเอง โดยเอาพื้นที่ว่างเปล่าในชุมชนมาจัดการใช้ประโยชน์ให้เกิดสิ่งสร้างสรรค์กับเด็ก นอกจากนี้อาจขยายแนวความคิดนี้ไปยังส่วนอื่นๆ ให้ครอบคลุมชุมชน

25 โชน ต้องขยับให้เขานำแนวคิดไปปรับใช้กับเด็กในพื้นที่ของเขา เพราะต้นทุนชีวิตอาจเป็นคำตอบของการแก้ไขปัญหาเด็ก แต่จะใช้ อย่างไรก็ตามก็ตามเงื่อนใจของแต่ละพื้นที่ที่ต้องปรับใช้ให้เหมาะสม”

“

...ทุกวันนี้ เรามองเห็นอนาคต เราเห็นแล้วว่า ปัญหาเด็กเยาวชนนั้นจริงๆ แล้วมีทางออก แต่เราต้องช่วยกันทำลงมือทำอย่างมีทิศมีทางตัวเราเองเดินมาไกลแต่จะยังเดินต่อ เพราะบนเส้นทางข้างหน้า เราเห็นแล้วว่า สิ่งที่เราทำจะเกิดอะไร เราจะอยู่ตรงไหน และจบอย่างไร เหมือนที่เราเห็นลูกหลานของเราว่า เขาจะเติบโตขึ้นอย่างไรบนต้นทุนชีวิตที่เขามี

”

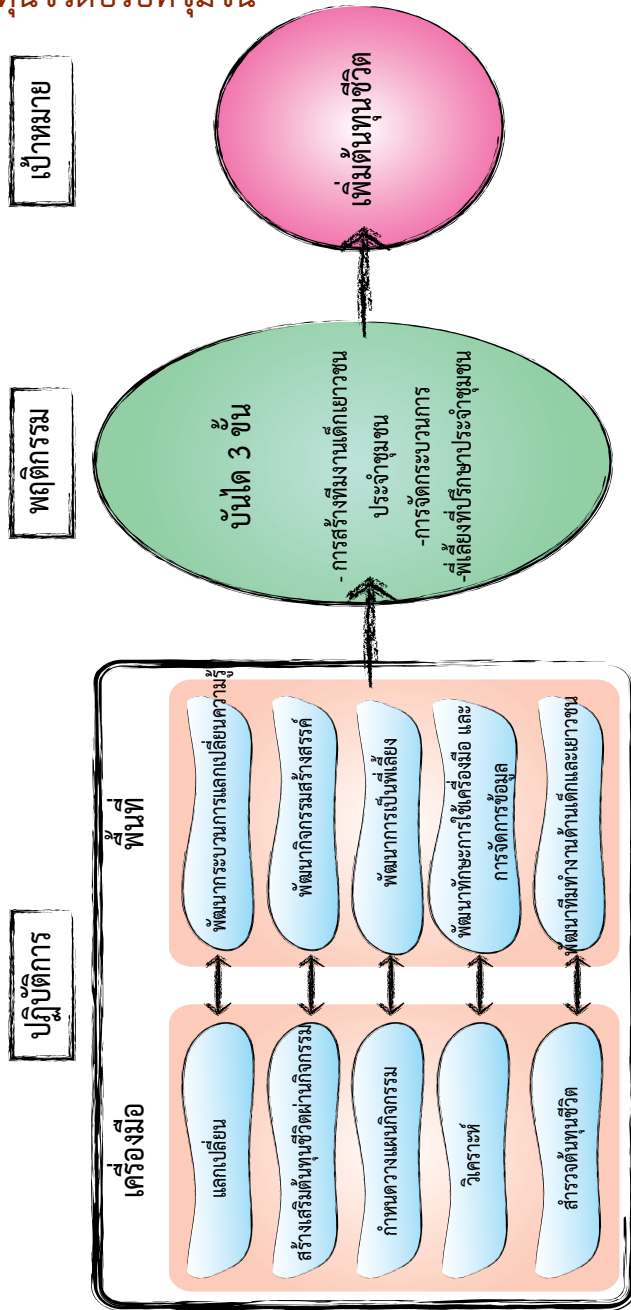
หากผู้ใหญ่คือวันนี้ เด็กๆ คือความหวังและความสดใส ต้นทุนชีวิตที่ดีย่อมเป็นเกราะสำคัญที่จะประดับประดองให้ความหวังเหล่านี้เติบโตได้อย่างเข้มแข็งและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

ก่อนภารกิจนี้จะเริ่มต้น ขอจงเปิดใจและรับฟังเสียงเด็กๆ “เสียงของการเปลี่ยนแปลง”

โมเดลมีชีวิต

: รูปแบบต้นทุนชีวิตบริบทชุมชน

ต้นทุนชีวิตบริบทชุมชน

ชุมชนร่มเกล้าเป็นพื้นที่กลไกฐานชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการพัฒนาต้นทุนชีวิตตามโมเดลข้างต้น เครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กเยาวชน จึงนับว่าเป็นเครื่องมือแรกที่ได้เข้าไปช่วยให้เกิดการหล่อหลอมการรวมกลุ่มเด็กเยาวชนระดับพื้นที่ โดยมีผู้ใหญ่ที่มีความสนใจและห่วงใยต่อสถานการณ์สังคมที่จะทำให้เด็กอ่อนแอและใช้ชีวิตที่ไม่เหมาะสมกับวัย

 เครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิตเป็นการจุดประกายเริ่มต้นของการชวนคิด ชวนคุยของผู้ใหญ่ในชุมชน อยากรู้เห็นเด็ก ๆ ในชุมชนได้รับการพัฒนา ดูแลอย่างเป็นระบบ เนื่องจากสภาพปัญหาทางสังคม วัฒนธรรมที่ถดถอยและเสื่อมไปเรื่อยๆ โดยเฉพาะในชุมชนเคหะร่มเกล้า เป็นชุมชนขนาดใหญ่ เป็นชุมชนที่มีผู้คนอพยพมาอาศัยอยู่จากทั่วประเทศ เป็นชุมชนที่ไร้รากวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง เมื่อผู้ใหญ่เพียงไม่กี่คนเริ่มมีความคิดสนใจที่จะป้องกันไม่ให้ลูกหลานเด็กในชุมชนเข้าไปอยู่ในกลุ่มเสี่ยง จึงได้แสวงหาความรู้ เครื่องมือในการทำงานกับเด็กเยาวชน และเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิต ฉบับเยาวชน จึงถูกนำมาใช้สำรวจครั้งแรกในปี 2551 ผลสำรวจที่อ่อนแอมากที่สุดจะเกี่ยวข้องกับการทำงานกิจกรรม ขณะเดียวกันได้สำรวจต้นทุนชีวิต ครั้งที่ 2 ในปี 2554 ได้สำรวจต้นทุนชีวิตทั้ง 3 ช่วงวัยคือ ปฐมวัย วัยเรียน และวัยเยาวชน ผลสำรวจที่อ่อนแอที่น่าสนใจสำหรับวัยเยาวชน และวัยเรียน ช่วง ป.4-6 ก็ยังเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาตนเอง

 การเก็บแบบสำรวจต้นทุนชีวิต ซึ่งเป็นวิธีการแรก ก็ทำให้เกิดกระบวนการทำงานเป็นทีม ทั้งทีมเด็กและผู้ใหญ่ การออกแบบวิธีการเก็บแบบสำรวจ การแบ่งทีมลงพื้นที่ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การกระตุกเด็กและผู้ปกครองด้วยข้อคำถามเชิงบวก ผลของการสำรวจถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อการวางแผนการพัฒนากิจกรรม

 การพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ที่มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่ปรึกษาไม่ได้เป็นผู้กำหนดและสั่งการแต่เกิดจากการวิเคราะห์ผลสำรวจต้นทุนชีวิตที่อ่อนแอและเสริมความเข้มแข็งด้วยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งการจัดกิจกรรมนั้นจะร่วมกันคิดขึ้น โดยที่เด็กเยาวชนเป็นผู้ปฏิบัติการและมีพี่เลี้ยงเป็นผู้คอยชี้แนะให้คำปรึกษา ขณะเดียวกัน ก็มีการพัฒนาเด็กเยาวชนในทักษะที่ยังขาดอยู่โดยทีมเด็กพลัสได้จัดค่ายเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่างๆ เช่น ค่ายการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ทำให้เด็กและพี่เลี้ยงได้เข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงวิธีการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ค่ายนักสืบ เป็นการพัฒนาเด็กเยาวชนให้รู้จักออกแบบสื่อที่เหมาะสมกับการทำกิจกรรม กระบวนการทำกิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมทีม สิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมความคิด ทักษะ และพฤติกรรมของเด็กเยาวชนใหม่ การเปิดพื้นที่ให้เด็กทำกิจกรรมตามที่เด็กสนใจ เป็นการปิดกั้นเส้นทางที่นำไปสู่กิจกรรมเสี่ยงได้

 บทบาทของพี่เลี้ยงที่ปรึกษา มีการตั้งคณะทำงานที่มีองค์ประกอบของผู้ใหญ่ในชุมชนและแกนนำเด็กเยาวชน โดยที่แกนนำผู้ใหญ่จะอยู่ในบทบาทของพี่เลี้ยงที่ปรึกษาของกลุ่มเด็กเยาวชนประจำชุมชน/ท้องถิ่นนั้น จะทำหน้าที่ส่งเสริม หนุนเสริม ให้เกิดการพัฒนาระบวนการคิดกิจกรรมสร้างสรรค์ของกลุ่มเด็กเยาวชนให้คำแนะนำถึงกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และกลุ่มเด็กเยาวชน

บทบาทของพี่เลี้ยงที่ปรึกษา ที่ควรจะเป็น

✿ พัฒนาผู้นำเด็กเยาวชนจากกิจกรรมที่ทำ การแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและส่งเสริมให้เกิดการวางแผนการทำกิจกรรม ฝึกการบริหารจัดการแผนกิจกรรม การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ระหว่างการทำกิจกรรม รวมทั้งการสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรม เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาทีมงานและกิจกรรมในครั้งต่อไป รวมทั้งจัดกระบวนการพัฒนาผู้นำไปด้วย

✿ ทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงภาคีในพื้นที่/ท้องถิ่น เป็นการระดมทรัพยากรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มเด็กเยาวชน การประสานความร่วมมือเพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อมาหนุนเสริมให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา กลุ่มเยาวชน เช่น ทุนเงิน ทุนคน ทุนทรัพยากร ได้แก่ สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ อาหาร เป็นต้น

✿ ทำหน้าที่เป็นผู้รับฟังที่ดีในการทำงานกับเด็กเยาวชน ย่อมเกิดปัญหาการทำงานในระหว่างกลุ่มเด็กเยาวชนด้วยกัน อันเกิดจากทัศนคติ ความเห็น ท่าทีที่มีต่อกัน เด็กเยาวชนมักจะเชื่อมั่นในความคิดเห็นของตนเองและมักจะกล่าวหาจุดบกพร่องของอีกฝ่ายหนึ่ง ฉะนั้น พี่เลี้ยงที่ปรึกษาจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ฟังที่ดี ฟังอย่างไม่ลำเอียง หรือแสดงความคิดเห็นที่เป็นที่พวกเขาเดียวกับอีกฝ่ายหนึ่ง พี่เลี้ยงที่ปรึกษาที่ดีต้องทำหน้าที่ชี้แนะให้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนของการกระทำการสร้าง การยอมรับ เคารพความหลากหลายของสมาชิกกลุ่ม

ผลของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์

✿ ฝึกการทำงานเป็นทีม รู้จักการวางแผน การควบคุม การบริหารจัดการให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็น การทำงานเป็นทีมเป็นการฝึกการแบ่งความรับผิดชอบ พัฒนาความถนัดจากสิ่งที่ทำ เด็กลงๆ จะรู้สึกว่าได้เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น

✿ รู้จักความต้องการของตนเอง คิดวิเคราะห์จากฐานความต้องการของตนเอง เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น

✿ เกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำว่ามีประโยชน์กับคนอื่นและตนเอง ได้พัฒนาพฤติกรรม ลักษณะนิสัยที่ดี ทั้งกิริยา และวาจา การรู้จักควบคุมอารมณ์

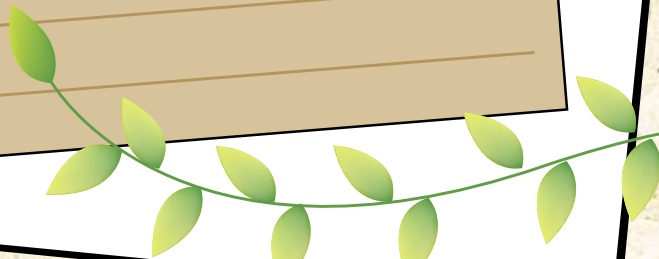
✿ ผู้ปกครองรู้จักและเข้าใจความต้องการของเด็กแต่ละช่วงวัย ที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมทำกิจกรรมร่วมกับเด็กๆ เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว

✿ มีกิจกรรมที่หลากหลายและพัฒนาระดับของกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอตามช่วงวัยที่เปลี่ยนไป

4

“โรงเรียน”

: แปลงเพาะความรู้
เสริมศักยภาพชีวิต

จากต้นทูนชีวิตเด็กเยาวชน สู่ต้นทูนชีวิตนางสาว : โรงเรียนสวนศรวิวิทยาและ โรงเรียนวัดประสาธนิกร

“วัยเด็ก” อยู่กับเราไม่นานนัก เป็นช่วงเวลาสั้นๆ แต่กลับเป็นวันและเวลาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ...นอกจากครอบครัวชุมชนจะเป็นพื้นที่ในการบ่มเพาะให้เด็กๆ เติบโตแล้ว “โรงเรียน” ยังเป็นอีกพื้นที่สำคัญที่มีส่วนอย่างยิ่งต่อเด็กทั้งในการสร้างและพัฒนาความรู้ บุคลิกภาพ และสร้างต้นทุนชีวิตสำคัญก่อนก้าวเข้าสู่วัยหนุ่มสาว

เมื่อเด็กอายุ 3 - 4 ขวบตามเกณฑ์เข้าเรียน นอกจากบ้านและชุมชนแล้วนั้น โรงเรียนเป็นโลกแห่งใหม่อีกโลกสำหรับเด็กๆ โลกของการพบปะเจอเด็กคนอื่น ๆ ในรุ่นราวคราวเดียว โลกที่มีบรรยากาศใหม่ มีครู มีเพื่อน มีพี่เลี้ยง และเป็นโลกที่สอนให้รู้จักกับสิ่งใหม่ๆ เช่น หนังสือ ตำรา กระดานดำ ซอ ลีลา ฯลฯ และเริ่มรู้จักคำว่า การบ้าน ...นับจากการทำความรู้จักกันในวันนั้น โรงเรียนจะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเด็ก ๆ ไปอีกกว่า 15 ปี จนกลายเป็นวัยรุ่น หนุ่มสาว

ด้วยความเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ เช่นนี้ของ **“โรงเรียน”** บทบาทหน้าที่ หรือภารกิจของโรงเรียนจึงตั้งอยู่บนความคาดหวังของพ่อแม่ผู้ปกครอง หน้าที่ที่ใช้เพียงการประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้เท่านั้น แต่รวมถึงหน้าที่ในการสร้างกระบวนการขัดเกลาทางสังคมให้แก่บรรดานักเรียนด้วย ดังนั้นคำว่าต้นทุนชีวิตกับโรงเรียนจึงเป็นคำสำคัญคู่กันอย่างปฏิเสธไม่ได้

“ต้นทุนชีวิต” กับ **“โรงเรียน”** คือ คำสำคัญที่ทำให้แผนงานสุขภาพเด็กและเยาวชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนสุขภาพ เริ่มต้นความคิดในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยใช้ฐานจากโรงเรียนในปีพ.ศ.2552 จึงเกิดเป็นโครงการบูรณาการต้นทุนชีวิตสู่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ต้นทุนชีวิตเด็กเยาวชน

โครงการบูรณาการต้นทุนชีวิตสู่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (พ.ศ.2552 - 2554) เป็นโครงการที่แผนงานสุขภาพเด็กและเยาวชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนสุขภาพ ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการร่วมกัน โดยคัดเลือก 10 โรงเรียนนำร่องจาก 10 จังหวัดทั่วประเทศไทยเข้าร่วมโครงการฯ ได้แก่ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตริวิทยา 2 จังหวัดกรุงเทพฯ โรงเรียนจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนสวนศรีวิทยา จังหวัดชุมพร โรงเรียนทุ่งช้าง จังหวัดน่าน โรงเรียนวังน้อยพนมยงค์วิทยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย จังหวัดศรีสะเกษ โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย 2 จังหวัดสงขลา โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ สมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร โรงเรียนผางพิทยานคม จังหวัดหนองคาย และโรงเรียนเสมอเพลอพิทยานคม จังหวัดอุดรธานี

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการกระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตเข้าสู่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เป้าหมายของการดำเนินโครงการฯ คือ เพื่อสร้างเสริมต้นทุนชีวิตให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการในช่วงเดือนสิงหาคม 2552 ถึงมิถุนายน 2554

กระบวนการและขั้นตอนการทำงานหลักๆ ของโครงการฯ คือ (1) การสร้างความเข้าใจในแนวคิดและกระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตให้กับคณะทำงาน ที่เกี่ยวข้องระดับพื้นที่ อันได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณะครูที่เกี่ยวข้องในงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครอง และตัวแทนจากชุมชน (2) การวางแผนการดำเนินงานโครงการ รวมทั้งสร้างกรอบชีวิตผลสำเร็จ และติดตามประเมินผลร่วมกัน การที่พื้นที่รวมทั้งคณะทำงานได้มีการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมทั้งวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของในโครงการ

(3) การนำเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิตไปเก็บข้อมูลในโรงเรียนเป้าหมาย โดยโรงเรียนนำไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองตามความเหมาะสมของบริบทโรงเรียน (4) การสร้างกิจกรรมสร้างเสริมต้นทุนชีวิต โดยนำผลสำรวจต้นทุนชีวิตที่ได้เป็นพื้นฐานในการระดมความคิดเห็นร่วมกันในโรงเรียนและชุมชน และ (5) การสรุปผลการดำเนินโครงการฯ

จากปากน้ำชุมพรถึงปากน้ำหลังสวน

จังหวัดชุมพรนับเป็นประตูสู่ภาคใต้ (เมื่อลงจากภาคกลาง) มีพื้นที่ทางเหนือติดต่อกับอำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทางตะวันออกติดชายฝั่งอ่าวไทย ด้านใต้ติดกับอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และทางตะวันตกติดต่อกับอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง และส่วนหนึ่งติดกับประเทศสหภาพพม่า

สภาพพื้นที่ทั่วไปไม่มีภูเขาสูง เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำท่าตะเภา ในอำเภอเมืองชุมพร มีความยาว 33 กิโลเมตร แม่น้ำสวีในอำเภอสวี มีความยาว 50 กิโลเมตร และ แม่น้ำหลังสวน ในอำเภอหลังสวน มีความยาว 100 กิโลเมตร แม่น้ำทุกสายไหลลงสู่อ่าวไทย ในทะเลนอกฝั่งของจังหวัดชุมพร มีเกาะน้อยใหญ่เกือบ 50 เกาะ (ข้อมูลจากวิกิพีเดีย) ด้วยภูมิเวศเช่นนี้ จังหวัดชุมพรจึงเป็นจังหวัดที่ “น้ำ” มีความสำคัญต่อฐานวิถีชีวิต ฐานวัฒนธรรม

บริเวณปากน้ำจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐาน สร้างบ้านเรือนของผู้คน เกิดชุมชน เกิดสังคมของชาวเรือ จากปากน้ำชุมพรถึงปากน้ำหลังสวน ระยะทางกว่า 80 กิโลเมตร อำเภอหลังสวนเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดชุมพร เป็นอำเภอเล็กๆ ที่ห่อคลุมด้วยร่มเงาต้นไม้จากเรือกวานน้อยใหญ่

อำเภอหลังสวน ประกอบด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 12 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองหลังสวน เทศบาลตำบลปากน้ำหลังสวน องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะปลา องค์การบริหารส่วนตำบลนาขา องค์การบริหารส่วนตำบลนาพญา องค์การบริหารส่วนตำบลบางมะพร้าว องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำจืด องค์การบริหารส่วนตำบลพ้อแดง องค์การบริหารส่วนตำบลแหลมทราย องค์การบริหารส่วนตำบลวังตะกอก องค์การบริหารส่วนตำบลหาดยาย และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านควน

ทั้งนี้ ลุ่มน้ำหลังสวนเป็นแหล่งที่มนุษย์เข้ามาอาศัยตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะที่อำเภอพะโต๊ะนั้นได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญคือ เครื่องมือหินขัดประเภทขวาน แต่เนื่องจากแม่น้ำหลังสวนเป็นแม่น้ำสายสั้นๆ ซึ่งมีที่ราบลุ่มจำนวนน้อย ชุมชนในบริเวณดังกล่าวจึงไม่อาจจะพัฒนาเป็นชุมชนเกษตรกรรมขนาดใหญ่เหมือนเมืองชุมพร ไชยา นครศรีธรรมราช และพัทลุงได้ บทบาทของเมืองหลังสวนในระยะเริ่มแรกจึงเป็นเพียงชุมชนท่าเรือข้ามคาบมหาสมุทร และหมู่บ้านเกษตรกรรมขนาดเล็ก ดังนั้นจึงต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของศูนย์อำนาจการปกครองท้องถิ่นที่มีอำนาจมากกว่าคือเมืองชุมพรตลอดมา

หลังสวน เป็นหัวเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งในแหลมมลายู เคยได้รับการยกฐานะเป็นหัวเมืองจัตวาขึ้นต่อกรุงเทพมหานครโดยตรงในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 ครั้นเมื่อจัดตั้งมณฑลชุมพรในปี พ.ศ.2439 หลังสวนจึงเป็นจังหวัดหนึ่งของมณฑลชุมพร และภายหลังได้ยุบจังหวัดหลังสวนลงเป็นอำเภอหลังสวนขึ้นกับจังหวัดชุมพร ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2475 ตราប់เท่าทุกวันนี้

เนื่องจากหลังสวนเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งมาตั้งแต่สมัยโบราณ ชื่อที่เรียกจึงยากที่จะหาหลักฐานได้ว่ามีที่มาอย่างไร แต่เนื่องจากหลังสวนเป็นเมืองที่มีผลไม่มากจนกลายเป็นสินค้าสำคัญของเมือง นี้ ดังนั้น กระทรวงคมนาคมจึงได้สันนิษฐานในปี พ.ศ.2459 ว่า

คำว่า “หลังสวน” น่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า “รังสวน” หรือ “คลังสวน” ซึ่งหมายถึงแหล่งหรือที่รวมของผลไม้ทุกชนิดนั่นเอง (ข้อมูลจากวิกิพีเดีย)

และหากจะพูดถึงสถานศึกษาในอำเภอหลังสวน ชื่อของโรงเรียนแห่งหนึ่งจะเป็นชื่อแรกๆ ที่คนนึกถึง “โรงเรียนสวนศรีวิทยา”

แปลงเพาะกล้าอ่อน โรงเรียนสวนศรีวิทยา

โรงเรียนสวนศรีวิทยา อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เป็นหนึ่งในพื้นที่นำร่อง 10 พื้นที่ของโครงการฯ โรงเรียนสวนศรีวิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ตั้งอยู่ที่เลขที่ 280 ถนนหลังสวน ตำบลหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

ตามหลักฐานของทางราชการระบุว่าก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2442 โดยอาศัยโรงธรรมของวัดโตนดเป็นสถานที่เรียน ใช้ชื่อในระยะเริ่มก่อตั้งว่า “โรงเรียนอุดมวิทยากร” ต่อมาได้ย้ายจากวัดโตนดมาตั้งอยู่ในสถานที่ปัจจุบันและเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนหลังสวน “สวนศรีวิทยา” ภายหลังได้รับโอนโรงเรียนสตรีหลังสวนมารวมเข้าด้วยกันโดยจัดเป็นโรงเรียนสหศึกษาและเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนสวนศรีวิทยา” トラบเท่าทุกวันนี้ (<http://www.suansri.ac.th>)

เมื่อนพ.สุริยเดว ทรีปาตี ได้ย้ายมาเป็นหมอเด็กที่โรงพยาบาลประจำอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ในช่วงเวลานั้นพื้นที่อำเภอนี้ยังเรียกได้ว่าเป็นพื้นที่ห่างไกลและยังมีความเป็นชนบทอยู่อย่างมาก หลังจากจบแพทย์ จนปัจจุบัน ระยะเวลาอันยาวนานของความสัมพันธ์ระหว่าง นพ.สุริยเดว ทรีปาตี และคนอำเภอหลังสวน เรียกได้ว่า แม้ไม่ใช่ญาติมิตรพี่น้องกันตามสายเลือด แต่ก็เป็นญาติสนิทมิตรสหายที่ปรารถนาดีต่อกันอยู่เสมอ

ความสัมพันธ์กับพื้นที่ของ นพ.สุรียเดว ทรีปาตี นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการเลือกพื้นที่โรงเรียนสวนศรียทยา เป็นหนึ่งในพื้นที่นำร่อง 10 โรงเรียน ขณะเดียวกัน ด้วยบทบาทประธานกรรมการสถานศึกษาของ นายพงษ์ศักดิ์ ฉิ่งสุวรรณโรจน์ หรือพีศักดิ์ แห่งสวนนายดำที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับเรื่องการสร้างต้นทุนชีวิต โดยเฉพาะการสร้างต้นทุนชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน ... ด้วยความคิดความมุ่งมั่นและความต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ของพีศักดิ์ แห่งสวนนายดำ จึงเป็นอีกแรงขับเคลื่อนหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้โรงเรียนสวนศรียทยามืองค์ประกอบและมีความครบครันที่จะเข้าร่วมโครงการฯ

พงษ์ศักดิ์ ฉิ่งสุวรรณโรจน์ หรือพีศักดิ์ แห่งสวนนายดำ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนสวนศรียทยา “ต้องบอกว่า คำว่าต้นทุนชีวิตเป็นคำสำคัญ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในเราทุกคน อยู่ในชีวิตประจำวัน เรื่องที่เป็นการใช้ชีวิต แต่ที่ผ่านมา เราไม่ได้ใส่ใจมองว่าเป็นเรื่องปกติ การที่มองว่าไม่ใช่สิ่งจำเป็น เมื่อผ่านพ้นไปก็ยอมทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้

ที่ผ่านมา ปัญหาต่างๆ เกิดจากผู้ใหญ่ แต่เรามักจะบอกว่า เป็นเพราะเด็กคุยไม่รู้เรื่องบ้าง พุดไม่รู้เรื่องบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง แต่จริงๆ เกิดจากผู้ใหญ่ เพราะเด็กมีผู้ใหญ่เป็นแม่แบบ แต่ผู้ใหญ่ไม่ได้เป็นแม่แบบที่ดี ดังนั้นเด็กจึงได้รับผลกระทบตามมาอย่างที่เราๆ ก็เห็นกันอยู่

กระบวนการที่คุณหมอเดวทำเรื่องต้นทุนชีวิต เรื่อง 5 พลังนั้น หัวใจของการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนนั้น อยู่ที่การจับถูก ไม่ใช่การจับผิดอย่างที่เรากำลังทำกัน หากเราเริ่มต้น ด้วยการจับถูก ก็จะนำไปสู่การพูดคุยกันได้

กรณีการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนกับโรงเรียนสวนศรียวิทยานั้น เริ่มต้นมาจากปี พ.ศ.2552 ผู้อำนวยการโรงเรียนสวนศรียวิทยา(นายไพศาล จินดาพงศ์) อยากรู้ได้หมดจิตวิทยามาคุยกับผู้ปกครองเพื่อให้เข้าใจวิธีการในการเลี้ยงดูลูก ที่ผ่านมามีหมอมามากด้วย แต่ก็จะเป็นหมอเด็กไม่ใช่หมอที่รู้เรื่องวัยรุ่นด้วย ขณะที่เด็กในโรงเรียนสวนศรียวิทยา เขาเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นกันแล้ว ดังนั้นด้วยกระบวนการที่คุณหมอเดวทำอยู่ ด้วยความเข้าใจและเชี่ยวชาญของคุณหมอเดวต่อเรื่องเด็กวัยรุ่นเลยเชิญคุณหมอเดวมาพูดคุยให้ที่โรงเรียนสวนศรียวิทยา โดยเวทีวันนั้น คุณหมอเดวบรรยายเรื่องต้นทุนชีวิตกับการศึกษา คุยเรื่องต้นทุนชีวิตที่เป็นเรื่องของเด็กและเยาวชน ไม่ใช่เรื่องของผู้ใหญ่ที่คิดแล้วให้เด็กทำ ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนสวนศรียวิทยา เขาฟังแล้วก็เห็นประโยชน์จากเรื่องต้นทุนชีวิตอย่างมาก”

อาจารย์ไพเราะ พรหมมาศ อดีตรองผู้อำนวยการโรงเรียนสวนศรียวิทยา (ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนนาสักวิทยา) “โรงเรียนสวนศรียวิทยา เป็นโรงเรียนหนึ่งที่บอกได้ว่าเป็นโรงเรียนยอดนิยมพ่อแม่ผู้ปกครองจะส่งลูกหลานเข้ามาเรียนจำนวนมาก แต่สถานการณ์ที่เกิดกับโรงเรียน คือ พ่อแม่ผู้ปกครองกับเด็กไม่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ดูห่างไกลกัน ผู้ปกครองไม่สนใจลูกเพราะมองว่าลูกเรียนที่สวนศรีย่อมมีการดูแลที่ดีแล้ว ทั้งๆ ที่ต้องบอกว่า เด็กอยู่ในโรงเรียนไม่กี่ชั่วโมงต่อวัน เวลาที่เหลือต้องอยู่บ้าน อยู่ในชุมชนแต่กลับต้องเผชิญกับความไม่ใส่ใจจากครอบครัว ที่ส่งผลทำให้เกิดปัญหาเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ มีเรื่องชู้สาว ทะเลาะตบตี ด้านการเรียนรู้อีกไม่พร้อม คิดอ่านไม่เป็น ขณะที่คุณครูเองก็พยายามดูแลแต่ก็จะดูแลได้เท่าที่สามารถ

๘๘

ปัญหาลักษณะนี้วนเวียนอยู่ในสังคมเรา ต้องบอกว่าไม่ใช่แค่ในโรงเรียนสวนศรียวิทยา แต่เป็นปัญหาภาพใหญ่ของสังคมเลยทีเดียว เราพยายามออกแบบหาทางแก้ไขปัญหา เมื่อ นพ.สุรียเดว ทรีปาตี ได้ลงพื้นที่อำเภอหลังสวน มีการพูดคุยกับคุณครูทั้งโรงเรียน รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผลจากเวทีพูดคุยในครั้งนั้นทำให้เกิด การตื่นตัวอย่างมากสำหรับคุณครู โดยเฉพาะ ในเรื่องมุมมองต่อเด็ก

๘๙

ต่อมาเมื่อแผนเด็กพลัส ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำโครงการบูรณาการต้นทุนชีวิตสู่ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสวนศรียวิทยาจึงได้รับการประสานเพื่อให้ เข้าร่วมการอบรมเพื่อมาเรียนรู้กระบวนการ เรียนรู้เครื่องมือต่างๆ ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

อาจารย์ปรมา พรหมมาศ อธิการผู้อำนวยการโรงเรียน สวนศรียวิทยา “ต้นทุนชีวิตคืออะไร ต้องบอกว่าไม่เข้าใจเลย ดังนั้นตอน เริ่มต้นฝ่ายบริหารจึงให้คุณครูที่รับผิดชอบ ผู้ปกครอง สมาคมผู้ปกครอง และเครือข่ายไปร่วมประชุมกับคุณหมอเดว ที่ทางแผนเด็กได้มี การจัดอบรม โดยในการอบรมก็จะมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องต้นทุนชีวิต คุณหมอเดวจะพูดให้ฟังว่าต้นทุนชีวิตคืออะไร มีการ ให้เราได้ทดลองทำแบบสอบถามต้นทุนชีวิต จนทำให้เราเริ่มมีความ เข้าใจพื้นฐาน หลังจากนั้นก็กลับมาบูรณาการกับนักเรียนของเรา เริ่ม มีการสำรวจจัดต้นทุนชีวิต หลังสำรวจแล้ว ข้อมูลที่สะท้อนกลับมา ด้าน สติปัญญานั้นไม่ค่อยดีทั้งการประมวลรายคนและประมวลภาพรวม

แต่กลับพบว่าพลังชุมชนกลับอ่อน ทั้งในเรื่องจิตสาธารณะ และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้นสิ่งที่จะต้องทำ คือ การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อเสริมต้นทุนที่อ่อนแอ

การเลือกเด็กเข้าสู่กระบวนการทำแบบสำรวจนั้น เราจะเลือกเด็กที่เรียนในระดับชั้นมัธยมต้นปีที่ 1 และมัธยมปลายปีที่ 4 เพราะเรามองว่าเด็กในระดับชั้นเหล่านี้เป็นกลุ่มเด็กที่จะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนหลายปี ที่ทำให้เรามีเวลาในการปูพื้นฐาน เสริมสร้างต้นทุน ซึ่งหากเรานั้นสามารถเสริมสร้างปูพื้นฐานที่ดีให้แก่เด็กชั้นมัธยมต้นปีที่ 1 และมัธยมปลายปีที่ 4 ได้ ช่วงชีวิตในระหว่างชั้นมัธยมต้นปีที่ 2-3 และมัธยมปลายปีที่ 5-6 เขาก็จะมีพื้นฐานที่แข็งแรงขึ้น ดังนั้นสำหรับโรงเรียนสวนศรีวิทยา เราจึงเริ่มทำแบบสำรวจที่ ม.1 และ ม.4 ทุกปี โดยใช้วันปฐมนิเทศเป็นวันในการทำแบบสำรวจ

ต้องบอกว่าหลังจากการได้เข้าอบรมได้รับความรู้และนำแบบสำรวจมาทำแล้ว เราพบว่าเรื่องต้นทุนชีวิตเป็นเรื่องที่ดี แบบสำรวจก็เป็นแบบสำรวจที่ดี เพราะข้อคำถามเป็นเชิงบวก ทำให้เมื่อเด็กอ่านแล้วคิดตาม เขาก็จะมีวิธีคิดเชิงบวก ยิ่งเมื่อเด็กอ่านแล้วทำทุกข้อด้วยแล้วก็จะเป็นการฝึกการคิด การวิเคราะห์ของตัวเอง”

อาจารย์ดิเรก จันทรวีไล อาจารย์ประจำโรงเรียนสวนศรีวิทยา ผู้รับผิดชอบโครงการฯ “ต้องบอกว่า ไม่เข้าใจหรอกว่าต้นทุนชีวิตคืออะไร อาจจะเคยได้ยินคนพูดมาบ้าง แต่ไม่เข้าใจคอนเซ็ปต์หรือวิธีคิดจริงๆ ของเรื่องนี้ คิดว่า ต้นทุนชีวิตคือการที่เรามีอะไรพร้อมทุกอย่าง เงินทอง ความมั่งคั่ง ความสมบูรณ์พร้อม จนกระทั่งคุณหมอลงมามีเวทีและมีการเชิญไปร่วมอบรมเกี่ยวกับต้นทุนชีวิต พอมาร่วมอบรมจริงๆ เราพบว่าแท้จริงแล้วต้นทุนชีวิตไม่ใช่เรื่องพวกนี้ ไม่ใช่เรื่องเงินทอง หรือความมั่งคั่ง แต่ต้นทุนชีวิตคือสิ่งที่สามารถบูรณาการทำให้ชีวิตมีความสุข การทำงานราบรื่น อยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ และมีทักษะ มีความคิดอ่าน มีความสุขุมในการดำเนินชีวิต จากความเข้าใจเช่นนี้หลังการอบรม เราก็นำความรู้ ความเข้าใจนี้มาปรับใช้ มาถอดบทเรียนโรงเรียนของเรา เด็กของเรา เพื่อพัฒนากิจกรรมที่จะเสริมหนุนสร้างต้นทุนชีวิตให้แก่เด็กนักเรียนของเรา”

พงษ์ศักดิ์ จึงสุวรรณโรจน์ “เรามีการจัดเวทีโดยมีโจทย์ว่า ในสายตานักเรียน อยากรู้โรงเรียนสวนศรีวิทยาเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นโจทย์ที่ย้อนกลับ เราไม่เอาผู้ใหญ่เป็นตัวตั้ง แต่เอาเด็กเป็นตัวตั้ง เป็นคนคิด โดยนักเรียน ครู ชุมชน เครือข่ายที่เข้าร่วมกันวันนั้น ต่างสะท้อนความคิดความต้องการออกมา เราพบว่า เด็กอยากให้โรงเรียนพัฒนาในการทางที่ดีๆ ทางที่สร้างสรรค์ แต่ที่ผ่านมามีไม่ดีเพราะเด็กขาดการมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงต้องสร้างเสริมด้วยการมีกิจกรรมที่ดี กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กๆ กิจกรรมที่เด็กเป็นคนคิดและลงมือทำ”

คาบพ่อแม่ลูก

เมื่อเห็นประโยชน์จากกระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็ก และเยาวชน รวมทั้งประโยชน์จากแบบสำรวจซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการแล้ว โรงเรียนสวนศรีวิทยาก็เดินหน้าเต็มกำลังในการนำแบบสำรวจมาปฏิบัติการใช้จริงกับเด็กนักเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กในระดับชั้นมัธยมต้นปีที่ 1 และมัธยมปลายปีที่ 4 โดยบูรณาการการใช้แบบสำรวจเข้ากับกิจกรรมของโรงเรียนอย่างคาบพ่อแม่ลูก ที่เป็นคาบอิสระที่ให้นักเรียนและคุณครูที่รับผิดชอบดูแลได้พูดคุย ปรีกษาหารือ แลกเปลี่ยนกันอย่างใกล้ชิด

อาจารย์ปรมา พรหมมาศ อธิการผู้อำนวยการโรงเรียนสวนศรีวิทยา “เราเริ่มกระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตในวันปฐมนิเทศของโรงเรียน โดยเราจะมีการจัดเป็นฐานเรียนรู้ คือ ฐานต้นทุนชีวิตซึ่งจัดให้มีการเรียนรู้ผ่านเรื่องสั้นเพื่อปูต้นทุนในเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม การใช้ห้องน้ำ การรักษาสุขภาพความสะอาดต่างๆ

หลังจากนั้นเมื่อเด็กเข้ามาอยู่กับเราสักเดือนสองเดือน เราจะเริ่มแจกแบบสอบถามให้เด็กทำในคาบพ่อแม่ลูก ซึ่งคาบพ่อแม่ลูกนี้จะมีทุกวันพุธ โดยคาบพ่อแม่ลูกนั้นจริงๆ แล้วก็คือคาบที่นักเรียนทุกคนจะไปพบกับอาจารย์ที่ปรึกษาของตัวเอง อาจารย์ที่ปรึกษาที่ทำหน้าที่คล้ายพ่อแม่ที่คอยดูแลสาระทุกข์สุขดิบต่างๆ อาจารย์ที่ปรึกษาหรือพ่อแม่ก็จะได้เจอนักเรียนหรือลูกของตัวเอง

ดังนั้นเราจะใช้กิจกรรมตรงนี้ให้อาจารย์แต่ละท่านได้เอาแบบสอบถามไปแจกนักเรียน เช่น แจกในวันพุธนี้ วันพุธหน้าก็มาคุยกัน วันพุธต่อไปทางฝ่ายโรงเรียนก็เอาแบบสอบถามไปเข้าโปรแกรมของแผนเด็ก จากนั้น เราก็จะเอาผลที่ประมวลได้นั้นกลับมาให้คุณครูนำไปปรึกษาพ่อแม่จริงๆ ก็จะทำให้พ่อแม่ได้รับรู้เรื่องของลูก รับรู้จุดแข็งจุดอ่อนของลูกมากขึ้น”

ชมรมคนรักส้วม

ข้อมูลจากแบบสำรวจ พบว่า เรื่องกิจกรรมการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องอ่อนผลจากการสะท้อนเช่นนี้ทำให้โรงเรียนสวนศรียุทธยาเริ่มคิดอย่างจริงจังในการจัดกิจกรรมที่จะทำให้เด็กนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งมีส่วนร่วมในการคิด ออกแบบ และเข้าร่วมกิจกรรม

อาจารย์ปรมา พรหมมาศ อดีตรองผู้อำนวยการโรงเรียนสวนศรียุทธยา “พอเรารู้จุดอ่อนจุดแข็งของเด็กๆ เราจึงนึกถึงกิจกรรมที่จะมาพัฒนาจุดอ่อนให้เข้มแข็งขึ้น เราจึงมองไปที่เรื่องใกล้ตัว พื้นฐานของเด็กๆ เรื่องสุขภาวะเป็นเรื่องใกล้ตัวและเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับทุกคน และที่ผ่านมาเด็กๆ มีปัญหาการใช้ห้องน้ำ เนื่องจากห้องน้ำ ห้องส้วมไม่น่าเข้า ทำให้เด็กต้องอั้นส่งผลทำให้สุขภาพเสีย ทำให้เด็กก้าวร้าวเพราะไม่มีความสุขในการใช้ห้องน้ำทั้งๆ ที่เป็นเรื่องพื้นฐานแท้ๆ ดังนั้นหากเด็กมีความสุขในการใช้ห้องน้ำ ก็จะเป็นสร้างสุขภาพที่ดีให้แก่เขาด้วย

จากฐานปัญหาเรื่องส้วมที่เกิดขึ้นประกอบกับประธานคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนสวนศรียุทธยา เป็นคนทำงานเรื่องส้วม เป็นทูตส้วมอยู่แล้ว จึงทำให้เรามองว่า เรื่องส้วมเป็นเรื่องที่เราสามารถลงมือทำได้จริง เข้าถึงและใกล้ตัว

ปีพ.ศ.2553 ชมรมคนรักส้วมจึงเกิดขึ้นโดยมีครูกลุ่มสุขศึกษาเป็นครูผู้รับผิดชอบดูแล แต่คนลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมจริงๆ จะเป็นเด็กนักเรียน เกิดการดูแลห้องน้ำ ห้องส้วม และการให้ความรู้เกี่ยวกับส้วม สุขภาวะพื้นฐาน”

อาจารย์ดิเรก จันทรวีไล “กิจกรรมการปรับปรุงส้วมเกิดขึ้นโดยมีนักเรียนช่วยกันทำเองตั้งแต่ปรับปรุง รื้อ ซัด ทาสี โดยมีการให้เด็กนักเรียนเสนอแผน เสนอไอเดียกันเข้ามา เด็กคนไหนถนัดเรื่องจัดสวนก็มาช่วยกันออกแบบ ช่วยกันจัด มีการจัดตั้งคณะกรรมการคอยมาตรวจเช็คสภาพห้องส้วมแต่ละหลัง เด็กๆ เองพอเขาเข้ามาร่วมตั้งแต่การปรับปรุง เขาก็รู้สึกหวงแหนรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดการช่วยกัน

ดูแลรักษา ผลลัพธ์นอกจากจะเกิดรูปธรรมความสะอาดของห้องส้วมแล้ว ยังเชื่อมโยงไปถึงการดูแลจัดการขยะ การรักษาสິงแวดล้อม และที่สำคัญเด็กๆ เกิดความเปลี่ยนแปลง มีระเบียบวินัยและรักความสะอาด เกิดเป็นสุขนิสัยที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เด็กๆ ที่เป็นอยู่ในชมรมจาก 20 คนก็เพิ่มขึ้นๆ จนเป็น 50 คน

ห้องน้ำและห้องส้วมที่ดีขึ้น สะอาดขึ้น สิ่งแวดล้อมดีขึ้นเช่นนี้ทำให้ส้วมของโรงเรียนสวนศรีวิทยาได้รับเลือกเป็นส้วมแฮช (HAS) หรือส้วมที่ถูกสุขลักษณะ ส้วมที่มีความสะอาด ปลอดภัย เด็กมีการใช้ส้วมที่ถูกต้อง ทั้งขยะลงถัง และล้างมือทำความสะอาดอย่างถูกต้อง จนเป็นสุขนิสัย เรียกว่าจากส้วมของโรงเรียนสวนศรีวิทยา ก็เกิดการขยายผลไปสู่จุดอื่นๆ”

เด็กๆ ชมรมคนรักส้วม “กิจกรรมที่เราทำเรื่องส้วมนั้น เป็นโครงการที่เริ่มโดยเด็กทำเอง ลงมือเอง ขัดห้องน้ำ ช่วยทาสี เป็นห้องน้ำที่เด็กๆ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ตอนแรกๆ ที่คุณครูมอบหมายให้ทำก็ไม่อยากทำ แต่พอได้ทำแล้วเราก็กู้สึกที่ดี รู้สึกเป็นเจ้าของ โดยมีชมรมคนรักส้วมเข้ามาดูแล สมาชิกมีหน้าที่ตรวจเช็ค ตรงนี้ไม่สะอาด ตรงไหนมีขยะ ซึ่งพอทำเรื่องส้วมแล้ว โรงเรียนก็มีกิจกรรมอื่นๆ ที่ให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วม มีการแบ่งโซนในการดูแล ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน”

สำนึกจิตอาสา สู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

ขณะเดียวกัน นอกจากชมรมคนรักส้มแล้ว ก็ยังมีกิจกรรมโครงการต่างๆ อีกมากมายเกิดขึ้น ทั้งกิจกรรมที่ครูอาจารย์เริ่มเพื่อเสริมสร้างต้นทุนให้แก่นักเรียนและกิจกรรม โครงการ โครงการงานที่เด็กนักเรียนรวมตัวกันสร้างสรรค์ขึ้นมา

อาจารย์ดิเรก จันทรวีไล “จากแบบสำรวจนั้นเราก็เริ่มจัดกิจกรรมเพื่อมุ่งเน้นเสริมสร้างในจุดที่เด็กอ่อนไม่ว่าจะเรื่องการสื่อสารกับผู้ปกครอง เรื่องจิตสาธารณะกับชุมชน เรื่องกิจกรรมและการมีส่วนร่วม โดยมีโครงการ เช่น โครงการพี่ช่วยน้อง โดยเอาแกนนำเด็กที่ผ่านการอบรมนั้นไปเยี่ยมเยียนโรงเรียนประถมที่อยู่ห่างไกล ซึ่งเด็กๆ จะเป็นคนออกแบบกระบวนการเอง ออกเงินกันเอง ครูทำหน้าที่ในการช่วยประสาน

โครงการตามรอยธรรมของพ่อ ที่นำเอาต้นทุนชีวิตไปผนวกเข้ากับปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจของในหลวง โดยให้เด็กไปสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

รวมทั้งโครงการทอดผ้าป่าที่เกิดจากข้อมูลที่สะท้อนจากแบบสำรวจว่า เด็กวัยรุ่นอ่อนเรื่องข้าววัดข้าววา ดังนั้นพอเข้าสู่ช่วงทอดกฐิน เราจึงจัดให้นักเรียนเป็นเจ้าภาพในการทอดกฐิน โดยประธานนักเรียนร่วมกับหัวหน้าห้องทุกห้องเป็นเจ้าภาพ ทำให้เด็กๆ ก็จะไปช่วยกันเรียไร่ทำบุญ รวมทั้งมีการหาข้อมูล หาความรู้เพื่อเข้าใจงานประเพณี งานบุญดังกล่าว”

ครูโรงเรียนสวนศรีวิทยา “กิจกรรมที่เป็นโครงการ ที่เราขับเคลื่อนอยู่ เช่น โครงการรู้เท่าทันความรัก โครงการนี้เป็นโครงการเกี่ยวกับเด็กที่เผชิญสถานการณ์คุณแม่ไว้วางใจ ดังนั้นเราก็จะสอนให้เด็กเข้าใจความสำคัญของการควบคุม การคุมกำเนิด เพราะต้องบอกว่าเราจะห้ามเด็กไม่ให้มีแฟน เราห้ามไม่ได้ดังนั้นเราต้องสอนให้เขา รู้เท่าทันว่าความรักในช่วงวัยรุ่นของเขานั้นเป็นอย่างไร โดยให้เด็กๆ ในวัยเดียวกันเป็นคนทำกิจกรรม ตั้งแต่ดูสภาพบริบทปัญหา แล้วก็เอาปัญหาต่างๆ มานั่งคุยกัน”

เด็กนักเรียน โรงเรียนสวนศรีวิทยา “จากการที่คุณครูจัด ปรกาศให้ริเริ่มทำโครงการ ทำให้นักเรียนมีการรวมกลุ่มกันและจัดทำโครงการขึ้น ใจเชื่อว่าโครงการเสริมต้นทุนชีวิตสร้างแนวคิดเชิงบวก โดยมีการจัดกิจกรรมเข้าค่าย ซึ่งโครงการนี้ประกอบด้วยกิจกรรม 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 ฐานโซเซียลเน็ตเวิร์ก เป็นฐานเกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านอินเทอร์เน็ตว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร กิจกรรมที่ 2 ฐานการเล่าเรื่อง โดยให้น้องๆ ได้วาดภาพที่สื่อถึงแนวคิดเชิงบวกในชีวิตประจำวัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน กิจกรรมที่ 3 ฐานชมวิดีโอาร์ โดยทางเราจะคัดเลือกวิดีโอาร์สะท้อนชีวิต สะท้อนสังคมมาฉายให้น้องๆ ได้รู้จักการใช้ชีวิตในสังคมว่า การใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันนี้มีอะไรที่ควรระวังและมีอะไรที่เราควรทำ

กิจกรรมที่ 4 ฐานยาเสพติด เนื่องจากวัยรุ่นเป็นช่วงหัวเลี้ยว หัวต่อ อยากรู้อยากลอง เด็กจำนวนไม่น้อยหันหน้าไปพึ่งยาเสพติด หรือมีกลุ่มเพื่อนบางกลุ่มที่ชักจูงไปเสพยา ดังนั้นทางเราก็ได้มีการจัดฐานนี้ให้กับน้องๆ เพื่อทำให้รู้เรื่องยาเสพติดว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เราควร จะปลูกฝังให้กับเขาตั้งแต่ยังเล็กก่อนที่น้องเขาจะกลับตัวไม่ได้”

เสริมสร้างต้นทุนสุขภาวะ สุขนิสัย

ขยับสู่การสร้างต้นทุนชีวิต วิธีชุมชน

จากการเสริมสร้างต้นทุนสุขภาวะ สุขนิสัยให้แก่เด็กๆ โดยผ่านการทำกิจกรรมเรื่องส้วมที่มีชมรมคนรักส้วมเป็นฐานในการสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กนักเรียนในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์สำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและฝึกระเบียบวินัยแก่ตัวเด็กเอง รวมทั้งกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อมุ่งสร้างพลังตัวตน สำนึกจิตอาสา สำนึกสาธารณะและการมีส่วนร่วมให้แก่เด็กๆ แล้ว

จุดอ่อนที่สำคัญอีกอย่างที่สะท้อนจากแบบสำรวจ คือ ชุมชนทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า จุดอ่อนเรื่องชุมชนนั้นไม่ใช่เป็นจุดอ่อนของเด็กโรงเรียนสวนศรีวิทยาเท่านั้น หากแต่ นี่เป็นปัญหาหาร่วมกันของสังคมไทยและระบบการศึกษาที่ว่าได้

ดังที่ นพ.สุริยเดว ทรีปาตี กล่าวไว้ว่า “การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 20 เป็นการสอนที่ย้ายอยู่กับที่ ฝึกให้คล่องแคล่วในการแก้ปัญหาที่จำเจด้วยรูปแบบเดิม เทคนิคการเรียนการสอนก็เน้นท่องจำมากกว่าเรียนรู้ และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นการเรียนที่ห่างไกลชีวิต ห่างไกลจากเรื่องราววิถีของชุมชนของเด็กๆ เอง ข้ำร้ายระบบการศึกษายังไม่ได้ทำให้ลูกหลานเลี้ยงดูพ่อแม่ได้ ลูกหลานถูกฝึกให้กลายเป็นคนอื่น สืบบ้านตนเอง ไม่มีเวลาเหลือที่จะเรียนรู้ ฝึกวิชาชีพ วิชาชีวิต สถานการณ์เช่นนี้ จะเหลือวัฒนธรรมไว้ให้ใครดู เมื่อลูกหลานละทิ้งถิ่นฐานของตนเอง”

สิ่งที่สะท้อนจาก นพ.สุริยเดว ทรีปาตี เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับท้องถิ่น อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ก็เผชิญสถานการณ์เช่นนี้ไม่ต่างกัน ด้วยฐานปัญหา และด้วยข้อมูลเด็กที่สะท้อนจากแบบสำรวจทำให้โรงเรียนสวนศรีวิทยาทวนกลับมามองเรื่องราวเหง้า วิถีของชุมชน เกิดการพูดคุยกันอย่างจริงจังและมองเห็นร่วมกันว่า วิถีความเป็นหลังสวนหรืออัตลักษณ์ของคนหลังสวนนั้นหนีไม่พ้น “การขึ้นโจนชิงธง”

ไปรมา พรหมมาศ

อนงค์ ไป๋ขันเงิน

คำนึ่ง กุลมัลย์

ดิเรก จันทรวีไล

นันทนา แพละออง

แห่พระ - แข่งเรือ - ขึ้นโขน - ชิงธง

สำหรับคนอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพรแล้ว ‘ประเพณีแห่เรือยาวขึ้นโขนชิงธง’ เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนริมฝั่งแม่น้ำหลังสวนที่สืบสานกันมาหลายรุ่นหลายชั่วอายุ

การขึ้นโขนชิงธงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ และเป็นองค์ความรู้หัวใจสำคัญของการขึ้นโขนชิงธงจึงไม่ใช่เป็นเพียงแค่ประเพณีการแข่งขัน แต่งานประเพณีนี้ คือ พื้นที่ที่บ่งบอกถึงตัวตนของคนหลังสวน เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงคุณค่าความเป็นชุมชน กลุ่มก้อน และเป็นพื้นที่ในการเชื่อมร้อยคนหลังสวนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ลงมือลงแรงกันคนละเล็กคนละน้อย

‘ประเพณีแห่เรือยาวขึ้นโขนชิงธง’ นั้น จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถอ้างอิงได้ว่าการแข่งขันเรือยาวที่เมืองหลังสวนนั้นมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ...นับตั้งแต่เมื่อสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ในช่วงออกพรรษา และปรากฏหลักฐานการแข่งขันครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยพระองค์ทรงเสด็จประพาสทางชลมารคถึงเมืองหลังสวน ซึ่งในขณะนั้นมีฐานะเป็นเมืองจัตวาขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม ร.ศ.108 (พ.ศ.2432) พระยาจรรุญราชโกศการ (คอมชิมเด็ก ณ ระนอง) เจ้าเมืองหลังสวนขณะนั้น ได้จัดขบวนเรือรับเสด็จจากปากอ่าวไทย เพื่อนำเรือกลไฟพระที่นั่งทอนนิครอพต์มาตามลำน้ำหลังสวน และเสด็จประทับแรมที่ตำบลขันเงิน หนึ่งในขบวนเรือที่รับเสด็จในคราวนั้น คือ เรือมะเขือย่า สังกัดวัดดอนชัย ซึ่งเป็นเรือยาวที่ใช้ในการแข่งขันและครองความเป็นเลิศอยู่เสมอ ในสมัยนั้น(ปัจจุบันเรือลำนี้ยังอยู่ในสภาพดีเก็บรักษาอย่างดี ไม่ได้ใช้ในการแข่งขัน แต่จะใช้เป็นเรือเกียรติยศ นำขบวนเรือพาเหรดในการเปิดสนามแข่งขันทุกปี)

โดยการแข่งขันเรือยาวในระยะแรกๆ ยังไม่มีการมอบรางวัลใดๆเป็นการแข่งขันเพื่อความสนุกสนาน หลังจากที่ได้ทำบุญตักบาตรในตอนเช้า สมัยก่อนพายุชนะ 1 ได้รับผ้าแถบ 1 ผืน และเมื่อได้รับผ้าแถบมาแล้ว นายหัวเรือจะนำมาผูกไว้ที่โชนเรือ ชนะหลายเที่ยวก็จะได้ผ้าแถบหลายผืน และเมื่อเลิกพายแล้ว ก็จะนำผ้าแถบเหล่านี้ไปเย็บติดกันเป็นผ้า幔ถวายเป็นวัดต่อไป ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ เรือมีความยาวมากขึ้นใช้ฝีพายมากขึ้น และในปี พ.ศ.2482 ได้มีขันท่านพานรองของพระบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตยทิพย์อาภาผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในสมัยนั้น ซึ่งมีเงื่อนไขว่าต้องชนะเลิศติดต่อกัน 3 ปี จึงจะได้รับขันท่านพานรองเป็นกรรมสิทธิ์

ทั้งนี้ ในสมัยก่อนเรือพายที่แข่งขันไม่ได้กำหนดจำนวนฝีพาย เช่นในปัจจุบัน แต่บางประเภทเป็นเรือเพรียวและเรือยาว โดยเรือที่มีฝีพาย 10 - 20 ฝีพายจัดเป็นประเภทเรือเพรียว และเรือที่มีฝีพาย 20 ฝีพายขึ้นไปจัดเป็นเรือประเภทเรือยาว ในสมัยนั้นไม่มีกฎกติกาอันใดแม้แต่ลู่สายน้ำก็ยังไม่มีการแข่งขันกันเพื่อสนุกสนานเท่านั้น

จนกระทั่ง ปี พ.ศ.2506 นายถ้วน พรหมโยธา ข้าราชการกรมโยธาธิการ ซึ่งเป็นชาวจังหวัดชุมพร ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานโล่รางวัลชนะเลิศการแข่งขัน และโล่รางวัลชนะเลิศประกวดเรือประเภทสวยงามจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อทั้งสองล้นเกล้าพระบรมราชานุญาตแล้ว สำนักพระราชวังได้แจ้งให้จังหวัดชุมพรและคณะกรรมการจัดงานประเพณีแห่พระแข่งเรืออำเภอลำสนวน ส่งตัวแทนไปรับจังหวัดชุมพรจึงขอความกรุณาให้พลเอกกรวย สุทธานินทร์ เป็นตัวแทนเข้ารับพระราชทานโล่รางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และได้อัญเชิญโล่พระราชทานมาอำเภอลำสนวน และทำการแข่งขันเรือยาวในปีพ.ศ. 2507 และสืบต่อมาจนปัจจุบัน (ที่มา : สุจิตต์รงานประเพณีแห่พระแข่งเรือ อำเภอลำสนวน)

หลักสูตรท้องถิ่น

การแข่งขันเรือยาวขึ้นโขนชิงธงจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และแน่นอนว่าคือหัวใจสำคัญที่เชื่อมร้อยสังคม ชุมชนหลังสวนให้เหนียวแน่นกลมเกลียว การแข่งขันเรือยาวขึ้นโขนชิงธง เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาหลายรุ่น และเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความสามัคคีของชุมชน

พงษ์ศักดิ์ ฉิงสุวรรณ์โรจน์ “จากเรื่องส้วม เรามองเรื่องการขยาย ขยายจากเรื่องของตัวเด็กไปสู่เรื่องของส่วนร่วม เรื่องของชุมชน เรื่องที่ทำแล้วสามารถดึงให้เด็กรักท้องถิ่นของเขา

เราเห็นความสำคัญของการขึ้นโขนเพราะสำหรับคนหลังสวนแล้ว ประเพณีการขึ้นโขนนั่นเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นหลังสวน เรียกว่าเป็นหัวใจจิตหัวใจของคนหลังสวนก็ว่าได้ ขณะเดียวกัน สภาพแวดล้อม ที่ตั้งของโรงเรียนสวนศรีวิทยาเอง แม่น้ำหลังสวนก็อยู่ด้านหน้าโรงเรียน มีกองเชียร์ มีฝีพายที่เป็นเด็กโรงเรียนสวนศรีวิทยา มีพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับเรือและการขึ้นโขน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นต้นทุนที่สำคัญทั้งนั้น เป็นต้นทุนที่เราจะใช้ในการสร้างความรักถิ่น ดึงเด็กให้กลับมาตั้งอยู่ในวิถีทาง รากเหง้าของเขา”

การขึ้นโขนชิงธง เป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนสวนศรีวิทยา มีกระบวนการเรียนและการสอนเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์ประเพณี การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นโขน ทั้งการพายเรือ การทำเรือ รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมที่ก่อเกิดขึ้นจากประเพณีการขึ้นโขน

คำนี้ ฤๅมลายี ปรมาญชาบ้านอำเภอลังสวน “สำหรับ คนหลังสวน งานประเพณีแห่พระ ขึ้นโชน จึงง เป็นแหล่งรวมของต้น ทุนชีวิตทุกด้าน ทั้งความรักใคร่ ความสามัคคี ความมีน้ำใจ และวิถี วัฒนธรรม

ผู้เฒ่าผู้แก่ท่านเล่าสืบต่อกันมาว่า วิถีคนหลังสวนนั้น เราเป็น ชุมชนติดน้ำ มีแม่น้ำหลังสวนเป็นแม่น้ำสำคัญ เมื่อก่อนนี้ เราสัญจรไป มาหาสู่กันโดยการใช้เรือ ช่วงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หรือออกพรรษา ทอดกฐิน เราจะไปวัดกัน หลังจากทำบุญทางศาสนาเสร็จแล้ว ก็จะมี กิจกรรมสนุกสนานร่วมกัน จึงเกิดการแข่งเรือขึ้น เรือลำไหนชนะก็ได้ ผ้าขาวม้าไป

จนหลังๆ การแข่งเรือก็กลายเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านหลังสวน ทำมาตลอด และหลังๆ เริ่มหาเรือชนะไม่ได้ เพราะเรือเข้าเส้นชัย พร้อมๆ กัน ทำให้ต้องหาวิธีการในการหาผู้ชนะ เลยเอาไม้มาปักเอาธง มาผูกจนกลายเป็นการชิงธง คนที่จะชิงธงได้ก็ต้องขึ้นไปบนหัวโชนของ เรือ โดยหัวใจสำคัญของการขึ้นโชน คือ ความพร้อมเพรียง ความ สามัคคีของฝีพาย เป็นความรู้ที่จะต้องมีการเรียน มีการสอนกัน

แม้ว่างานขึ้นโชนจะจัดช่วงออกพรรษา ทอดกฐิน แต่นี่ต้องใช้ ระยะเวลาในการเตรียมตลอดทั้งปี ชาวบ้านเตรียมขุดเรือแข่ง เตรียม ฝีพาย เตรียมจัดเรือพระบาทเพื่อร่วมในขบวนแห่ ทั้งดอกไม้ประดับ ประดา ทั้งคนร่วมขบวน ทั้งขบวนกลองยาว

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความรู้ของคนหลังสวนที่ลูกที่หลานต้องรู้ ต้องเข้าใจถึงวัฒนธรรมของตนเอง ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่โรงเรียน จะนำเอาประเพณีนี้ไปจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

ขึ้นใจที่มีความรู้อะไรบ้างนั้น เรียกว่ามีมากมาย ตั้งแต่ความรู้เรื่องเรือ จะทำเรือแข่งต้องรู้จักตั้งแต่การเลือกไม้ ก่อนจะเลือกไม้ก็ต้องเข้าใจการปลูก การเติบโตของไม้ที่จะใช้ เราจะปลูกไม้ตะเคียนทองอย่างไร จะคอยตัดแต่งกิ่งให้ไม้ลำต้นตรงได้อย่างไร ไม้ดีที่จะทำเรือได้ดี ต้องมีลักษณะอย่างไร สังเกตดูอย่างไร เช่น ไม้ต้องไม่มีโพรงตาไม้ไม่มี ไม่มีอากาศข้างใน พอไม้โตแล้วจะนำมาใช้ทำเรือ จะต้องทำพิธีบวงสรวงไหว้เจ้าแม่ย่านาง จะใช้ช่างมาลากไม้อย่างไร ทำช่วงเวลาไหน”

จากสวนศรีสู่ประสาทนิกกร
ความสัมพันธ์บนลำน้ำหลังสวน

การขึ้นใจน จึงไม่ใช่เพียงประเพณีสำหรับคนหลังสวน และไม่ใช่เพียงความรู้ที่อยู่ในตำราเท่านั้น หากแต่ เป็นคลังความรู้ขนาดใหญ่ เป็นพื้นที่เรียนรู้ที่มีห้องเรียนที่หลากหลายและกว้างขวาง เป็นความรู้ที่มีชีวิต มีลมหายใจ และเคลื่อนไหวอยู่เสมอโดยคนหลังสวน

เมื่อการขึ้นใจน เป็นวิถี เป็นอัตลักษณ์ร่วมของคนลุ่มน้ำหลังสวนเช่นนี้ การเชื่อมร้อย โยงใยกันของโรงเรียนสวนศรีวิทยาและโรงเรียนวัดประสาทนิกกร จึงเกิดขึ้น

อาจารย์ดิเรก จันทรวีไล “ขณะที่โรงเรียนสวนศรีวิทยา ยังขับเคลื่อนงาน ทำกิจกรรม ทำโครงการด้านการสร้างเสริมต้นทุนชีวิต เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เราเริ่มมองเห็นความสำคัญที่ว่าปัญหา เรื่องเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นนั้น หากจะมาแก้ไขปัญหาที่ระดับมัธยม นั้นอาจจะไม่ใช่คำตอบ เพราะจริงๆ แล้ว ระดับประถมศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างต้นทุนต่างๆ ที่เข้มแข็งให้แก่เด็กๆ

ดังนั้นเมื่อเด็กพลัสมีการปรับกระบวนการทำงานที่มาทำงานกับเด็กระดับประถม โรงเรียนสวนศรีวิทยา ต้องมองเรื่องการทำงาน บูรณาการมัธยมกับประถม โดยมีการประสานเชื่อมโยงไปยังโรงเรียน วัดประสาธนิกร โดยปัจจัยที่เลือกโรงเรียนวัดประสาธนิกรนั้น เนื่องจากโรงเรียนวัดประสาธนิกรเป็นโรงเรียนระดับประถมที่มีบริบทที่คล้ายคลึง ตั้งอยู่ใกล้เมืองเหมือนกัน อีกทั้งมีเด็กหลายคนที่จบระดับประถมจากโรงเรียนนี้ก็เข้ามาเรียนต่อที่โรงเรียนสวนศรีวิทยา

ปี พ.ศ.2554 การทำงานเชื่อมร้อยกันจึงเกิดขึ้น โดยโรงเรียนสวนศรีวิทยานำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับโรงเรียนวัดประสาธนิกร การทำงานในช่วงแรกๆ ก็เริ่มต้นจากการที่คณะทำงานของโรงเรียนสวนศรีวิทยาจะลงพูดคุยทำความเข้าใจร่วมกับผู้อำนวยการ และครูอาจารย์โรงเรียนวัดประสาธนิกร มีการจัดประชุมร่วมกัน ใช้เวทีในการสื่อสารพูดคุยแลกเปลี่ยนทั้งประสบการณ์และบทเรียน จนเกิดกระบวนการในการสร้างทีม และสร้างกลุ่มในการทำงาน โดยใช้ประเด็นร่วมกัน คือ อัตลักษณ์ความเป็นคนหลังสวน ซึ่งก็คือเรื่อง การขึ้นใจนั่นเอง”

ต้นทุนชีวิตกับโรงเรียนวัดประสาธนิกร

โรงเรียนวัดประสาธนิกร เดิมวัดได้เปิดทำการสอนนักเรียน โดยใช้ศาลาวัดเป็นที่เล่าเรียน ตั้งแต่ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2475 พระพวง วุฒิสำโร เป็นครูใหญ่ เปิดสอนเฉพาะนักเรียนชาย จนกระทั่ง วันที่ 1 มิถุนายน 2479 จึงได้ยกฐานะเป็นโรงเรียนประชาบาล เรียกว่า โรงเรียนประชาบาล ตำบลขันเงิน1 (วัดปากสระ) พระพวง วุฒิสำโรขอลาออก ทางราชการได้ขอแต่งตั้ง พระเอือบ ฐานิสสรุ รักษาราชการแทนครูใหญ่ ต่อมา นายอรุณ อรุณโชติ ครูประชาบาลตำบลบางยี่โร 1 (วัดด่านประชากร) มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ และเปิดรับนักเรียนชาย-หญิง เข้าเล่าเรียน โดยตั้งอยู่ ต.ขันเงิน อ.หลังสวน จ.ชุมพร (<http://school.obec.go.th/watprasatnigon>)

อาจารย์ลักขชาย มลอุ่น ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประสาธนิกร “สำหรับโรงเรียนวัดประสาธนิกรนั้น ก่อนนี้เราเปิดสอนเฉพาะระดับอนุบาลจนถึงระดับประถมศึกษา แต่เพิ่งมีการขยายโอกาส โดยเปิดสอนจนถึงระดับมัธยมตอนต้น ซึ่งเด็กก็จะโตขึ้น และส่วนมากก็จะเป็นเด็กที่สอบเข้าโรงเรียนสวนศรีวิทยาไม่ได้

ถามว่าต้นทุนชีวิตคืออะไรนั้น ต้องบอกว่าตอนที่เริ่มแรกๆเมื่อปีพ.ศ.2554 นั้นยังไม่เข้าใจ จนได้ไปเข้าอบรมก็เกิดความเข้าใจมากขึ้น โดยเข้าใจว่าเป็นการสร้างทักษะชีวิตให้กับเด็ก”

อาจารย์นันทนา แผละออง ครูโรงเรียนวัดประสาธนิกร “โดยหลังจากอบรมกลับมาแล้วมีเก็บข้อมูลแบบสำรวจ ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-6 ที่มีจำนวน 500 กว่าคน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับประถม 1-3 ใช้วิธีการเอาแบบสำรวจขึ้นจอบแล้วให้พี่เลี้ยงซึ่งเป็นเด็กระดับชั้นมัธยมอ่านให้น้องฟังแล้วตอบ ส่วนระดับประถม 4-6 นั้นใช้วิธีการเอาแบบสำรวจขึ้นจอบแล้วให้เด็กอ่านเอง

ผลที่เกิดขึ้นคือ เราพบข้อมูลว่าจุดอ่อนคือพ่อแม่ไม่มีระเบียบวินัยในการกำหนดเวลากลับบ้านของลูกๆ อีกทั้งโรงเรียนขาดการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของชุมชน จากข้อมูลเช่นนี้ เราจึงจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อสร้างเสริมจุดอ่อน โดยทำกิจกรรมในรูปแบบของการสร้างฐานการเรียนรู้ต่างๆ ที่บูรณาการกับชุมชน เน้นการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เช่น การกวนมั่งคุด การอบและแช่น้ำ เป็นต้น แม้ว่าเราจะทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนมากขึ้น แต่ก็ต้องบอกว่าเรายังมีข้อจำกัด เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตเมือง ที่มีความหลากหลายค่อนข้างมาก ทั้งเด็กหลากหลายชุมชนหลากหลาย ปัจจัยนี้ทำให้เราไม่เห็นจุดโฟกัสพื้นที่ชุมชนที่จะสร้างกระบวนการด้วย”

อาจารย์ลักขิไทย มลอ่อน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประสาธนิกร “จากข้อมูลที่สะท้อนจากแบบสำรวจ เราก็มาคิดเรื่องกิจกรรม/โครงการที่จะเสริมสร้างต้นทุนให้เด็กๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ โดยเราทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน มีการลงไปเยี่ยมคนชราในชุมชนโดยไปที่จังหวัดชุมพร โดยมีนักเรียนกลุ่มหนึ่งไปเยี่ยมบ้านคนชราแล้วก็ทำอาหารไปเลี้ยง ไปดูแลคนชรา ทำกิจกรรมหน้าบ้านนำมองร่วมกันดูแลรักษาความสะอาด สิ่งแวดล้อมต่างๆ ของชุมชนโรงเรียน”

ครูโรงเรียนวัดประสาธนิกร “นอกจากนี้ก็มีการทำโครงการธนาคารความดี มีการจดบันทึกความดีของแต่ละคนแต่ละวันว่าใครเจอสิ่งของ หรือเจอเงิน เจออะไรแล้วมาส่งคืนครูบ้าง ก็จะมีการลงบันทึกความดีเอาไว้ เด็กบางคนเขาเจอเงิน 400 - 500 บาท เขาก็ไม่เอา เราก็จะลงบันทึกความดีให้

โครงการธนาคารโรงเรียนเป็นการสร้างต้นทุนชีวิตในเรื่องของการออม เพราะว่าเด็กเขาจะเหลือเงินจากการทานขนมแต่ละวันเอามาฝากทุกวัน วันละ 2 บาท 3 บาท หรือ 5 บาท จนตอนนี้ธนาคารโรงเรียนมีเงินออมของเด็กนักเรียนเกือบจะ 3 ล้านบาทแล้ว โดยเด็กบางคนก็ออมมาตั้งแต่เรียนอนุบาลจนเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ 3

อย่างโครงการหน้าบ้านนำมองเราก็จัดกิจกรรมที่ว่าบ้านไหนในชุมชนที่มีหน้าบ้านสะอาดสะอาด มีต้นไม้ ปีหนึ่งเราก็จะมอบเงินให้ 500 บาท และมีป้ายติดให้ที่หน้าบ้านเลยว่าเป็นหน้าบ้านนำมอง เป็นกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างมาก”

ทีมที่ตกแต่งเรือพระบก ทีมน้องแต่งตัวร่วมขบวนเรือ

ส่วนในระดับของการขับเคลื่อนสร้างเสริมต้นทุนชีวิตอย่างบูรณาการระหว่างประถมศึกษาและมัธยมนั้น การเชื่อมร้อยกันระหว่างโรงเรียนสวนศรีวิทยาและโรงเรียนวัดประสาธนิกร เรียกได้ว่าเป็นการเชื่อมร้อยหลายระดับ ทั้งระดับของความสัมพันธ์ของทั้งสองโรงเรียนที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง การเชื่อมในระดับความสัมพันธ์ของครูอาจารย์ในโรงเรียนที่มีความรู้จักมักจี่กันมาก่อน การเชื่อมในระดับการใช้เครื่องมือแบบสำรวจต้นทุนชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการเชื่อมร้อยในระดับท้องถิ่น ความเป็นคนหลังสวนที่มีวิถีภูมิปัญญา อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ภาคภูมิใจร่วมกันอย่างการขึ้นโจน

อาจารย์ดิเรก จันทรวีไล อาจารย์ประจำโรงเรียนสวนศรีวิทยา ผู้รับผิดชอบโครงการ “งานขึ้นโขนเป็นเป้าหมายร่วมกันของทั้งสองโรงเรียน โดยก่อนที่จะถึงวันงานประเพณี ทั้งสองโรงเรียนก็จะมีกระบวนการร่วมกัน เด็กๆ ไปสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการขึ้นโขน ทำไมถึงเรียกว่าขึ้นโขน ประวัติศาสตร์ความเป็นมาเป็นอย่างไร เรือแต่ละลำกว่าจะได้มาทำอย่างไรบ้าง ใช้ไม้อะไร มีวิธีการอะไรบ้าง และวัฒนธรรม งานบุญที่เกี่ยวข้องกับมีอะไรบ้าง เช่น การทำขวัญเรือ ทำอย่างไรทำไมต้องทำ การตัดกบตรเทโว ทำไมถึงเรียกเช่นนี้

นอกจากจะสร้างการเรียนรู้ผ่านการสืบค้นข้อมูลแล้ว เรายังให้เขาเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กๆ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณี อย่างโรงเรียนวัดประสาธน์กรจะมีขบวนกลองยาวร่วมในขบวนแห่เรือพระบาท กลุ่มพี่ๆ จากโรงเรียนสวนศรีวิทยาก็จะมาช่วยจัดดอกไม้ ช่วยกันตกแต่งเรือพระบาทร่วมกับน้องๆ ครูอาจารย์ของโรงเรียนวัดประสาธน์กร การมาทำกิจกรรมร่วมกัน มีเวลาร่วมกันก็เกิดความสัมพันธ์ ความรู้สึกที่ดีต่อกัน ความรู้สึกของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”

เด็กนักเรียนโรงเรียนสวนศรีวิทยา “เราได้เรียนรู้เรื่องการขึ้นโขน เพราะเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในวิชาท้องถิ่นของเรา ที่เป็นการเรียนผ่านหนังสือและการลงไปสืบค้นความรู้เรื่องขึ้นโขนจากชุมชนต่างๆ ทำให้เราก็กเกิดความภูมิใจมากแล้วกับการเป็นคนหลังสวน

ที่ผ่านมา โรงเรียนสวนศรีฯ เข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีขึ้นโขน โดยการส่งเรือเข้าแข่งขันซึ่งจะมีการฝึกเด็กนักเรียนให้เป็นฝีพาย โดยส่วนมากก็จะเป็นเด็กผู้ชายร่างกายแข็งแรงเพราะต้องมีการฝึกฝนฝึกซ้อมกันเป็นปีๆ

เมื่อโรงเรียนสวนศรีวิทยาและโรงเรียนวัดประสาธน์กร มีกิจกรรมร่วมกันในเรื่องงานประเพณีขึ้นโขน เราก็กเลยได้มาร่วมงานที่ไม่ใช่ในฐานะคนดูแต่เป็นส่วนหนึ่งของงานด้วย โดยทางโรงเรียนวัด

ประสาธนิกรมีการจัดขบวนกลองยาวและเรือพระบกเข้าร่วม เราก็
จะมาคอยช่วยดูแลน้องๆ และไปช่วยชาวบ้าน ช่วยคุณครู และน้องๆ
ประดับตกแต่งเรือ

การเข้ามาร่วมกิจกรรมแบบนี้เรารู้สึกสนุกที่ได้ทำ และได้เจอกับ
น้องๆ ที่มาทำงานมาลงมือลงแรงร่วมกัน ดังนั้นการที่โรงเรียนมา
ร่วมมือกัน นอกจากจะได้ความรู้เรื่องการทำเรือพระบกแล้ว ยังทำให้
เราเกิดความรู้สึกว่าเหมือนมาช่วยเหลือน้องๆมากขึ้น เป็นพี่เป็นน้องกัน”

“หาต้นทุนเงินตรา ต้องหาที่ธนาคารพาณิชย์
หาต้นทุนชีวิต ต้องมาหาในงานประเพณี
แห่พระ แ่งเรือ หลังสวน ชุมพร”

คำนี้้ง กุลมัลย์

เปลี่ยนจาก “ผู้ดู” เป็น “ผู้ทำ”

เปลี่ยนจาก “ความชื่นชม” เป็น “รู้สึกเป็นเจ้าของ”

ต้นทุนชีวิตที่สำคัญที่สุดนั้น คือ ต้นทุนด้านพลังตัวตน พลังนี้เป็นพลังของชีวิตที่จะก่อให้เกิดการใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์ ตัวตนนั้นสร้างได้จากการเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต การเรียนรู้จากการลงมือทำ โดยมีครอบครัว ชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญ

ในฐานะคนหลังสวน ...อำเภอที่มีการจัดงานประเพณีแข่งเรือขึ้นโจนชิงธงที่มีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงไปทั่วประเทศเช่นนี้ ความภาคภูมิใจต่อชื่อเสียงที่เกิดขึ้นเป็นความภาคภูมิใจแบบหนึ่ง หากแต่ความภาคภูมิใจในรากเหง้าก็เป็นความภาคภูมิใจอีกแบบหนึ่ง

ในฐานะผู้ร่วมงาน หรือผู้ชมนั้น ความอึดเอมใจที่เกิดขึ้นย่อมหนีไม่พ้นความอึดเอมใจที่เกิดจากบรรยากาศสนุกสนาน ตื่นเต้นของงานประเพณี หากแต่ในฐานะผู้ลงมือทำแล้วละก็ ความอึดเอมใจย่อมเกิดขึ้นเป็นเท่าทวีคูณเป็นความอึดเอมใจในความเป็นเจ้าของ เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของคุณค่าที่เกิดขึ้นตรงหน้า

เด็กนักเรียนโรงเรียนสวนศรวิทยาและโรงเรียนวัดประสาธนิกร “สำหรับเราแล้ว จากปีก่อนๆ เราเป็นแค่ผู้ดู แต่ปีนี้เราเป็นผู้ทำ เกิดความภาคภูมิใจและมีการส่วนร่วมกับงานอย่างมาก เป็นความภูมิใจที่ต้องบอกพ่อกับแม่ด้วย ...ที่พ่อกับแม่รู้ เขาก็เกิดความภาคภูมิใจร่วมไปกับเราด้วย เหมือนเป็นการทำบุญร่วมกันจริงๆ การที่เห็นทุกคนลงมือลงแรงทำงานร่วมกันนั้นมีคุณค่ามากๆ การขึ้นโชนจึงจริงจึงเป็นการทำบุญสีขาว ..บุญที่ไม่ได้หวังอะไร นอกจากความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของร่วมกันมีความสุขและภูมิใจร่วมกันในความเป็นคนหลังสวน”

“ยิ่งเราได้ศึกษาหาข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับงานขึ้นโชนมาด้วย พอมาร่วมงานเรายังมีความเข้าใจต่อวัฒนธรรมประเพณีนี้มากยิ่งขึ้น เข้าใจว่างานขึ้นโชนไม่ใช่แค่งานประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเท่านั้น แต่เป็นวิถีเป็นวัฒนธรรมของเราด้วย พอเข้าใจแบบนี้ รู้สึกแบบนี้แน่นอนว่า ในปีหน้า ปีต่อไป ก็จะเข้าร่วมงานนี้อีก อยากจะเข้าร่วมทำกิจกรรม มาเป็นอาสาสมัคร มาลงแรงช่วยงานต่างๆ ที่แม้ว่าจะเรียนจบไปแล้วก็จะกลับมาช่วย กลับมาช่วยงานขึ้นโชนอีก”

ปัจจัยหนุนเสริม - สร้างกระบวนการต้นทุนชีวิต

เด็กและเยาวชน

ต้องบอกว่า กระบวนการเชื่อมร้อยการทำงานร่วมกันในเรื่อง การเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนของโรงเรียนสวนศรีวิทยา และโรงเรียนวัดประสาธนิกร ปัจจัยสำคัญก็คือตัวเด็กนักเรียนเองที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วม ขณะเดียวกันปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนผลักดันจนเกิดการขับเคลื่อนปฏิบัติการที่ขาดไม่ได้เลย คือ เหล่าผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่มองเห็นถึงความสำคัญและเปิดใจต่อเรื่องต้นทุนชีวิต นับตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรครู คณะกรรมการสถานศึกษา อันเป็นคณะทำงานที่เข้มแข็งรวมทั้งมีการสนับสนุนจากครอบครัว ผู้ปกครอง ชุมชนที่ให้ความร่วมมืออย่างดี

กรณีโรงเรียนสวนศรีวิทยา อาจารย์ไพศาล จินดาพงศ์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนสวนศรีวิทยา และอาจารย์ไพเราะ พรหมมาศ อดีตรองผู้อำนวยการโรงเรียนสวนศรีวิทยา ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการทำให้เรื่องการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนเคลื่อนสู่โรงเรียน นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นที่อยากจะแก้ไขปัญหาเรื่องเด็กโดยใช้เวทีที่ให้ผู้เชี่ยวชาญมาพูดมาคุย จนกระทั่งเวทีที่เชิญ นพ.สุริยเดว ทรีปาตี มาพูดคุยให้ความรู้และจุดประกายเรื่องต้นทุนชีวิต ความตื่นตัว มุมมองความคิดที่เปิดกว้างและตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาเด็กนักเรียนของอดีตผู้อำนวยการโรงเรียนท่านนี้ทำให้เกิดการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายของโรงเรียน จนโรงเรียนสวนศรีวิทยาได้เข้ามาร่วมโครงการบูรณาการต้นทุนชีวิตสู่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน(พ.ศ.2552 - 2554)

ขณะเดียวกัน ฐานพลังที่สำคัญและเป็นจุดเด่นอย่างมากของโรงเรียนสวนศรีวิทยา ก็คือบุคลากรครูที่เป็นทั้งตัวตั้งตัวตีและผู้ลงมือปฏิบัติการอย่างจริงจัง เข้ามาร่วมทำงานตั้งแต่การเป็นผู้รับผิดชอบโครงการและผู้ลงมือปฏิบัติการ ที่ปรึกษาโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ของเด็กๆ เช่น อาจารย์ยัดิเรก จันทรวีไล เป็นต้น หรือครูอาจารย์ที่มี

ความรู้ความเข้าใจจนสามารถบูรณาการเรื่องต้นทุนชีวิตเข้ากับวิชาการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้ การมีคณะกรรมการสถานศึกษาที่เข้าอกเข้าใจและเห็นพลังของต้นทุนชีวิตยังเป็นปัจจัยหนุนเสริมที่สำคัญในการนำเอาเครื่องมือแบบสำรวจต้นทุนชีวิตมาปฏิบัติการใช้ในโรงเรียน จนเกิดกิจกรรม/โครงการต่างๆ ตามมาเพื่อจะเสริมพลังในด้านต่างๆ ให้แก่เด็กนักเรียน

อนงค์ โปชันเงิน รองประธาน คณะกรรมการสถานศึกษา “กรรมการสถานศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องต้นทุนชีวิต เพราะเรามองว่านี่เป็นเรื่องจำเป็นอย่างมาก คำว่าต้นทุนชีวิตนั้นเป็นคำที่มีความหมายกว้างและหลากหลายมาก ...กระบวนการและเครื่องมือของต้นทุนชีวิตทำให้เราเข้าถึงและเข้าใจเด็กมากขึ้น เพราะเด็กมีความหลากหลาย บางคนขาดครอบครัว บางคนพ่อแม่ทำแต่งาน บางคนพ่อแม่หย่าร้าง แบบสำรวจจะช่วยให้เราทราบว่าเด็กขาดอะไร และเขาต้องการอะไร ดังนั้นที่ผ่านมามีกรรมการสถานศึกษาจึงเห็นพลังและความสำคัญในเรื่องนี้อย่างมาก โดยทางคณะกรรมการสถานศึกษาเองก็มีนโยบายเน้นการมีส่วนร่วมอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเรื่องเป็นอะไร หากทางโรงเรียนขอความร่วมมือ ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนพร้อมให้การสนับสนุนตลอดถึงการทำให้เรื่องต้นทุนชีวิตทำให้เราเห็นพลังเห็นการเปลี่ยนแปลงจากเด็กๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมทั้งการคิด การเสนอ และการลงมือทำกิจกรรม นี่เป็นเรื่องดี เรื่องที่มีพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลง”

ขณะที่ กรณีโรงเรียนวัดประสาธนิกร การขยับเรื่องเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนในโรงเรียนนั้น ต้องบอกว่าเป็นผลมาจากกรณีกัลยาณมิตรที่ดีอย่างโรงเรียนพีโรงเรียนสวนศรีวิทยา ประกอบกับผู้อำนวยการและบุคลากรครูโรงเรียนวัดประสาธนิกรมีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้ จนเกิดภาพในการเชื่อมโยง เกิดทั้งกระบวนการพูดคุย ปรัชญาหารือ เกิดกิจกรรมที่จะหลอมรวมทั้งสองโรงเรียนร่วมกัน

อาจารย์ลักขัย มล่อ่น ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประสาธ
นิกร “การทำงานของโรงเรียนวัดประสาธนิกรนั้นเราจะใช้การทำงาน
แบบเคลื่อนที่โรงเรียน แม้เราจะมีแกนนำในการทำงานแต่เมื่อลงมี
ปฏิบัติเราจะไม่ให้ใครรับผิดชอบคนเดียว ดังนั้นการทำเรื่องต้นทุน
ชีวิตของโรงเรียนวัดประสาธนิกรเป็นจริงเรื่องของบุคลากรในโรง
เรียนทุกคน เราดูแลเด็กเหมือนพ่อแม่ที่ดูแลลูก โรงเรียนของเราจึง
เหมือนบ้านที่ต้องเอาใจใส่ดูแลลูกๆ ของเรา”

“

การทำงานร่วมกับโรงเรียน
สวนศรีวิทยาในเรื่องการเสริมสร้าง
ต้นทุนชีวิตนั้น นับเป็นการเริ่มต้นที่ดี
เพราะทำให้เกิดการเชื่อมโยงทำงาน
ร่วมโดยเอาเรื่องดีๆ ในสังคมอย่าง
งานขึ้นโชนเข้ามาเป็นจุดร่วมเชื่อม
โยงกัน

”

“บูรณาการ”

ขณะที่ปัจจัยภาคส่วนต่างๆ ของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร บุคลากร มีความพร้อมในการเคลื่อนเพื่อเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน ในโรงเรียน หากแต่ด้วยหลักสูตรแกนกลาง 8 สาระวิชา ก็ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ เพราะเต็มไปด้วยเงื่อนไขที่จะต้องเรียนให้ครบตามแบบเรียน อีกทั้งข้อจำกัดเรื่องเวลาที่มาจากการกำหนดสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง ONET, PAT ที่ทำให้ครูอาจารย์นั้นต้องเร่งสอนเพื่อให้เด็กนักเรียนมีความรู้ครอบคลุมเพื่อทันการสอบคัดเลือก

เมื่อมีข้อจำกัดจากระบบการศึกษาเช่นนี้ ...การบูรณาการจึงเป็นแนวทางที่จะทำให้เรื่องต้นทุนชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ได้ โดยเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในห้องเรียน ความรู้อันเป็นต้นทุนชีวิต กับความรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง

ครูโรงเรียนสวนศรีวิทยา “เราเห็นความสำคัญของเรื่องต้นทุนชีวิต ขณะเดียวกันวิชาต่างๆ ในหนังสือก็ต้องจัดให้มี ดังนั้นเราจึงต้องการบูรณาการเรื่องต้นทุนกับการสร้างการเรียนรู้ในสาระวิชาต่างๆ เราให้เด็กๆ ได้จับกลุ่มกันศึกษาเรื่องวิถีชุมชนหรือชีวิตในชุมชน เพื่อที่จะดูว่าในชุมชนเรามีส่วนประกอบอะไรบ้าง มีความเป็นอยู่อะไรบ้าง มีภูมิปัญญาชาวบ้านอะไรบ้าง แล้วนำมาปรับให้เข้ากับวิชา เช่น วิชาเลขก็จะเชื่อมโยงมาที่เรื่องสถิติต่างๆ”

“หรือเราให้เด็กๆ ในห้องจับคู่กันแล้วไปสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตัวเอง แล้วมานำเสนอให้เพื่อนๆ ฟังว่า มีอะไรบ้างที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นเด็กๆ ก็จะต้องไปหาข้อมูลทั้งไปตามจากผู้เฒ่าผู้แก่มานำเสนอ มีการจัดนิทรรศการของแต่ละห้องให้เพื่อนๆ เข้ามาชม ให้พี่ๆ น้องๆ เข้ามาชม เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

หรือ วิชาภาษาไทย เราก็จะสอนในบทเรียนที่เกี่ยวกับวิถีชาวบ้าน วิถีตัวละครในอดีตเกี่ยวข้องกับปัจจุบัน หรือเกี่ยวข้องกับความเป็นหลังสวน และเชื่อมโยงด้วยการตั้งคำถามว่า รู้จักส่วนนี้ไหม เคยได้ยินคำๆ นี้ไหม เช่น ใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหลังสวนมาตั้งคำถามอย่างถามว่าเด็กหลังสวนรู้จักไหมต้นไม้อะไรที่ตายเพราะลูกได้เด็กๆ ก็จะช่วยกันตอบ จนได้คำตอบที่ถูกต้องว่าเป็น ต้นกล้วย ที่บางคนก็จะถามว่าทำไมต้องเป็นต้นกล้วย เราก็จะอธิบายว่านักเรียนเคยสังเกตไหมว่า วงจรชีวิตของต้นกล้วยเป็นอย่างไร หน่อที่แตกออกมาเวลามีลูก ส่วนนี้ก็ต้องตายไปเพื่อลูกออกมา พออธิบายมาถึงจุดนี้เด็กๆ หลายคนก็จะร้องอ้อ เพราะเขาก็จะเคยเห็นภาพที่เราอธิบายมาก่อน ซึ่งเป็นภาพที่อยู่ในวิถีชีวิตของเขา วิถีความเป็นหลังสวน

นอกจากการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ 8 สารวิชากับต้นทุนชีวิตแล้ว เราก็มุ่งเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กด้วย เช่น มีการจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรม เด็กรุ่นพี่รุ่นน้องมาเข้าค่ายด้วยกัน เจอกัน เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกัน

ขณะเดียวกันเราก็ปลูกฝังเรื่องต้นทุนชีวิตในทุกๆ กิจกรรมเช่น วงดนตรี ที่มีเด็กอยู่ประมาณ 50 คน การฝึกซ้อมดนตรีเราก็จะสอนให้เขาารู้เรื่องความพร้อมเพรียง การมีระเบียบวินัยไปด้วย เวลาซ้อมก็ต้องตั้งใจซ้อม เมื่อพักถึงจะกินขนม และเมื่อกินแล้วก็ต้องรู้จักเก็บไปทิ้ง รักษาความสะอาด เป็นต้น”

นอกเหนือจากการบูรณาการต้นทุนชีวิตกับสาระวิชาตามหลักสูตรแกนกลางแล้ว ในกระบวนการทำงานการบูรณาการกระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตโรงเรียนมัธยมศึกษาและประถมศึกษาของโรงเรียนสวนศรีวิทยาและโรงเรียนวัดประสาธนิกรนั้น การเชื่อมโยงให้เกิดกระบวนการดังกล่าวนี้เป็นจุดสำคัญ ดังนั้นเพื่อให้เกิดการเชื่อมร้อยกันได้จึงต้องมีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกันเพื่อให้คณะทำงานได้ร่วมกันวางแผนการทำงานร่วมกันติดตามกระบวนการทำงานและมีการแลกเปลี่ยนกันอย่างสม่ำเสมอ

ดอกผลบนต้นทุนชีวิต

แม้ว่าความรู้จะเป็นเรื่องสำคัญ ...แต่จินตนาการก็เป็นเรื่องสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความรู้ ดังนั้นหากการจับถูกคือหัวใจของการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนกระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนสวนศรีวิทยา...ที่โรงเรียนวัดประสาธนิกรรวมทั้งกระบวนการที่เกิดขึ้นบนความร่วมมือกันของทั้งสองโรงเรียนนั้นย่อมเป็นคำตอบที่ยืนยันได้ดีว่า พลังที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาเด็กและเยาวชนต้องมาจากความคิดสร้างสรรค์ และความต้องการของเด็กๆ เป็นพื้นฐาน

การเสริมสร้างต้นทุนชีวิต ซึ่งมีกระบวนการนับตั้งแต่การค้นข้อมูลผ่านการทำแบบสำรวจต้นทุนชีวิต การวิเคราะห์ข้อมูลจนนำมาสู่การคิดและออกแบบกิจกรรมหรือโครงการที่จะเสริมและสร้างจุดอ่อนให้แข็งแรงขึ้นนั้น คือ การจับถูก จับถูกความชอบ จับถูกความต้องการ และจับถูกพลัง และที่สำคัญกระบวนการในการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่จบสิ้น เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งมองเรื่องพลังภายในของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก

ครูโรงเรียนสวนศรียวิทยา “วัยเด็กเป็นวัยแห่งการเริ่มต้นตั้งหลักชีวิต ถ้าเราสามารถตอกเสาเข็มลงไปยิ่งลึกเท่าไร บ้านของเราก็จะยิ่งมั่นคงมากเท่านั้น แต่หากการตอกเสาเข็มผิดวิธี บ้านที่ขึ้นรูปร่างก็จะผิดแบบไปเรื่อยๆ เหมือนกับเด็ก หากเรากระตุ้นหรือใส่สิ่งผิดๆ ลงไปให้เขา เขาก็จะเติบโตอย่างไม่มั่นคง ไม่สมบูรณ์ การทำเรื่องต้นทุนชีวิตคือการปัก การตอกเสาเข็มเพื่อความมั่นคงของชีวิตเขาในอนาคตต่อให้เจอพายุหนัก เจอมรสุมชีวิต เขาก็จะได้ยืนอย่างมั่นคงได้ เด็กบางคนอยู่ในครอบครัวที่ขาดดิน เด็กบางคนอยู่ในครอบครัวที่ดินดีดินพร้อม มีความแตกต่างกัน ดังนั้นการจะตอกเสาเข็มให้เขา เราจึงต้องรู้ว่าเขาอยู่ในดินแบบไหน ดินแม่น้ำเป็นโคลนเหลวหรือดินแข็ง กรรมวิธี ขั้นตอน แรงที่ใช้ย่อมต่างกัน

สิ่งที่เราพบหลังจากกระบวนการ คือ เด็กๆ เขามีความเปลี่ยนแปลง มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีน้ำใจและจิตอาสา ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีความเข้าใจ มีความภาคภูมิใจในเรื่องราวของบ้านตัวเอง ชุมชนของตัวเองมากขึ้น พอเขามีพลังตัวตนที่ดีๆ ปัญหาภายในโรงเรียนหลายอย่างก็ลดลง หมดไป

“ขณะเดียวกัน ครูอาจารย์เองก็มีความเข้าใจเด็กมากขึ้น เกิดการปรับมุมมองที่มีต่อเด็ก เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทจากป้อนให้เด็กเป็นกระตุ้นให้เด็กคิด เด็กทำ มีมุมมองในการจับถูกไม่ใช่การจับผิด ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษารับฟังสิ่งที่เด็กๆ ต้องการ และสะท้อนออกมาเช่นเดียวกันผู้ปกครองและชุมชน ที่หันมามีส่วนร่วมในการดูแลดูแลหลานมากขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมระหว่างกัน”

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็ก คือ ดอกผลสำคัญจากต้นไม้ต้นนี้ “ต้นทุนชีวิต” ดอกผลที่ประกอบด้วย การมีความรู้ความเข้าใจทั้งวิชาตำราเรียน และวิชาชีวิต วิชาชุมชน

ดอกผลที่สวยงามไสตามวัยไม่ได้ฉีดยากระตุ้นหรือเร่งปุ๋ยเคมีเพื่อการเติบโต ได้เรียนรู้อย่างสมวัย ได้ใช้ความคิดและจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ เรียนรู้ความสำเร็จจากผลของการลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ความผิดหวังจากความผิดพลาดที่ได้ลงมือทำอย่างเต็มกำลังแล้ว

และเป็นดอกผลที่โตท่ามกลางดอกผลอื่นๆ ไม่ใช่ดอกผลที่โตเดี่ยว ปะทะลมปะทะฝนเพียงลำพัง เพราะมีชีวิตอยู่ท่ามกลางครอบครัว ชุมชน ครูอาจารย์ที่แวดล้อมและโอบอุ้ม มีมิตรมีพื้มีน้องที่ผ่านกิจกรรม ผ่านประสบการณ์ทั้งสุขเศร้าร่วมกัน

ด.ช.นำมนต์ งามพร้อม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดประสาธนิกร “การได้ทำกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียน ทำให้เรามีเพื่อนมากขึ้น ได้ช่วยเหลือกัน ได้เจอกัน ได้ฝึกคิด ฝึกทำ ได้เรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีอย่างการขึ้นโขน พอเราได้ทำกิจกรรมหลายๆ เราก็รู้สึกอยากทำ อยากเข้าร่วมตลอด”

ด.ญ.สิตานันท์ เจตจันทร์มณี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดประสาธนิกร “ประเพณีแห่พระแข่งเรือเป็นประเพณีที่เป็นทรัพย์สินของเราที่สืบทอดต่อกันมา โดยทุกปีประเพณีแห่พระแข่งเรือจะมีกิจกรรมต่างๆ ทั้งการลากเรือพระ การรำกลองยาว โดยในครั้งนี้มีพี่ๆ จากโรงเรียนสวนศรีวิทยา มาช่วยตกแต่งเรือพระให้ดูสวยงาม ส่วนนักเรียนโรงเรียนวัดประสาธนิกรก็ฝึกซ้อมรำกลองยาวเพื่อร่วมในขบวนแห่ สิ่งที่เราได้รับจากประเพณีนี้ก็คือ ความภูมิใจที่เกิดกับคุณครูผู้ฝึกสอนและความชื่นชมจากคนที่มาชมพวกเรา ทำให้เราอยากสืบสานประเพณีนี้ต่อไป”

น.ส.ธนาภรณ์ บำรุงสวัสดิ์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสวนศรีวิทยา “ได้ร่วมกิจกรรมที่ทำขึ้นร่วมกันระหว่างโรงเรียนวัดประสาธนิกรกับโรงเรียนสวนศรีวิทยา กิจกรรมที่ทำเหมือนเป็นโครงการพี่ช่วยน้อง โดยได้ไปช่วยงานที่โรงเรียนวัดประสาธนิกรไปช่วยคุณครูโรงเรียนวัดประสาธนิกรแต่งเรือ วาดลายนก ทาสีจากตอนแรกไม่รู้ว่าต้องช่วยครูคนไหน และต้องทำอะไร แต่พอมาใช้เวลาทำงานด้วยกันอยู่ 3 วัน แต่ละใช้เวลาตั้งแต่เช้าถึงเย็น แม้ว่าจะเหนื่อยมาก แต่ก็มีความสุขและดีใจมากด้วยเช่นกัน ดีใจจากที่เราเคยเป็นคนดูอย่างเดียว แต่ตอนนี้เราก็คนทำ อีกทั้งเรายังได้ทำงานร่วมกับคนอื่น เกิดความร่วมมือร่วมใจ เกิดความสามัคคี และที่สำคัญเกิดความภาคภูมิใจอย่างมากกับงานแข่งเรือที่เกิดขึ้น”

ก้าวข้างหน้าของต้นทุนชีวิต

“หวานเมสตีตพันธุ์ให้งอกงาม แข็งแรง”

ระยะเวลากว่า 4 ปีของกระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็ก และเยาวชนโรงเรียนสวนศรีวิทยาและการบูรณาการกระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตโรงเรียนมัธยมศึกษาและประถมศึกษา โรงเรียนสวนศรีวิทยาและโรงเรียนวัดประสาธนิกรนั้น เรียกได้ว่า เป็นช่วงเวลาสั้นๆ แต่กลับสามารถสร้างรากฐานที่เข้มแข็งและมั่นคงให้เกิดขึ้นได้กับเด็กนักเรียน

บทบาทหน้าที่ของโรงเรียนทั้งสองแห่งในวันนี้ ... จึงไม่ใช่แค่ประสิทธิภาพประสาธวิชาความรู้เท่านั้น แต่รวมถึงการหวานเพาะเมล็ดพันธุ์ทรัพยากรคนรุ่นใหม่ที่มีพื้นฐานที่แข็งแรง ทั้งฐานพลังตัวตน ฐานพลังครอบครัว ฐานพลังชุมชน ฐานพลังสื่อ รวมทั้งฐานพลังความรู้ให้แบ่งบาน งอกงามเต็มพื้นที่อำเภอหลังสวน

ก้าวอย่างในวันข้างหน้า ทิศทางที่จะมุ่งไปต่อ่นั้น เสียงหลายเสียงต่างสะท้อนตรงกันว่า “เราจะขับเคลื่อนไปต่อ เรายังยืนยันแนวทางเช่นนี้ ในอนาคตอาจมีการประสานเชื่อมโยงกับท้องถิ่นมากขึ้นเพื่อให้เขาจับแนวนโยบายนี้ได้อย่างจริงจัง และมีการออกแบบกิจกรรมที่จะเชื่อมโยงและสอดรับกับแนวทางการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตให้มากขึ้น”

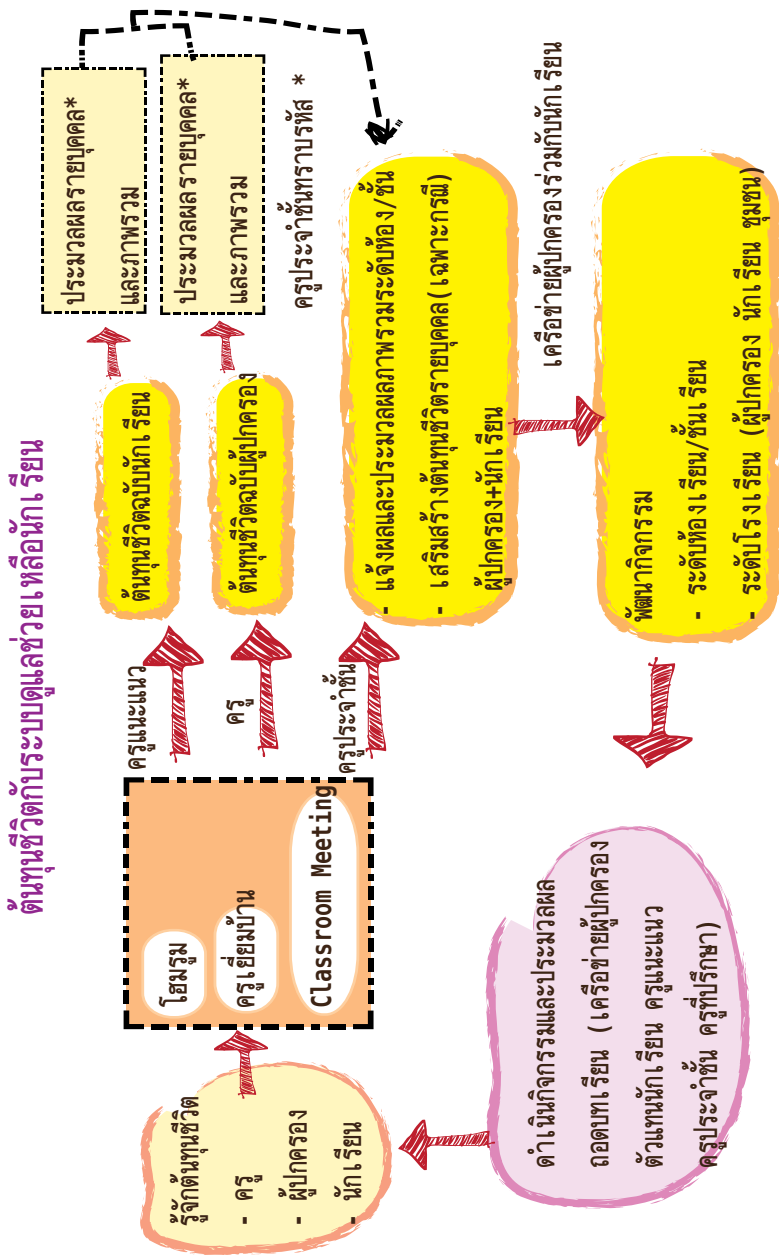
“ที่ผ่านมานั้น เราวิ่งหาแต่เรื่องไกลตัวตลอด สิ่งที่อยู่กับเรา ตัวเราไม่เคยศึกษา สร้างแต่สิ่งใหม่ๆ แต่ไม่สร้างต้นทุนให้กับตัวเอง สิ่งที่ทำไป สิ่งที่ต้องก้าวไปต่อ คือ โรงเรียนต้องเสริมสร้างต้นทุนให้กับเด็กนักเรียน เพราะต้นทุนนั้นเป็นเรื่องของการฝึก สร้างทัศนคติที่ดีต่อตัวเอง ดังนั้นต้องเสริมสร้างให้เขารักตัวเอง มีศรัทธาในตัวเอง เชื่อมมั่นในตัวเอง รักตัวเอง และรู้จักรักผู้อื่น และมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ ซึ่งโจทย์เช่นนี้ งานเสริมสร้างต้นทุนชีวิตจึงเป็นงานที่ต้องเรียนรู้และพัฒนากันไปตลอด ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ใช่เฉพาะเด็กๆ เท่านั้นที่ต้องถูกปลูกฝังและพัฒนาต้นทุนชีวิต แต่ผู้ใหญ่ คนในชุมชนเองก็ต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เท่าทันโลก เท่าทันสังคมด้วยเช่นกัน”

วันนี้ สังคมโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ก้าวกระโดด... สำหรับบางคนหรือหลายคน คำว่า “รากเหง้า” อาจไร้ความหมาย ไม่เคยมีอยู่จริง...และวันนี้รากเหง้าชุมชนที่กำลังถูกทำลายด้วยความ เป็นปัจเจก “คุณค่า” ถูกทำลายด้วยมูลค่า สิ่งที่คนหลังสวนลงมือทำแล้วคือการถ่ายทอดอัตลักษณ์ วิถีแห่งหลังสวน และองค์ความรู้แก่ลูก แก่หลาน ที่ไม่ใช่ด้วยการเปิดตำรา สอนให้ท่องจำเป็นนกแก้วนกขุนทอง

แต่คนที่นี่ได้สร้างการเรียนรู้เพื่อให้ลูกให้หลานได้ตระหนัก และภาคภูมิใจในรากในเหง้าของพวกเขา ...ด้วยตัวของพวกเขาเอง รวมทั้งยังบ่มและเพาะสร้างต้นทุนชีวิตที่จะเป็นพลังค้ำยันและทำให้หยัดเยินในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง ดังเช่นการบูรณาการกระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตโรงเรียนมัธยมศึกษา และประถมศึกษา ที่เกิดขึ้นโรงเรียนสวนศรีวิทยาและโรงเรียนวัดประสาธน์กรนั่นเอง

โมเดลมีชีวิต

: รูปแบบต้นทุนชีวิตบริบทโรงเรียน

แผนภาพ : กระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตสู่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตบริบทโรงเรียน

ทุกโรงเรียนสามารถพัฒนากระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตในระบบโรงเรียนได้ โดยบูรณาการเข้ากับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันเป็นระบบที่มีอยู่แล้วในแต่ละโรงเรียน ผ่านการใช้เครื่องมือและทำกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน ได้แก่

- (1) การรู้จักต้นทุนชีวิตในกิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมครูเยี่ยมบ้าน Classroom Meeting
- (2) การนำเครื่องมือต้นทุนชีวิตไปใช้สำรวจกับเด็กเยาวชนและผู้ปกครอง
- (3) การประมวลผลข้อมูลต้นทุนชีวิตเป็นรายบุคคล/รายชั้นเรียน
- (4) การร่วมกันวิเคราะห์และพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์
- (5) การดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ และถอดบทเรียนเพื่อ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุบบทเรียนร่วมกัน โดยแต่ละขั้นตอนของการทำกิจกรรม ต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ การสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ และการได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ยอมรับ และเกิดกิจกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาต้นทุนชีวิตให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

จากการถอดบทเรียนกระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิต โรงเรียนสวนศรีวิทยา และโรงเรียนวัดประสาธนิกร ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและโรงเรียนระดับประถมศึกษาในอ.หลังสวน จ.ชุมพรนั้น พบว่า การสร้างเสริมต้นทุนชีวิตเป็นแบบที่ช่วยน้องทำกิจกรรมโดยเลือกกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม **“ลากพระ แข่งเรือ ขึ้นโขน ชิงธง”** ซึ่งทั้ง 2 โรงเรียนใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนในทุกๆระดับชั้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้รากเหง้าทางวัฒนธรรม เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน และภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้กิจกรรมที่ได้ทำ ยังทำให้เด็กได้สืบค้นข้อมูลจากคนในชุมชนเกิดทักษะพื้นฐานในการทำงานวิจัยท้องถิ่นอีกด้วย

การทำกิจกรรมเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตที่เข้มแข็งตั้งแต่เด็กวัยเรียน(โรงเรียนวัดประสาธนิกร) ซึ่งเป็นวัยที่สามารถพัฒนาทางพฤติกรรมได้ เพื่อเตรียมความพร้อมและความเข้มแข็งทางอารมณ์และจิตใจก่อนเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นตอนต้น(โรงเรียนสวนศรีวิทยา) ซึ่งเป็นวัยที่เป็นจุดเปลี่ยนของพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ซึ่งอาจจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้นหากสามารถบูรณาการกระบวนการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กวัยเรียน และวัยรุ่นด้วยรูปแบบที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่ก็จะเป็นการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับเด็ก และเยาวชนได้

รู้จักเรา...เด็กกพลัส

“เด็กพลัส” เป็นเด็กแนวบวก ที่พัฒนางานด้านวิจัยวิชาการของเด็กๆ ด้วยพลังบวก ก่อให้เกิดเด็กยุคใหม่ที่มีสุขภาพที่เต็มเปี่ยมพร้อมที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญเพื่อการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต

ทีมงานเด็กพลัส ได้พัฒนากระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย Life Asset เพื่อเป็นงานวิชาการสู่ชุมชน ครอบคลุมเด็กแรกเกิดจนถึงเยาวชนในทุกกลุ่มเป้าหมายพร้อมกับการพัฒนาคนทำงานด้านเด็กและเยาวชน สู่ก้าวที่สำคัญของสังคมยุคใหม่ที่เราฝันว่าวันหนึ่งในอนาคตเราจะได้เห็นเครือข่าย **“เด็กพลัส”** หรือเด็กพลังบวกเต็มพื้นที่ในสังคมไทย

เด็กพลัสพันธกิจ

พัฒนาให้ชุมชนมีความสามารถในการกำหนดแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนภายใต้ฐานข้อมูลจากการฟังเสียงลูกหลานของชุมชนอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว และเกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สู่การพัฒนาตนเองและผู้อื่นด้วยพลังบวกอย่างยั่งยืนต่อไป

ทีมงานเด็กพลัส

นายแพทย์สุริยเดว	ทรีปาตี (หมอเดว)
นางสลิลทิพย์	เชียงใหม่ (ลิล)
นางสาวพรรณนิภา	สังข์ทอง (นุ้ย)
นางสาวสิริวิมล	ศาลาจันทร์ (ดาว)
นางสาวกชัญญาพร	เจริญพร (เกม)
นางนันทกัต	สมบุญเจริญ (นุ)

